

ҲУКУМАТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ҚАРОР

Дар бораи Барномаи миллии Ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025

Мутобиқи моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи дурномаҳои давлатӣ, концепсияҳо, стратегияҳо ва барномаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон" Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мекунад:

1. Барномаи миллии Ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва Нақшаи амалигардонии Барномаи миллии Ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 тасдиқ карда шаванд (замимаҳои 1 ва 2).

2. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мухлати се моҳ Нақшаи мониторинг ва баҳодиҳии Барномаи миллии Ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025-ро таҳия ва тасдиқ намояд.

3. Вазорату идораҳои дахлдор, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ҷиҳати амалӣ намудани барномаи мазкур дар доираи маблағҳои ҳамасола пешбинишудаи буҷети давлатӣ ва ҷалби сармояҳои шарикон оид ба рушд тадбирҳои зарурӣ андешида, ҳар нимсола ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба корҳои анҷомдодашуда маълумот пешниҳод намоянд.

4. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷараёни амалӣ намудани барномаи мазкур ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар сол то 1 январ маълумот пешниҳод намояд.

Раиси
Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Эмомалӣ Раҳмон

аз 27 феввали соли 2021, № 49
ш. Душанбе

Барномаи миллии
ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Барномаи миллии ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 (минбаъд- Барнома) бо мақсади кам кардани сатҳи бемории сил ва таъсири он ба рушди умумии иҷтимоӣ ва иқтисодии кишвар ба роҳи таъмини дастрасии умумӣ ба ташхису табобати саривақтию босифати ҳама намудҳои бемории сил, аз ҷумла сили ниҳонӣ, ки имконияти паст кардани сатҳи беморшавӣ ва ғавт, инчунин пешгирии намудани инкишофи минбаъдаи устуворӣ ба доруҳоро медиҳад, таҳия карда шудааст.

2. Дар доираи Барнома чунин вазифаҳо муайян карда шудаанд:

1) таъмин намудани дастрасии омма ба ташхиси саривақтӣ ва босифати ҳамаи намудҳои бемории сил бо аҳамияти махсус ба санҷиши тамосҳо ва аҳолии хатари баланди осебпазирдошта;

2) таъмин намудани дастрасии умум ба табобати босифат ва муносири ҳамаи намудҳои бемории сил бо дастгирии мувофиқи беморон ба воситаи усулҳои ба бемор нигаронидашуда;

3) роҳандозии чораҳои муҷтамаъ ва самараноки пешгирии бемории сил байни мубталоёни бемории сил ва тамоми аҳоли, инчунин таъсиррасонӣ ба кам шудани сироятёбӣ аз бемории сил дар кишвар;

4) ташкили низом ва фароҳам овардани шароити мусоид барои амалигардонии барномаи самараноки мубориза бо бемории сил.

2. ТАҲЛИЛИ ВАЗӢИЯТ

§ 1. Ҳолати эпидемиологии бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

3. Тибқи ҳисоботи солонаи Агентии омери назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2019 аҳолии Тоҷикистон 9220100 нафар буда, гурӯҳи синнусолии ҷавонон нисбат ба дигар гурӯҳҳои синнусоли бартарӣ дорад. Гурӯҳи синнусолии 0 то 25-сола 51 фоизи шумораи умумии аҳоли ва гурӯҳи аз 65-сола боло 3,3 фоизро ташкил медиҳад. Қисми бештари аҳоли (73 фоиз) дар деҳот зиндагӣ мекунанд.

4. Баъди пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ бемории сил аз сари нав чун

хатари асосии ба тандурустии ҷомеа таҳдидкунанда зухур ёфта, сатҳи бемории сил дар Тоҷикистон баланд боқӣ мемонад. Тоҷикистон яке аз 18 кишвари афзалиятноки Созмони умумичаҳонии тандурустӣ дар минтақаи Аврупо ба ҳисоб меравад, ки мубориза бо бемории сил бояд пурзӯр гардад. Тибқи маълумоти пешгуи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ дар соли 2019 дар Тоҷикистон ҳолатҳои ҳама намуди бемории сил 83 ба 100000 нафар аҳоли ва ҳолатҳои фавт дар ҳамин сол (бидуни ҳолатҳои фавт аз бемории сил, вируси норасоии масунияти одам) 7,9 ба 100000 нафар аҳолиро ташкил медиҳад. Байни ҳолатҳои нави бемории сил таносуби занҳо ва мардҳо 1 ба 1,2 боқӣ мемонад. Беморӣ асосан ба гурӯҳи нисбатан ҷавон ва аз ҷиҳати иқтисодӣ синну соли кории аҳоли зарба мезанад. Тақрибан аз 2-3 ҳиссаи (63 фоиз) ҳолатҳои нави беморӣ дар шахсони 15-44 сола ошкор шудааст. Созмони умумичаҳонии тандурустӣ дар соли 2019 ҳамагӣ 7700 ҳолати бемории сил, ки 2400 ҳолати он бемории сили ба доруҳо устувории васеъдошта аст, ҳисоб кардааст.

5. Тибқи маълумоти Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз бемории сил дар ҷумҳурӣ дар соли 2019 ҳамагӣ 5976 ҳолати ҳама намудҳои бемории сил (аз ҷумла дар бахши иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ) ба қайд гирифта шуда, аз онҳо 5159 ҳолат дарёфти нав мебошанд (56 ба 100000 нафар). Аз соли 2014 инҷониб коҳиши мунтазами сатҳи бемории сил дар кишвар ба қайд гирифта шудааст. Яъне соли 2014 сатҳи бемории сил 60,8 ба 100000 нафарро ташкил дода, дар соли 2019 ин нишондод то 56 ба 100000 нафар аҳоли поён фаромадааст. Инчунин коҳиши назаррас дар таносуби ҳолатҳои бемории такрорӣ (қаблан табобатгирифта) ва шумораи умумии дарёфт дида мешавад.

6. Сатҳи беморшавӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар панҷ солаи охир ташкил медиҳад:

- 1) 2015 – 60,4;
- 2) 2016 - 60,6;
- 3) 2017 - 58,6;
- 4) 2018 – 56,6;
- 5) 2019- 56.

7. Сатҳи фавт аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар панҷ солаи охир ташкил медиҳад:

- 1) 2015 – 3,9;
- 2) 2016 - 3,7;
- 3) 2017 - 3,5;
- 4) 2018 – 3,1;
- 5) 2019- 2,2.

8. Бори гарони бемории сили ба доруворӣ устувор масъалаи мушкил ва монетаи асосӣ дар роҳи мубориза бар зидди бемории сил мебошад. Аз се тадқиқоти устуворияти доруҳо, ки дар даҳсолаи охир гузаронида шуда

буданд, натиҷаҳои гуногун ба даст омаданд. Яқум тадқиқоти гузаронидашуда дар Тоҷикистон дар солҳои 2005-2006 муайян намуд, ки бемории сили ба доруҳои сершумор устувор дар 6,8 фоизи ҳолатҳои нави бемории сили бемории сили навдарёфтшудаи олуи балғамаш мусбӣ (МБС+) ва дар 27,4 фоиз ҳолатҳои беморшавии такрорӣ қаблан табобатёфтагон паҳн гардидааст. Тадқиқот танҳо дар ҳудуди шаҳри Душанбе ва ноҳияи Рӯдакӣ гузаронида шуд ва ин маҳдудияти асосӣ барои татбиқи натиҷаҳои он ҳамчун умумимиллӣ ба шумор мерафт. Тадқиқоти устуворияти доруҳои васеътар дар соли 2011 гузаронида шуда, он 25 ноҳияи кишварро дар бар гирифт. Маълумоти ниҳой 12,5 фоиз бемории сили ба доруҳои сершумор устуворро дар ҳолатҳои нави дарёфти беморӣ ва 53,6 фоиз бемории сили ба доруҳои сершумор устуворро дар ҳолатҳои такрорӣ нишон дод. Бо мақсади таҳлили таъсири барнома ба паҳншавии бемории сил дар Тоҷикистон ва таъмини банақшагирии пурсамари барномавӣ, аз ҷумла дар ҳудудҳои идоракунии маводи доруворӣ, барнома аз моҳи июни соли 2016 то моҳи июни соли 2017 дар сар то сари кишвар тадқиқоти устуворияти доруҳои умумичумхуриявиро ташкил намуд. Тадқиқоти мазкур чун як ҷузъи барномаи фонди глобалӣ оид ба мубориза бо вируси норасоии масунияти одам, бемории сил ва вараҷа бо дастгирии техникии Оҷонсии ИМА оид ба рушди байналмиллалӣ дар доираи Барномаи мубориза бо бемории сил гузаронида шуд. Тадқиқот тамоми минтақаҳои кишварро фаро гирифта, дар он тамоми муассисаҳои ташхисӣ ва табобатии зерсохтори зиддисилӣ, аз ҷумла ташхисгоҳҳо ва табобатгоҳҳо ширкат варзиданд. Натиҷаи омӯзиш нишон дод, ки бемории сили ба доруворӣ устувор дар 19,9 фоиз ҳолатҳои нави дарёфт ва 41,1 фоиз байни ҳолатҳои такрорӣ, яъне қаблан табобатёфтагон ба қайд гирифта шудааст. Дар марҳилаи байни ба доруворӣ устувор таҳқиқоти охир таносуби бемории сили ба доруворӣ устувор дар ҳолатҳои нави дарёфт аз 12,5 фоиз то 19,9 фоиз зиёд гардида, аммо байни ҳолатҳои такроран беморшавии қаблан табобатёфтагон ба таври назаррас кам шудааст (аз 53,6 то 41,1 фоиз), ҳарчанд дар маҷмӯъ сатҳи бемории сили ба доруворӣ устувор ба таври изтиробангез баланд боқӣ мемонад. Тадқиқоти устуворияти доруҳо хусусияти нигаронкунандаи зиёдшавии устуворӣ ба дорувори зиддисилии қатори дуюмро, ки онҳоро гирифтори бемории сили ба доруҳои сершумор устувор ном мебаранд, муайян намуд. Яъне гирифтори бемории сили ба доруҳои сершумор устувор аз 17,4 фоиз то 21,3 фоиз афзудааст.

9. Бемории сил дар байни кӯдакон дар гурӯҳи бемории сил ба ҳадди зарурӣ нишон дода нашудаанд, аммо дарёфти ҳолатҳои бемории сили ба дорувориҳои сершумор устувор дар байни кӯдакон, дар натиҷаи бехтар гаштани пайгирии алоқамандон ва истифодаи самараноки индуксияи

балғам барои ба даст овардани намунаҳои балғам барои ташхис зиёд шудаанд (мутобиқи замимаи 1). Таҷрибаи мазкур бояд дар тамоми кишвар роҳандозӣ гардад (алҳол танҳо дар минтақаҳои аз ҷониби духтурони бидуни марз дастгириёбанда истифода мешавад).

10. Бемории сил дар муассисаҳои ислоҳӣ то ҳол чун мушкилот боқӣ мемонад. Шумораи умумии беморӣ дар ин бахш дар соли 2018 назар ба соли 2014 паст рафтааст, яъне 121 ҳолат дар соли 2018 ва 160 ҳолат дар соли 2014. Сатҳи бемории сил (ҳамаи намудҳо) дар маҳбасҳо зиёда аз 1008 ҳолат ба 100000 нафар мебошад. Мушкилоти бемории сили ба доруворӣ устувор дар низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ камтар шудааст.

11. Бемории сил яке аз паҳншудатарин бемориҳои ҳамрадиф ва сабаби асосии марги шахсони бо вирусии норасоии масунияти одам зиндагикунанда боқӣ мемонад. Фоизи гирифтронии бемории сил, ки аз ташхиси вирусии норасоии масунияти одам гузаштанд, аз соли 2014 инҷониб хеле боло рафта, дар соли 2018 тақрибан 93 фоизро ташкил медиҳад (мутобиқи замимаи 2).

12. Барномаи миллии зиддисилӣ муҳоҷирони меҳнати ба ватанбаргаштаро яке аз гурӯҳҳои асосии осебпазир ба сироятёбии бемории сил муаррифӣ кардааст. Дар вақтҳои охир фоизи муҳоҷирон байни ҳолатҳои нави бемории сил 13 фоиз поён рафтааст. Кам будани чораҳои амалии мақсаднок, ки ба пешгирии бемории сил ва назорати байнисарҳадии он равона гардидааст, инчунин мутаҳаррикии аҳоли ба самаранокии Барнома таъсири манфӣ мерасонад. Ҳарчанд дар ҳамкориҳои байнисарҳадии мубориза бо сил байни кишварҳо пешравӣ дида мешавад, онҳо нокифоя мебошанд. Зеро воситаҳои молиявӣ, ки ба муҳоҷирони меҳнатӣ хизматрасонии тиббиро дар кишвари қабулкунанда дастрас мегардонанд, амал намеkunанд.

§ 2. Хизматрасониҳо оид ба бемории сил

13. Хизматрасониҳо оид ба пешгирӣ, ташхис ва табобати бемории сил ба аҳолии Тоҷикистон аз ҷониби муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ ва соҳаи махсуси зиддисилӣ, инчунин дар муассисаҳои ислоҳӣ аз тарафи раёсати тибби Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятӣ расонида мешавад. Соҳаи махсуси зиддисилӣ дар намуди марказҳои зиддисилӣ дар сатҳи ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ ва шаҳру ноҳиявӣ амал меkunанд. Ҳамаи марказҳои мазкур ба аҳоли оид ба ташхису табобати амбулаторӣ хизматрасонӣ карда, масъули амалигардонӣ ва ҳамоҳангсозии чорабиниҳо оид ба назорати бемории сил дар маҳалли фаъолияти худ мебошанд. Алҳол гирифтронии бемории сил дар 25 муассиса бо шумораи умумии 1660 кат (Маркази миллии бемориҳои сил, шуш ва ҷарроҳии кафаси сина, 4 беморхонаи вилоятӣ, беморхонаи кӯдакони бемориҳои сил дар шаҳри Душанбе ва 19 беморхонаҳои ноҳиявӣ) табобати статсионарӣ

мегиранд. Аз соли 2009 инчониб инфрасохтори беморхонаҳои зиддисилӣ қисман ихтисор гардиданд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон нақша дорад, ки минбаъд низ 1660 кат нигоҳ дошта шавад, аммо онҳоро барои муолиҷаи гирифтори бемории сили ба доруҳои сершумор устувор ва бемории сили ба доруҳои устувориӣ васеъдошта аз нав тақсим намуда, як қисми дигарро барои расонидани кумаки паллиативӣ зимни бемории сил таъин намояд.

14. Беморони сил асосан дар муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ муайян гардида, сипас барои ташҳис ба озмоишгоҳҳои зиддисилӣ фиристода мешаванд. Агар ташҳис тасдиқ шавад (ё ин ки дар асоси нишондиҳандаҳои клиникӣ шубҳаи ҷиддӣ ба бемории сил вучуд дошта бошад), речаи муолиҷа аз ҷониби шӯрои (консилиуми) табибон муайян карда мешавад. Тақрибан 40 фоиз беморон табобати амбулаториро аз рӯзи аввали тасдиқи ташҳис оғоз менамоянд. Боқимондаҳо дар беморхонаҳо бистарӣ мешаванд. Табобати минбаъда дар муассисаи табобатии кумаки аввалияи тиббию санитарии ҷои истиқомат сурат мегирад.

15. Шабакаи озмоишгоҳҳои зиддисилӣ аз озмоишгоҳи миллии референсӣ, ки ҳамчун озмоишгоҳи силии дорои хатари баланд тавсиф мешавад ва ҳама намуди таҳқиқотҳои озмоишгоҳҳои хатари муътадил, инчунин амалиётҳоро бо киштҳои сабзида барои айнияткунонӣ (идентификация), санҷиши ҳассосият ба доруҳои фенотипӣ ва таҳлилҳои санҷиши хаттиро дар киштҳои мегузаронад, 5 озмоишгоҳи вилоятӣ хавфи муътадил ва 76 озмоишгоҳи ноҳиявӣ хавфи паст иборат аст. Озмоишгоҳҳои сатҳи вилоятӣ хатари муътадил дар ҷамоати деҳоти Деҳмоӣ ноҳияи Ҷаббор Расулов, шаҳрҳои Кӯлоб, Бохтар, Хоруғ ва озмоишгоҳи миллии тандурустии ҷамъиятӣ дар шаҳри Душанбе иқтидори гузаронидани таҳқиқоти кишти балғам дар намунаҳои муҳити саҳту моеъ ва усулҳои таҳлили хатти намунаро доранд. Кишт дар муҳити моеъ дар лӯлачаҳои нишондиҳандаи сабзиши микобактерия дар 3 таҳлилгоҳ-ҷамоати деҳоти Деҳмоӣ ноҳияи Ҷаббор Расулов, шаҳри Кӯлоб ва озмоишгоҳи миллии тандурустии ҷамъиятӣ дар шаҳри Душанбе гузаронида мешавад. Озмоишгоҳи миллии референсӣ маҷмуи пурраи санҷиши микробиологӣ, аз ҷумла санҷиши ҳассосият ба маводи доруворӣ фенотипӣ, доруворӣ зиддисилии қатори яқум ва доруҳои зиддисилии қатори дуюм, маводи доруҳои нави Бедаквилин ва Деламамид, инчунин доруҳои таъиноташон боздидшудаи Клофаземин ва Линезолидро мегузаронад. Санҷиши ҳассосият ба доруҳои ба доруҳои нав ва доруҳои таъиноташон боздидшудаи ба наздикӣ ворид карда шуданд, вале воридкунии пурраи он мониторинги босифати иловагӣ ва таъмини назорати сифатро талаб мекунад. Айни ҳол, таҳлили пурраи ҳассосият ба доруҳои танҳо дар озмоишгоҳи миллии референсӣ гузаронида мешавад.

Озмоишгоҳи байналмилалӣ референсии Гаутинги Олмон шабакаи таҳлилгоҳии кишварро дар баҳогузорӣ ва кафолати сифат дастгирӣ намуда, ёрии техникӣ мерасонад.

16. Соли 2018 алгоритми ташхисӣ ба тавсияҳои Созмони умумичаҳонии тандурустӣ мутобиқ гардонида шуд, ки ин технологияи ташхиси молекулярӣ Ген Эксперт (дастгоҳи малеркулярӣ) барои дарёфт намудани чубчамикроби сил ва муайян намудани мутобиқат ба доруи рифампитсин ба воситаи аввалин дараҷаи ташхис табдил дод. Ҷорӣ намудани технологияи Ген Эксперт дар охири соли 2011 шурӯъ гардид. Дар соли 2017 дар кишвар, аллакай, дар 43 озмоишгоҳ 46 дастгоҳи Ген Эксперт дастрас гардид. Бо мақсади дастрас гардонидани усули ташхиси молекулярӣ дар тамоми кишвар низоми интиқоли балғам ба роҳ монда шудааст, аммо барои баъзе ноҳияҳои дурдаст дастрасӣ ба таҳлили Ген Эксперт душвор мебошад. (43 нуқтаи Ген Эксперт барои 66 ноҳия). Интиқоли балғам аз деҳот ба ноҳия аз ҷониби муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ сураг гирифта, минбаъд ба вилоят бо дастгирии шарикони рушд аз ҷониби марказҳои зиддисилӣ интиқол дода мешавад.

17. Усули ғайрифавҷоли дарёфти ҳолатҳои бемории сил усули асосии ошкорсозии ҳолатҳои нави беморӣ мебошад. Қормандони кумаки аввалияи тиббию санитарӣ уҳдадоранд, ки шахсони аломатҳои беморидоштаро муайян намуда, онҳоро ба муассисаҳои махсусгардонидашудаи зиддисилӣ барои ташхис равона созанд. Тибқи алгоритми ташхисӣ, ташхиси бемории сил ба воситаи дастгоҳи Ген Эксперт муқаррар мегардад. Агар бемории сил тасдиқ гардад, озмоиши минбаъдаи таҳлили ҳаттӣ вобаста ба дараҷаи устуворӣ ба рифампитсин гузаронида мешавад. Дар ҳолати манфӣ будани натиҷаҳои Ген Эксперт ташхис ба воситаи санҷиши рентгенӣ муайян карда мешавад. Микроскопияи бевоситаи намунаи (молиш) балғам барои муайян намудани сироятпазирии бемор пешбинӣ шудааст. Усули фавҷоли дарёфти ҳолатҳои бемории сил барои пайгирӣ кардани тамосҳо ва муоинаи мунтазами гурӯҳҳои таҳти хатар қарордошта татбиқ мегардад. Мутаассифона, шумораи тамосҳои тафтишшуда нисбати як бемор бо дарназардошти андозаи хоҷагии як хона басанда нест. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва созмонҳои ҷомеаи шахрвандии маҳаллӣ дар дарёфти ҳолатҳои нави бемории сил нақши калон дошта метавонанд.

18. Муайян кардани намудҳои беморӣ ва тавсеаи речаи махсуси муолиҷа дар муассисаҳои махсусгардонидашудаи зиддисилии сатҳи ҷумҳуриявӣ ва вилоятӣ аз ҷониби шӯрои табибони силшинос амалӣ мегардад. Баъди нашрияи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ дар соли 2018 дар бораи «Робитаи фавҷоли оид ба табобати бемории сили ба доруворихҳои сершумор устувор ва рифампитсин устувор» барнома бо

дастгирии Хазиная глобалӣ фарогирӣ бо речаҳои навро васеъ намуд ва онро дар тамоми кишвар таъмин кард. Дархост барои хариди доруворӣ, миқдори онҳо ва бучет мутаносибан тасҳеҳ карда шуданд. Хазиная глобалӣ барои маблағгузории арзиши афзуншудаи таъобат 1169000 доллари америкой чудо кард. Дастурамали миллии клиникии таъобати бемории сил боздид карда шуда, соли 2019 аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардидааст.

19. Дастрасгардонии бетаваккуфи доруҳои зиддисилии сифатноки қатори яқум ба ҳамаи муассисаҳои зиддисилӣ таъмин гардид. Аз соли 2018 инҷониб дорувори зиддисилии қатори яқум, аз ҷумла вояҳои кӯдакона аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз маблағҳои бучети давлатӣ харидорӣ карда мешавад. Таъминот ва интиқоли маводи доруворӣ дар дохили кишвар бо дастгирии молиявии Хазиная глобалӣ идора карда мешавад. Дорувори зиддисилии қатори дуҷум, аз ҷумла вояҳои кӯдакона тариқи гранти Хазиная глобалӣ аз ҷониби таъминоти умумичаҳонии маводи доруворӣ дастрас карда мешаванд. Барои тамизгардонии анбори нигоҳдорӣ, нигоҳдошт, тақсиму интиқол ба нуқтаҳои хизматрасонии зиддисилӣ, назорат ва пуррагардонии захираҳо қоидаҳо муқаррар гардидаанд. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил мониторинги захираҳои доруро дар сатҳи қанорӣ тавассути ташрифҳои мунтазами назоратӣ мегузаронад. Фурӯши доруҳои зиддисилии қатори дуҷум дар дорухонаҳо манъ карда шудааст.

20. Ҳамаи доруҳои зиддисилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ба қайд гирифта шаванд. Мақсад аз ин иқдом қафолати қабули доруҳо ва дигар маводҳои тиббӣ аст, ки ба стандартҳои умумии сифат, беҳатарӣ ва самаранокӣ ҷавобгӯ мебошанд.

21. Дарёфти ҳолатҳои нав бо усули фаъол ва ғайрифавол сурат мегирад (дар вақти воридшавӣ ба маҳбас ва санҷишҳои мунтазам). Маҳбусони гирифтори бемории сил дар беморхонаи марказии сили қазои қиноятӣ дар шаҳри Ваҳдат ва баҳши он дар вилояти Суғд муолиҷа мегиранд. Озмоишгоҳҳои ин муассисаҳо бо дастгоҳи Ген Эксперт ва микроскопияи молиши балғам мучаҳҳаз мебошанд. Ба дигар муассисаҳои низоми иҷроии қазои қиноятӣ таҳлилгоҳҳои зиддисилии низоми гражданин хизмат мерасонанд. Илова бар ин, боз дар ҳафт марказҳои ислоҳотӣ ва бузургтарин тавқиғгоҳи тафтишотӣ дар шаҳри Душанбе, изоляторҳои маҳсуси зиддисилӣ мавҷуданд. Дар муассисаҳои зиддисилии маҳбасҳо дар маҷмӯъ 195 қат мавҷуд аст, ки 30-тои онҳо барои бемории сили ба доруворӣ устувор пешбинӣ шудааст. Дар низоми иҷроии қазои қиноятӣ норасоии қормандони тиб мушкилоти муқрам ба ҳисоб меравад. Раёсати тиббии сарраёсати иҷроии қазои қиноятӣ аз ҷониби маблағгузории беруна, ки тавассути Хазиная глобалӣ амалӣ мегардад, фаъолият мебарад.

Маводи доруворӣ ва реагентҳо аз ҷониби барнома ва Хазионаи глобалӣ дастрас карда мешаванд. Соли 2018 ҳамагӣ 25 гирифтори бемории сил ба доруворӣ устувор бо табобат бо доруҳои зиддисилии қатори дуҷум фаро гирифта шуда буд, ки 6 нафари онҳо бемории сили ба доруҳо устувории васеъдошта доштанд. Пайгирии маҳбусони бемори озодшуда дар байни низоми шаҳрвандӣ, ки бояд муҳлати табобати зиддисилиро ба охир расонанд, бояд таҳким ёбад ва фаъолтар гардад.

22. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳоли аз бемории сил ва Маркази ҷумҳуриявии пешгирӣ ва мубориза бо бемории пайдошудаи норасоии масуният чорабиниҳои мунтазамро оид ба бемории сил/вируси норасоии масунияти одам тавассути машваратҳои якҷояи барномавӣ ва техникӣ мегузаронанд, дар ҳамкорӣ ва ҳамоҳангсозӣ ислоҳҳои зарурӣ ба дастурамалҳо ва протоколҳо оид ба масъалаҳои машварату муоина оид ба вируси норасоии масунияти одам барои беморони сил, муоинаи шахсонӣ бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда барои дарёфти бемории сили фаъол, табобати сирояти ниҳонии сил дар беморони гирифтори сирояти якҷояи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ворид менамоянд, инчунин мубодилаи маълумотҳо ва пурзӯр намудани низомҳои мониторингӣ ва ҳисоботӣ, инчунин тавассути мутабиқгардонӣ ва ҳамоҳангсозии чорабиниҳои дахлдор байни гурӯҳҳои хавфи баланди сироятёбӣ, аз ҷумла он чорабиниҳое, ки аз ҷониби Хазионаи глобалӣ дастгирӣ меёбанд, амалӣ карда мешаванд, ташкил мекунанд. Дар натиҷаи ин, санчиши вируси норасоии масунияти одам дар беморони сил, ки нишондиҳандааш аз соли 2013 инҷониб дар сатҳи баланд қарор дорад (97-98 фоиз), беҳтар гаштааст. Аммо, ин нишондиҳандаи муоинаи бемории сил дар байни шахсонӣ бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда пасттар, 76,7 фоизро ташкил медиҳад, вале афзоиши назарраси он дар муқоиса бо соли 2014 дида мешавад (50,7 фоиз). Табобати пешгирикунанда бо котримоксазол соли 2018 ҳамагӣ дар 80 фоиз беморон гузаронида шуда буд. Ҳамаи ҳолатҳои дарёфтшудаи бемории сил санчишро оид ба вируси норасоии масунияти одам бо ташаббуси соҳаи зиддисилӣ, вале тестҳои фаврӣ барои вируси норасоии масунияти одам чун пештара дар соҳаи зиддисилӣ дастрас нестанд, бинобар ин, намунаҳои хун ба марказҳои бемориҳои пайдошудаи норасоии масуният равона карда мешаванд, ки алоқаи мутақобил аксар вақт ба таъхир меафтанд.

23. Барнома системаи стандартии бақайдгирӣ ва ҳисоботиро оиди бемории сил дар асоси платформаи кушодаи электроники Опенэмерс истифода мебарад, ки низоми маълумоти тиббии он бо назардошти тавсияҳои охиринаи Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ ва талаботҳои иловагии кишвар таҷдид карда шудааст. Модули озмоишгоҳии ин система таҳия шуда, алҳол истифода мешавад, вале он боз тақмили минбаъдаро

талаб мкунад. Бо истифодаи модул мубодилаи зуди маълумотҳо миёни мутахассисони озмоишгоҳ ва табибон сурат мегирад. Аз соли 2018 Маркази ҷумҳуриявии химояи аҳоли аз бемориҳои сил метавонад ҳамаи ҳисоботҳоро аз рӯи намунаҳои бемории сил бо истифодаи регистри электронии мазкур дастрас намояд.

24. Айни замон бештари беморони сил маҷмӯи дастгирии иҷтимоӣ барои ҳавасмандӣ ба риояи речаи табобат намегиранд. Барои онҳое, ки кӯмак расонида мешавад, аз имкониятҳо ва сарчашмаҳои дастраси шаҳру ноҳияҳо вобаста буда, гуногун мебошанд. Бемороне, ки ба шакли мутобиқгаштаи беморони сил гирифташанд ва дар беморхонаи кӯдаконаи зиддисилии шаҳри Душанбе ва шуъбаи кӯдаконаи маркази миллии бемориҳои сил, шуш ва ҷарроҳии қафаси сина табобати беморхонагӣ мегиранд, аз ҷониби ташкилотҳои кӯмакрасон ғизои иловагӣ мегиранд. Мутаассифона, ёри пулие, ки аз ҷониби Хазионаи глобалӣ барои ҳавасмандкунии беморон дода мешуд, моҳи март соли 2019 қатъ гардид. Дигар намудҳои дастгирии иҷтимоӣ ва равонӣ ба монанди машваратҳои равонию иҷтимоӣ, пешниҳоди табобати бевосита назоратшаванда, назорати видеои табобати бевосита назоратшаванда, инчунин ташвиқот оид ба дастрасӣ ба манбаъҳои имконпазир танҳо дар баъзе ноҳияҳо ва деҳаҳо аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятии маҳаллӣ расонида мешавад. Дар натиҷаи ташвиқот бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар ҷорҷӯбаи лоиҳаҳои дастгирикунанда дар аксарияти ноҳияҳо қарорҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ қабул шудааст, ки дар онҳо уҳдадорҳои соҳаи кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, зиддисилӣ ва ҷамоатҳо дар беҳтар намудани дарёфт ва табобати беморони сил, аз ҷумла расонидани кумаки иҷтимоӣ ва имтиёзҳои гуногун ба беморони сил дарҷ гардидааст. Ин таҷриба бояд васеъ ва дар саросари кишвар 100 фоиз фаро гирифта шавад, инчунин, қарорҳои мазкур аз рӯи имкон бояд бо дарназардошти тағйирот ва фокуси хизматрасонии ба бемор нигаронидашуда боздид карда шаванд. Инчунин зарур аст, ки кумак ба ҳар бемор дастрас, ба талаботи инфиродии онҳо ҷавобгӯ ва байни ниҳодҳои кумақкунанда ҳамоханг карда шавад. Дар ҳар як муассисаи зиддисилӣ ё кумаки аввалияи тиббию санитарӣ бояд кормандони иҷтимоӣ кор кунанд, зеро онҳо ҳолати иҷтимоӣ ва ниёзҳои шахсии беморро ба кӯмаки иҷтимоиву равонӣ муайян намуда, беморро ба ташкилоти ҷамъиятӣ ё дигар соҳаҳои дахлдор равона менамоянд.

2. ДАСТОВАРДҲО ВА МУШКИЛОТҲОИ АСОСӢ

§ 1. Дастовардҳо ва пешравиҳо дар соҳаи зиддисилӣ

25. Барнома дар давраи нақшаи миллии стратегии пешинаи худ (солҳои 2015-2020) ба муваффақиятҳои бузург ноил шудааст, хусусан:

- Маркази ҷумҳуриявии химояи аҳоли аз бемориҳои сил бори аввал

дар нақши қабулқунандаи асосии гранти бемории сили Хазинаяи глобалӣ (9,6 миллион доллари америкоӣ) гардид. Грант бомуваффақият амалӣ шуда истодааст;

- хазинаяи глобалӣ барои кишвар маблағи иловагӣ ҷудо карда, ҳаҷми умумии маблағ 11019000 доллари америкоӣ зиёд карда шуд;

- ҳамоҳангӣ байни Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳоли аз бемориҳои сил ва шарикон оид ба мубориза бо бемории сил хуб ба роҳ монда шуда, маблағҳои аз сарчашмаҳои гуногун ҷудошуда оқилона истифода мешаванд;

- бо сабаби коҳиш ёфтани кумакҳои беруна дар оянда, Нақшаи бисёрсолаи гузариши устуворона ба маблағгузори миллии бо иштироки гурӯҳи корӣ, ки дар ҳаёти он намояндагони Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳоли аз бемориҳои сил, шарикон, Маркази ҷумҳуриявии пешгирӣ ва мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин намояндагони ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки дар самти вируси норасоии масунияти одам ва сил фаъолият менамоянд, шомил мешаванд, тартиб дода шудааст;

- дар солҳои охир маблағгузори давлат барои мубориза бо бемории сил торафт меафзояд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин маблағгузори соҳаи охир зиёд кардааст. Он доруворӣ зиддисилии қатори якум ва мавод барои микроскопия ва санҷишҳои биокимиявии бемории силро харидорӣ менамояд. Маоши кормандони соҳаи сил ду маротиба зиёд гардида, хароҷоти хуруқдорӣ барои беморон аз 1,6 то 16 сомонӣ баланд бардошта шуд (гарчанде ин ҳанӯз ҳам нокифоя ҳисобида мешавад);

- стратегия ва дастурамалҳои муосири байналмилалӣ оид ба идоракунии бемории сил сари вақт ворид карда шуда, амалӣ шуда истодаанд;

- дастурамали миллии оид ба идоракунии бемории сил тибқи тавсияҳои охиринаи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ (соли 2018) боздид гардида, аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардидааст. Комиссияи маслиҳатӣ машваратии табибон (консилиум), ки мақомоти асосӣ оид ба қабули қарорҳои клиникӣ ба ҳисоб меравад, ғайримарказонида шуда, дар ҷамоати деҳоти Дехмоӣ ноҳияи Ҷаббор Расулови вилояти Суғд, шаҳрҳои Кӯлобу Бохтари вилояти Хатлон ва Хоруғи вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон комиссияҳои маслиҳатӣ машваратии табибони вилоятӣ таъсис дода шудааст. Онҳо дар ҳамкориҳои зич бо комиссияҳои маслиҳатӣ машваратии табибони марказӣ фаъолият менамоянд. Ғайримарказикунонӣ барои босуръат ворид намудани тавсияҳои нави Созмони умумичаҳонии тандурустӣ дар саросари кишвар мусоидат менамояд. Комиссияҳои маслиҳатӣ

машваратии табибони вилоятӣ барои сари вақт ворид намудани речаҳои нав ва табобати амбулаторӣ ба салоҳиятҳои иловагӣ ниёз доранд. Дар натиҷаи омӯзишҳои зарурӣ ва таҳкими иқтидор дар самти таҳияҳои нав ва тавсияҳои зуд-зуд такмилёбандаи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ якҷо бо дастгирии молиявӣ комиссияҳои маслиҳатӣ машваратии табибони вилоятӣ мустақилият ва салоҳияти бештари қабули қарорхоро ба даст меоранд;

- дастрасии мунтазам ба маводи дорувории сифатноки зиддисилӣ, аз ҷумла дорувории нав таъмин гардиданд;

- дар охири соли 2018 фарогирии саросарии кишвар оид ба воридкунии речаҳои нави табобатии аз ҷониби Созмони умумичаҳонии тандурустӣ тавсияшуда амалӣ карда шуд;

- ҳамчун ҷузъи ҷудонашавандаи табобати бемории сили ба доруҳои устувор мониторинги фаъоли беҳатарии доруҳои инчунин дар кишвар ворид карда шуд. Қариб ҳамаи марказҳои зиддисилӣ ба аудиометрҳо, электрокардиографҳо мучаҳҳаз гардонида шуданд ва омӯзишҳои мувофиқ барои таъмини дурусти мониторинги клиникӣ табобати беморони сил ва дарёфти саривақтӣ бартарафсозии таъсири номатлуб гузаронида шуданд;

- раванди бақайдгирии дорувории зиддисилӣ дар Тоҷикистон шурӯъ шуд. Ҳазинаи глобалӣ дар таҳкими иқтидори соҳаи назорати доруворӣ сахмгузор мебошад;

- пойгоҳи маҳзани стандартикунонидашудаи маълумотҳо дар платформаи кушодаи Опенмерес дар ҳамаи муассисаҳои зиддисилии кишвар ворид карда шуд;

- дар Тоҷикистон якҷанд воситаҳои электронӣ дар соҳаи мубориза бо бемории сил истифода мешаванд, аз ҷумла Кван-БС барои назорати анбор ва захираҳои маводҳои доруворӣ ва таҳияи дархостҳои зарурӣ барои харидории доруворӣ истифода бурда мешавад. Платформаи онлайнӣ огоҳсозии бармаҳали ГенЭксперт Алёрт дар 43 ноҳия аз шумораи умумии 66 ноҳия ворид гардид ва дар соли 2021 фарогирии ҳамаи муассисаҳои зиддисилии кишвар дар назар аст. барои тақвияти санҷиши харочоти картриҷҳои Таҷҳизоти мазкур барои пурзӯр намудани мониторинги харочоти картриҷҳои ГенЭксперт, тартиб додани дархостҳои дақиқ бо мақсади таҳқиқ, шарҳи натиҷаҳои озмоиш ва ҳаҷми қори ҳар як дастгоҳи ГенЭксперт кӯмак мекунад;

- натиҷаҳои беҳтари табобати ҳам бемории сили ҳассос ва ҳам бемории сили ба доруҳои сершумор устувор ба даст омадааст (самаранокии табобати бемории сили ҳассос аз 90,8 фоиз дар соли 2014 то 92 фоиз расидааст). Муваффақиятҳои калон оид ба нишондодҳои самаранокии табобати бемории сили ба доруворӣ устувор аз 50,2 фоиз дар соли 2014 то 64,9 фоиз дар соли 2016 ба даст омаданд;

- шумораи беморони дар табобати амбулаторӣ буда зиёдтар гардид (40 фоиз беморон табобатро дар шароити амбулаторӣ оғоз мекунанд). Дар натиҷаи беҳтаркунӣ ва кам кардани шумораи катҳо коҳиш ёфтани миқдор ва давомнокии табобати беморхонагӣ дар беморхонаҳои зиддисилӣ ба даст омад;

- ташкилотҳои ҷамъиятӣ ба барнома фаъолоне ҷалб карда шуданд, хусусан нақши онҳо дар дастгирии беморон дар шароити амбулаторӣ зиёд аст. Айни замон, 16 ташкилоти ҷамъиятии маҳаллӣ дар амалисозии чорабиниҳои зиддисилӣ таҷриба доранд. Вале ҷалби онҳо маҳдуд аст ва онҳо дар сатҳи таҷрибавӣ дар якҷанд ноҳияҳо ё ҷамоатҳо фаъолият мекунанд. Аз ин рӯ, барои васеънамоии фаъолияти ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва тақвият додани нақши ҷомеаи шаҳрвандӣ дар мубориза бар зидди сил талабот зиёд аст;

- ҳамкориҳои зичи соҳаи зиддисилӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ заминаро барои бақайдгирии расмӣ ассотсиатсияи «Ҳамкориҳои боздошти сил дар Тоҷикистон» фароҳам овард, ки муассисони он шаш ташкилоти ҷамъиятӣ, зиёда аз 80 узв аз ҳисоби намояндагони муассисаҳои давлатию ғайридавлатӣ ва зиёда аз 20 соҳибкори бонуфуз, санъаткорон ва рӯзноманигорон мебошанд;

- барои мусоидат кардан ба ҳавасмандӣ ба табобат барои бемороне, ки ба меъёрҳои муайян мувофиқанд, усулҳои алтернативӣ, ба мисли табобат дар хона ва бо кӯмаки ҷамъиятҳо дар маҳал истифода мешавад. Фарогирии ҷуғрофии ин усул бояд васеътар гардад. Раванди муолиҷаи шумораи ками беморон тавассути технологияи рақамӣ назорат карда мешавад;

- дар кишвар чорабиниҳое, ки аз ҷониби донишқадаҳои молиявӣ беруна (Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмилалӣ, Ҳазинаи глобалӣ ва ғайра) муайян гардидаанд, дастгирӣ шуда, бо ҳамроҳангсозӣ ва ҳамкориҳои самаранок ва касбӣ бо шарикони байналмилалӣ ва миллӣ, ки барои назорати бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷалб шудаанд, босамар татбиқ мешаванд.

§ 2. Дастовардҳо дар самти ташҳиси озмоишгоҳии зиддисилӣ

26. Озмоишгоҳҳои зиддисилии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ба дастовардҳои назаррас ноил гаштааст, аз ҷумла:

- озмоишгоҳҳои зиддисилӣ дар Тоҷикистон ҳама гуна таҳлилҳои ташҳисиро барои бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устувор мегузаронанд;

- алгоритм ва стратегия, инчунин амалияи ташҳиси бемории сил тибқи стандартҳои байналмилалӣ таҷдид ва роҳандозӣ гардиданд;

- усулҳои фаврии молекулярӣ чун таҳлили асосӣ ва аввалиндараҷаи бемории сил дар сатҳи ноҳия гузаронида мешавад ва 90 фоизи аҳоли ба он

дастрасӣ дорад;

- таҳлили кишти балғам 80 фоизро фаро гирифтааст. Соли 2020 озмоишгоҳи кишт дар вилояти Суғд ба озмоишгоҳи сатҳи дараҷаи бехатарии биологии-3 табдил дода мешавад, ки имконияти гузаронидани санҷиши ҳассосияти доруҳои фенотипиро медиҳад ва бо ин роҳ сарбории озмоишгоҳи миллии референсӣ кам мешавад;

- муоинаи мунтазами гирифтори бемории сил барои вируси норасоии масунияти одам ва муоинаи шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда барои бемории сил 97 фоизро ташкил медиҳад;

- пажӯҳишгоҳи микробиологӣ ва тибби озмоишгоҳии Гаутинги Олмон ҳамчун озмоишгоҳи супрамиллии референсӣ ба озмоишгоҳи миллии референсӣ кумаки техникӣ мерасонад. Озмоишгоҳи миллии референсӣ барои мониторинг ва арзёбии шабакаи озмоишгоҳии дохили кишвар масъул мебошад ва фаъолияти шабакаи озмоишгоҳҳои зиддисилро Ҳамоҳангсозӣ мекунад;

- низоми интиқоли намунаҳо аз соли 2012 амал мекунад ва алҳол намунаи балғамро аз ҳамаи ноҳияҳо ба наздиктарин озмоишгоҳи Ген Эксперт мерасонад. Бо вучуди ин, он нокифоя аст ва низоми интиқол ба танзим ниёз дорад. Бахши интиқол аз озмоишгоҳи вилоятӣ ба озмоишгоҳи миллии референсӣ нисбатан хубтар фаъолият мекунад ва минтақаҳои аз ҷиҳати чуғрофӣ душвортарини Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшонро дар бар мегирад;

- ҳамаи кормандони озмоишгоҳҳои зиддисилӣ аз омӯзишҳои зарурӣ гузаштанд. Омӯзишҳои такмилдиҳанда мунтазам аз ҷониби озмоишгоҳи миллии референсӣ ва озмоишгоҳи супрамиллии референсӣ ташкил карда мешавад.

- харидории бетавакқуфи масолеҳи харочотии озмоишгоҳҳо барои ҳама усулҳои таҳлил тавассути Ҳазинаи глобалӣ ва Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли таъмин мегардад. Харидории реагентҳо ва масолеҳи озмоишӣ марказонида шудаанд;

- ҳамаи озмоишгоҳҳои зиддисилӣ ба интернет (тавассути модемҳои 3G) дастрасӣ доранд ва бо озмоишгоҳҳои вилоятӣ ва озмоишгоҳи миллии референсӣ табодули маълумот карда метавонанд, ҳарчанд қатъ шудани интернет дар Тоҷикистон, хусусан дар деҳот зуд-зуд рух медиҳад;

- системаи пайвасти таҳлиلى ва оғоҳкунии бармаҳали Ген Эксперт дар 46 озмоишгоҳҳои, ки бо ҳамин миқдор платформаи Ген Экспертро доранд, насб карда шуд. Насб кардани дастгоҳҳои зиёдтари оғоҳкунии бармаҳали Ген Эксперт то расидан ба 100 фоиз ва таъмини системаи устувори фаъолияткунанда, ба шумули васлшавии мунтазам ба шабакаи интернет хеле зарур аст;

- қисми озмоишгоҳӣ ба низоми электронии бақайдгирии бемории сил

Опенемерес ҳамроҳ карда шудааст. Варақа ва шаклҳои бақайдгирӣ ва ҳисоботӣ дар тамоми шабакаи озмоишгоҳӣ ба меъёри муайян дароварда шудааст;

- ҳамаи озмоишгоҳҳои зиддисилӣ ба тамоми таҷҳизоти озмоишгоҳӣ дастрасӣ доранд. Низоми нигоҳдории таҷҳизот роҳандозӣ карда шудааст. Назорат ва сертификатсияи утоқҳои бехатарии биологӣ ҳар сол як бор амалӣ мегардад;

- озмоишгоҳи миллии референсӣ пурра фаъолият мекунад ва аз соли 2013 инҷониб ҳамасола назорати берунаи сифатро барои санҷиши хассосияти доруҳо ва усули таҳлили хаттӣ ба доруҳои қатори I ва II бомуваффақият мегузарад.

§ 3. Мушкилиҳои асосӣ дар самти бемории сил дар Тоҷикистон

27. Новобаста ба дастовардҳои муҳими комёбшуда дар соҳаи мубориза бо бемории сил дар Тоҷикистон як қатор душвориҳои ҷиддии ҳалталаби зерин мавҷуд мебошад:

- бемории сил мушкилоти муҳими саломатии омма боқӣ мемонад;
- дарёфти саривақтии шаклҳои ҳассос, устувор ва сирояти ниҳонии бемории сил дар сатҳи зарурӣ намебошад;
- намунаҳои бақайдгирӣ барои беморони гумонбар ба сил бояд дар ҳар як муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ пур карда шаванд;
- мушкилии дарёфт, ташҳис ва табобати бемории сил дар байни кӯдакон хусусияти клиникаию ташкилӣ дошта, дар сатҳи паст қарор дорад;
- пайгирии тамосҳо усули самараноки дарёфти ҳолатҳои бемории сил дар байни гурӯҳҳои зери хатар ба ҳисоб рафта, бо як қатор сабабҳо дар сатҳи паст қарор дорад;
- идоракунии бемориҳои ҳамрадифи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам дар сатҳи шахру ноҳияҳо нокифоя мебошад, аз ҷумла бо сабаби нокифояи маблағгузории буҷетӣ;
- табобати сирояти ниҳонии сил унсури муҳими Стратегияи боздошти бемории сил буда, то ҳол дар Тоҷикистон ворид карда нашудааст;
- дар сатҳи шахру ноҳияҳои ҷумҳурӣ масъалаи таъмини ғизои зарурӣ ба беморони сили дар табобат қарордошта то ҳол ҳалли худро наёфтааст;
- усули табобати бемории сили ба бемор нигаронидашуда дар кишвар таҷрибавӣ буда, то ҳол дар ҳамаи шахру ноҳияҳо ба пуррагӣ татбиқ карда нашудааст;
- таҳияи нақшаи тадқиқоти амалӣ ва сафарбаркунии захираҳои инсонӣ ва молиявӣ барои амалигардонии он яке аз мушкилоти асосӣ мебошад;
- чорабиниҳои назорати сироятӣ дар бисёр муассисаҳои зиддисилии Тоҷикистон ба таври кофӣ иҷро намешаванд, ки ин яке аз омилҳои ба паҳншавии бемории сил таъсиррасонанда ба шумор меравад;
- дар ҷумҳурӣ, хусусан дар ноҳияҳои дурдаст, норасоии кадрҳо ва

- тарки соҳа намудани кормандон дар соҳаи зиддисилӣ мушоҳида мешавад;
- доғузори ва ҳуқуқпоймолкунӣ то ҳол мушкилоти ҷиддӣ дар роҳи пешгирӣ, ташхис ва табобати бемори сил боқӣ мемонанд.
 - идома додани таҳкими катҳои хадамоти бемории сил, баҳусус азнавтақсимкунии миқдори катҳо аз хадамоти бемории сил ба ёрии паллиативӣ зарур аст. Бучети ба катҳо ҷудошуда бояд ҷиҳати таъсиси ёрии паллиативии дахлдор барои беморони сил ва ба стандартҳои муосир мутобиқ равона карда шавад. Айни ҳол, ёрии паллиативӣ дар кишвар ба роҳ монда нашудааст;
 - дар хизматрасонии тиббӣ дар самти бемории сил дар муассисаҳои низоми иҷроӣ ҷазои ҷинойтӣ, хусусан дар масоили таъминоти кадрҳо ва ҳавасмандкунии онҳо мушкилот мавҷуд аст;
 - норасоии захираҳои молӣ ва кадрӣ барои иҷроӣ нақшаи беҳтаргардонии (оптимизатсия) шабакаи озмоишгоҳии бемории сил монеаҳо эҷод менамояд;
 - воситаи боэътимоди электронӣ барои ҳисоб кардани талабот ва хароҷоти маводи озмоишгоҳӣ хеле заиф мебошад;
 - татбиқи модули озмоишгоҳии Опенемерес ё ворид намудани системаи ягонаи мукаммали иттилоотӣ барои ҳамаи озмоишгоҳҳо барои идоракунии маълумот то ҳол ба пуррагӣ ҳалли ҳудро наёфтааст;
 - дарёфти саривақтии ҳолатҳои бемории сил дар ҷумҳурӣ ташвишвар боқӣ мемонад, зеро маълумоти дақиқ дар бораи шумораи ҳолатҳои эҳтимолии бемории аз мадди назар дурмонда вучуд надорад;
 - бо дарназардошти хусусияти ҷуғрофии кишвар низоми кунунии ҷамъоварӣ ва интиқоли намунаҳои балғам дар ноҳияҳои гуногун фарқ карда, барои сари вақт ташхис ва дарёфт намудани беморони сил монеаҳоро эҷод мекунад;
 - санҷиши ҳассосияти доруҳо дар кишвар танҳо дар озмоишгоҳи миллии референсӣ гузаронида мешавад, ки ин барои сари вақт фаро гирифтани ҳамаи беморони сил бо санҷиши ҳассосияти доруҳо аз сабаби сарбории баланд ва ҷойгиршавии ҷуғрофии минтақаҳо монеаҳо пайдо менамояд;
 - усули ба кӯдакон мувофиқи ҷамъоварии намунаҳо (индуксияи балғам, намунаи наҷосат ва ғайра), инчунин санҷишҳои молекулярӣ ва тасдиқи ҳолатҳои сил дар байни кӯдакон нокифоя мебошад;
 - таҳкими иқтисодии кормандон барои хизматрасониҳои махсусгардонидашудаи зиддисилӣ ва кумаки аввалияи тиббию санитарӣ дар сатҳи паст амалӣ карда мешавад;
 - новобаста аз ҳолатҳои тахминӣ муайян намудани шумораи пешбинишудаи ҳолатҳои бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва шумораи пешгӯишудаи бемории сил ба доруворӣ устувор, ки ба табобат дар солҳои 2021-2025 фаро гирифта мешаванд,

мушкил мебошад (мутобиқи замимаи 3);

- норасоии кормандони техникӣ барои нигоҳубин ва нигоҳдории дастгоҳҳои техникӣ чой дорад. Бақайдгирии электронии таҷҳизоти озмоишгоҳӣ ва хизматрасонии асосии он ба анҷом нарасидааст.

3. НИШОНДИҲАНДАҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ОИД БА БЕМОРИИ СИЛ

28. Асамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид 26 сентябри соли 2018 аввалин вохӯрии сатҳи баландро чун воқуниши феврӣ ба паҳншавии бемории сил ва муттаҳидшавии кишварҳо барои маҳви бемории сил дар дафтари марказии Созмони Милали Муттаҳид дар шаҳри Нью-Йорк баргузор намуд. Хулосаи ин вохӯрӣ ҳадафи бузургро ба ҳар кишвари иштирокчӣ, ки амалҳои февриро барои дар бар мегирад. Он аз кишварҳо амали февриро баҳри тезонидани суръати инкишоф барои расидан ба мақсади асосӣ, яъне аз байн бурдани бемории сил дар тамоми ҷаҳон то соли 2030 талаб мекунад. Тоҷикистон вазифадор шуд, ки ба нишондиҳандаҳои зерин ноил гардад (мутобиқи замимаи 4).

29. Ҳадафҳои кишвар бо интиҳои марҳилаи панҷсола, ки бо ин барнома фаро гирифта мешавад, муқаррар гардидаанд. Ин ҳадафҳо бо иқдомҳои миллии стратегӣ оид ба рушд муайян гардида, ба усулҳои муосиру байналмилалӣ ва ҳадафҳои Асамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид мувофиқбуда муайян гардидаанд:

1) сатҳи фавт аз бемории сил дар муқоиса бо соли 2020 ҳадди ақал 35 фоиз коҳиш меёбад (ё ин ки тибқи маълумоти Созмони умумичаҳонии тандурустӣ дар муқоиса бо соли 2015 75 фоиз кам карда мешавад);

2) сатҳи беморшавӣ бо бемории сил ҳадди ақал 30 фоиз кам карда мешавад (ё ин ки тибқи маълумоти Созмони умумичаҳонии тандурустӣ дар муқоиса бо соли 2015 50 фоиз паст мешавад);

3) фоизи бемории сили ба доруворӣ устувор байни ҳолатҳои нав пасттар аз 10 фоиз ва байни ҳолатҳои беморшавии такрорӣ камтар аз 35 фоиз мешавад;

4) дастрасии умум ба ташҳис ва табобати ҳама намудҳои бемории сил, аз ҷумла бемории сили ба доруворӣ устувор таъмин мешавад, яъне:

- ҳадди ақал 85 фоизи ҳолатҳои бемории сили наварёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ муайян мегарданд;

- ҳадди ақал 90 фоизи ҳолатҳои бемории сили наварёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ, ки табобатро оғоз кардаанд, онро ба итмом мерасонанд;

- ҳадди ақал 90 фоизи ҳолатҳои пешбинишудаи бемории сили ба доруворӣ устувор аз ташҳис мегузаранд;

- ҳадди ақал 75 фоиз аз ҳамаи ҳолатҳои муаянгардидаи бемории сили ба доруворӣ устувор бомуваффақият муолиҷа мешаванд.

30. Барнома барои расидан ба ҳадафҳои муқарраргардида ба амалисозии чорабиниҳои зерин таъмин менамояд:

- аз ҷониби кишвар пурзӯр намудани салоҳият оид ба амалисозии Барнома, идоракунии доимӣ ва иҷрои уҳдадорӣҳои давлат, баланд гардонидани дастгирии сиёсӣ ба назорати самараноки бемории сил бо маблағгузори мунтазам афзуншаванда;

- ҳамкориҳои бисёрсоҳавӣ бо шарикони давлатӣ, ҷалби шарикони ҷамъиятию байналмилалӣ ба чорабиниҳои усули ба бемор нигаронидашуда;

- ҳимоя ва таблиғи ҳуқуқи инсон, баробарии гендерӣ, масъалаҳои ахлоқу одоб, инчунин пешгирӣ намудани таъбиз ва тамағгузорӣ нисбати беморони сил;

- ташкили эътилофи мустаҳкам бо ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва гурӯҳҳои осебдида;

- мувофиқат ба тавсияҳо ва стратегияҳои муосири байналмилалӣ илман асосёфта ба стандартҳои байналмилалӣ таъботи бемории сил ва принсипҳои тавсиядиҳандаи охиринаи Созмони умумиҷаҳонӣ тандурустӣ.

4. ДАСТРАСИИ ТАШҲИСИ БЕМОРОН ВА АЛОҚАМАНДОН

§ 1. Таъмин намудани дастрасии омма ба ташҳиси саривақтӣ ва босифати ҳамаи намудҳои бемории сил бо аҳамияти махсус ба санҷиши тамосҳо ва аҳолии хатари баланди осебпазиридошта

31. Дастрасӣ ба ташҳиси бармаҳал ва дақиқ барои муборизаи самаранок бо бемории сил аҳамияти бузург дорад. Технологияи ташҳиси бемории сил тӯли даҳсолаи охир дар ҷаҳон ба андозаи назаррас инкишоф ёфтааст. Барои кишварҳои дорой сатҳи баланди бемории сил, ки Тоҷикистон ба он рӯйхат дохил мешавад, роия кардани тавсияҳои ҷадиди Созмони умумиҷаҳонӣ тандурустӣ оид ба усулҳои ташҳиси бемории сил хеле муҳим аст. Истифодаи усул ва технологияҳои нав барои беҳтарсозии дарёфти бармаҳали ҳолатҳои бемории сил ва ҷорӣ соختани роҳҳои нави ташҳис барои санҷиши мунтазам нишон доданд, ки дарёфти ҳолатҳои нав беҳтару зиёдтар гардида, фосилаи байни ташҳис ва оғози таъбот кӯтоҳ шудааст.

32. Натиҷаҳои интизоршаванда дар самти таъмини дастрасии ташҳиси бемории сил ва алоқамандон инҳоянд:

- системаи дастраси гузаронидани чорабиниҳо барои пайгирии тамосҳо дар маҳалҳо ва муоина, тадқиқотҳои ташҳисӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазир (кӯдакон, маҳбусон, шахсони бо вирусҳои норасоии масунияти одам зиндагикунанда, муҳоҷирон), аз ҷумла тадқиқоти рентгенӣ ташкил шудааст;

- стратегия ва амалҳо оид ба ташҳиси бемории сил мукамал шуда, мутобиқи меъёрҳои байналмилалӣ амалӣ мегарданд;

- озмоишгоҳи миллии референсӣ ва таҳлилгоҳҳои вилоятии бемории сил пурра фаъолият менамоянд ва тамоми озмоишҳои гуногунро дар сатҳи марказонидашуда мегузаронанд;

- шабакаи озмоишгоҳии бемории сил дар ҳама сатҳ босифат ва эътимодноқ фаъолият карда, байни таҳлилгоҳҳои сатҳи гуногун интиқоли намунаҳо ва додугирифтӣ маълумот самаранок амалӣ мешавад;

- байни муассисаҳои таъбабатӣ ва ташхисии бемории сил робитаҳои мустақкам ба роҳ монда шуда, речаҳои мувофиқи таъбабат барои беморон бидуни таъхир пешниҳод мешавад.

§ 2. Пурзӯр намудани усулҳои фаъоли дарёфти бемории сил

33. Усули фаъолонии мақсадноки дарёфти ҳолатҳо роҳандозӣ шудааст ва мақсади он дарёфтани ҳолатҳои эҳтимолии бемории сил байни гурӯҳҳои муайян мебошад. Дарёфти бармаҳали гирифтронии бемории сил, ки боиси таъбабати саривақтиву фаврӣ мешавад, хатари натиҷаи бебарори таъбабат, оқибатҳои ногувори иҷтимоӣ ва иқтисодии беморӣ ва сироятёбиро кам мекунад. Барои ташхисии саривақтии бемории сил байни гурӯҳҳои хатари баланди осебпазирдошта якҷанд омилҳо, аз ҷумла доғузории дукарата (барои тааллуқ доштан ба гурӯҳи осебпазир ва мубталои бемории сил будан), монеаҳо барои дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ, надоштани маълумоти кофӣ ва фаҳмидани хавфи гирифтори бемории сили фаъол таъсир мерасонанд. Дар асоси тавсия ва далелҳои байналмилалӣ барои санҷишу муоинаи мунтазам барои ҳолатҳои фаъоли бемории сил дар Тоҷикистон гурӯҳҳои зерин муайян ва интиҳоб шудаанд:

- шахсони дартамосбуда, ки дар як хоҷагӣ истиқомат мекунанд ва дигар шахсони наздик, ки бо гирифтори бемории сили фаъол робитаи зич доранд;

- шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда;

- шахсони аз озодӣ маҳрумшуда, ки муҳлати ҷазоро дар муассисаҳои ислоҳӣ сипарӣ мекунанд;

- муҳочирони баваданбаргашта;

- нафарони гирифтори беморихоии муайян, ки омили хатари бемории сил ба шумор мераванд ва бо дигар сабаб ба ёрии тиббӣ муроҷиат мекунанд.

34. Меъёрҳои байналмилалӣ мубориза бо бемории сил тақозо доранд, ки ҳама шахсони бо гирифтронии бемории сил тамос ва робитаи наздикдошта муоина карда шаванд ва тибқи тавсияҳои байналмилалӣ пайгирӣ шаванд. Истилоҳи тамос дар барномаи мазкур нисбати ҳамаи он шахсоне, ки бо бемори сили хориҷкунандаи микобактерияҳо (ҳолати индексӣ) робита доштаанд, истифода мешавад. Тамосҳо ба ду гурӯҳ - аҳли оила ва берун аз оила ҷудо карда шудаанд. Пайгирии тамосҳо барои ёфтани нафарони қаблан ҷун гирифтори бемории сил ошкорнашуда ва

онҳое, ки ба табобати сирояти ниҳонии сил ниёз доранд, амали муҳим ва зарурӣ мебошад. Имконнопазирии пайғирӣ намудани тамосҳо дар натиҷа ба аз даст додани имконияти пешгирии ҳолатҳои иловагии бемории сил, хусусан байни кӯдакон оварда мерасонад. Пайғирии тамосҳо байни аъзои оила ва дигар шахсони наздик бояд дар ҳама ҳолатҳои бемории сили шушӣ гузаронида шавад, аммо барои пайғирӣ ва санҷишу муоина тамосҳои зерин дар мадди аввал меистанд:

- нафарони дорой аломатҳои шубҳанок ва эҳтимолии бемории сил;

- кӯдакони то 5-сола;

- тамосҳои масунияти заифдошта, мисли шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда ва тамосҳои гирифтори бемории сили ба доруворӣ устувор.

35. Зарур аст, ки дарёфти ҳолатҳои фаъоли бемории сил дар байни кӯдакон тавассути пайғирии мунтазами алоқамандони беморони сил мутобиқи дастурамали муқарраршуда тақвият дода шавад. Бо иштироки чомеаи шаҳрвандӣ ва маҳалҳо дар самти равнасозии мунтазами шахсони эҳтимолияти бемории сил дошта ва дарёфти ҳолатҳо парванда натиҷаҳои хуб ба даст овардан мумкин аст. Муоинаи алоқамандон набояд танҳо байни аъзои оила, балки нафароне, ки бо ин оила алоқаманд нестанд, дар тамос буданд, гузаронида шавад. Диққати махсус бояд ба муоинаи мунтазами кӯдакон ва наврасон дар шароитҳои махсус, мисли хонаи кӯдакон, муассисаҳои пенитенсиарӣ барои наврасон бояд дода шавад. Таваҷҷуҳи махсус бояд ба индуксияи балғам барои кӯдакон ва онҳое, ки балғам ихроҷ намекунанд, дода шавад. Дигар усулҳои таҳлили ба кӯдакон мувофиқ, ба монанди таҳлили намунаҳои начосат ва шустани меъда бояд истифода шавад. Таъмини дастрасии алоқамандон ба таҳқиқоти ройгон бениҳоят муҳим аст. Дар доираи таҳқиқот бояд ҳамаи кӯдакони бо бемор тамосдошта муоина карда шуда, ғизои онҳо баҳодихӣ шаванд. Дар ҳолати маълум шудани норасоии ғизо ё камғизоӣ он бояд бо ҷалби муассиса ва кормандони тиббии дахлдор тибқи тавсияҳои Созмони умумичаҳонии тандурустӣ баргараф карда шавад.

36. Таъмини ташҳиси бармаҳали бемории сил дар байни ин гурӯҳи осебпазир зарур аст, зеро эҳтимолияти муайяни набудани ташҳиси бармаҳал ва табобати бемории сил мавҷуд аст, ки ин метавонад ба натиҷаҳои бебарори табобати на танҳо бемории сил, балки вируси норасоии масунияти одам оварда расонад. Муоинаи клиникалии бемории сили фаъол бояд дар шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда ҳангоми ҳар ташриф ба муассисаи тиббӣ гузаронида шавад ва ҳангоми зарурат, дарёфти бемории сил дар байни шахсони гирифтори вируси норасоии масунияти одам бо истифода аз таҳлили липоарабиноманнан гузаранд. Барои дарёфти фаъолонаи ҳолатҳои бемории сил байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам

зиндагикунанда Созмони умумичаҳонии тандурустӣ истифодаи алгоритми махсуси ба аломатҳои клиникӣ асосёфта, ки бо акси рентгени қифаси сина ва липоарабиноманнан асоснок мешаванд, тавсия менамояд. Агар муоинаи тиббӣ дар шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда аломатҳои бемории силро пайдо кунанд, пас онҳо бояд дар навбати аввал аз озмоиши Ген Эксперт чун санҷиши асосии бемории сил гузаранд. Шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда, ки дар онҳо аломатҳои бемории сили фаъол дида намешавад, бояд таботати пешгирикунандаи сирояти ниҳонии силро гиранд.

37. Ҳамаи дастгиршудагон дар муассисаҳои иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ, ҳам онҳое, ки муҳлати тафтишро интизоранд ва ҳам онҳое, ки бо ҳукми суд аз озодӣ маҳрум шудаанд, бояд мунтазам аз муоинаи тиббӣ барои бемории сили фаъол гузаранд. Ҳар нафаре, ки ба муассисаи ислоҳӣ ворид мешавад, муоина карда мешавад, сипас дар тӯли аз озодӣ маҳрум буданаш ҳадди ақал як маротиба дар як сол аз муоина мегузарад ва вақти аз маҳбас озод шуданаш низ муоина карда мешавад. Илова бар ин, ҳар бор, ки ягон ҳолати нави беморӣ ошкор шавад, тамосҳо пайгирӣ ва озмоиш карда мешаванд. Кормандони маҳбас низ мунтазам ва давра ба давра аз муоинаи тиббӣ барои бемории сил мегузаранд. Агар дар маҳбусон аломатҳои ба бемории сил ишоракунанда ошкор шаванд, онҳо бояд мутобиқи алгоритми ташхисии миллӣ аз муоинаи тиббӣ тариқи таҳлил бо Генэксперт, ки озмоиши аввалиндараҷаи бемории сил ҳисоб мешавад, гузаранд. Барои ҳамаи маҳбусоне, ки аз муоинаи бемории сил мегузаранд, бояд машварат ва санҷиш барои вируси норасоии масунияти одам низ пешниҳод шавад. Барномаи муоина дар маҳбасҳо бояд бо дигар чорабиниҳои ҳифзи саломатӣ ва муоинаи тиббӣ якҷоя бошанд.

38. Андешидани чораҳои фаврӣ барои ҷудокунии ҳолатҳои доронии нишонаҳои бемории сил бо мақсади паст кардани нишондиҳандаҳои паҳншавии бемории сил ва дар муассисаҳои махсус ҷойгир кардани беморони нишонаҳои бемории сил дошта зарур аст. Ҳамаи алоқамандон дар ҳуҷраҳо бояд муоина карда шаванд ва аз рӯи имкон ба таботати сирояти ниҳонии сил фаро гирифта шаванд. Аъзои оила низ бояд аз муоина гузаранд.

39. Барнома тақвияти назорати бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устуворро байни муҳочирони баргашта ва аҳли оилаи онҳо ба воситаи таъмини ташхис ва таботат бо усули ба беморнигаронидашуда, беҳтар гардонидани муносибати онҳо ба мурочиат ба ёрии тиббӣ, баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ ва ҳавасмандӣ дастгирӣ менамояд, аз ин рӯ шароитҳои мусоидро фароҳам меорад, то дар соҳаи таботати бемории сил ба дастовардҳои назаррас ноил гардад. Муайян кардани муҳочирони баргашта барои ошкор кардани бемории фаъол мушкул аст. Агар

муҳочирон бо баробари баргаштан ба муассисаҳои кумаки аввалияи муассисаҳои санитарӣ ё дигар муассисаҳои ҳифзи саломатӣ мурочиат кунанд, муоинаи онҳо имконпазир мегардад. Роҳи аз ҳама босамар ин пайдо кардани муҳочирон ба воситаи ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ташкилотҳои ҷомеаи шахрвандӣ мебошад. Ин ташкилотҳо метавонанд, ки мушкilotи асосии бо пешгирӣ, ташхис, табобати бемории сил, бемории сили ба доруворӣ устувор ва бемории сил, вирусӣ норасоии масунияти одам вобастабудаи муҳочиронро муайян ва баррасӣ карда, муҳочирони меҳнатӣ ва аҳли оилаи онҳоро дастгирӣ намоянд. Иқдоми зерин дарёфти ҳолатҳои бемории сил ва натиҷаҳои табобат байни муҳочирони баргаштара бехтар мегардонад:

- ташкил кардани гурӯҳи кории бисёрсамтаи амалкунанда оид ба масъалаҳои бемории сил ва муҳочират. Ин гурӯҳ бояд чун мақомоти асосии ҳифзи манфиатҳои сохторҳои давлатӣ фаъолият кунад. Гурӯҳи корӣ бояд назорати байнисарҳадии бемории силро дар ҳамкорӣ бо мақомоти минтақавӣ ва байнидавлатии дар соҳаи муҳочират фаъолиятбаранда дастгирӣ намояд. Мисоли мақомоти минтақавӣ ва байнидавлатии дар соҳаи муҳочират фаъолиятбаранда ин гурӯҳи корӣ оид ба масъалаҳои тандурустӣ, иҷтимоӣ ва ҳуқуқии муҳочирони меҳнатӣ ва оилаи онҳо мебошад;

- барнома ва шарикон ҳамкориҳои зичро дар ҷанбаҳои амалии муносибгардонии хадмоти зиддисилӣ ба ниёзҳои муҳочирон идома медиҳанд, онҳо инчунин барои ташкилотҳои ҷамъиятӣ барои амалигадонии лоиҳаҳо оид ба муҳочират ба бемории сил омӯзиш ва машваратҳо ташкил менамоянд;

- таҳкими ҳифзу нигоҳдошти саломатӣ, аз ҷумла баланд бардоштани сатҳи маълумотнокии бидуни доғузории аҳолӣ, ба таври мусбат дигар кардани муносибат ба ҳифзи саломатӣ;

- пурзӯр намудани силсилачорабиниҳо ва маъракаҳои тарғиботӣ.

40. Нафароне, ки ба бемории дорои омили хатари бемории сил гирифтور шудаанд, дар вақти бо дигар сабаб ба ёрии тиббӣ мурочиат карданашон бояд аз муоинаи бемории сил гузаранд. Шахсони дорои бемориҳои зерин барои аз муоинаи бемории сил гузаштан тавсия мешаванд:

- норасоии вазни бадан, диабети қанд, норасоии музмини гурдаҳо ё гемодиализ;

- занони ҳомила;

- шахсони майзада (истеъмолкунандагони машруботи спиртӣ); истифодабарандагони маводи муҳаддир бо роҳи тазриқӣ, истеъмолкунандагони тамоку;

- пиронсолон;

- қаблан аз бемории сил табобатгирифтагон.

41. Кормандони тиб метавонанд беморонро бо дигар нишондодҳои тиббӣ дида бароянд, аз ҷумла:

- гастрэктомия;
- омосҳои бадсифат;
- ихтилоли иммунодепрессивӣ (ноҷуриҳои руҳӣ);
- беморон бо трансплантатсияи узвҳо ва дигар ҳолатҳои, ки таъбобати иммуномодуляториро талаб мекунанд.

42. Беморони диабетӣ қанддошта бояд аз муоина барои бемории сил гузаранд ва инчунин гирифтронии бемории сил бояд аз муоинаи диабетӣ қанд гузаранд. Инчунин ин гуна муоинаҳои мутақобила бояд ба муоинаи нафарони тамокукаш, бемории музмини обструктивӣ шушдошта, истифодабарандагони маводи психоактивӣ ва вобастагии қавӣ дошта низ вучуд дошта бошад. Роҳбарияти муассисаҳои ҳифзи саломатии омма бояд ба кормандони худ низ муоина барои бемории силро пешниҳод намуда, онро бо дигар чорабиниҳои назорати беморӣ ҳамбаста гардонанд.

43. Муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ бояд мунтазам варақаи бақайдгирии ҳолатҳои эҳтимолии бемории сил (ТБ15)-ро пур намоянд, ки барои ёфтани ҳолатҳои ошкорнашуда ва аз мадди назар дурмонда хеле муҳим аст. Барои кафолати он, ки ҳамаи варақаҳо тибқи талабот пур карда шудаанд, бояд назорат бурда шавад.

§ 3. Беҳтар кардани дастрасӣ ба хизматрасонии босифати озмоишгоҳҳои зиддисилӣ

44. Нақша оид ба васънамоии технологияи Ген Эксперт барои се сирояти ҳамрадифи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ва гепатит пешбинӣ менамояд. Ин таҳияи созишномаи сиёсиро бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли оид ба ҳамбастагии хизматрасониҳои якҷанд беморӣ ва ёддошти тафоҳум оид ба хизматрасониҳо байни бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ва гепатит талаб мекунад. Якҷоя кардани хизматрасониҳо метавонад аз ноҳияҳои таҷрибавӣ оғоз ёбанд.

45. Инчунин дастрасиро ба воситаҳои ташхисӣ, ки таъбобати мувофиқ ва босифатро таъмин мекунад, яъне муайян кардани ҳассосияти доруҳо васеъ намудан зарур аст. Дар ҷумҳурӣ 43 таҳлилгоҳи Ген Эксперт бо 46 платформа, 76 таҳлилгоҳи микроскопӣ, як таҳлилгоҳи «хавфи баланд» ва панҷ таҳлилгоҳи «хавфи миёна» мавҷуд аст. Бо мақсади тақсимоии оқилонаи ҳаҷми кор дар шабакаи таҳлилгоҳҳо соли 2021 гузаронидани санчиши ҳассосияти доруҳо дар таҳлилгоҳҳои вилояти Суғд (ҷамоати деҳоти Деҳмоӣ ноҳияи Ҷаббор Расулов) ва вилояти Хатлон (шаҳри Кӯлоб) имконпазир ва шурӯъ мешавад. Гузаронидани санчиши ҳассосияти доруҳо ва таҳлилҳои дигар оид ба кишти бактерияҳо (кишти балғам) аз нуқтаи назари амнияти биологӣ хатарнок буда, чунин озмоишхоро танҳо

дар таҳлилгоҳҳои хатари баланд (Таснифоти Созмони умумичаҳони тандурустӣ, Дастур оид ба бехатарии биологӣ барои тадқиқоти таҳлилгоҳии бемории сил, соли 2012) бо истифодаи инфрасохтори мувофиқ ва мутобиқати пурраи талаботи назорати сироятбӣ гузаронидан мумкин аст. Аз ин лиҳоз, ду озмоишгоҳи дар боло номбурда азнавсозӣ шуда, ба таҳлилгоҳи ДББ-3 табдил меёбанд. Дар марҳилаи амалисозии барнома озмоишгоҳи миллии референсӣ тавсияҳо ва таҳияҳои нави байналмилалӣ мувофиқро ворид менамояд (масалан, секвеникунонии насли навин).

46. Барои таҳкими кулли низоми идоракунии таҳлилгоҳии бемории сил беҳтаргардонии идоракунӣ ва роҳандозии низоми самараноки интиқол дар кишвар, нигоҳдорӣ ва истифодаи таҷҳизот дар таҳлилгоҳҳо, захираҳои кадрӣ баландихтисос, силсилаи таҷҳизоти боэътимоди озмоишгоҳӣ, низоми ягонаи хуб амалкунанда ва бехатарии иттилоотии озмоишгоҳӣ, ҷорӣ намудани низоми идоракунии сифат дар тамоми шабакаи озмоишгоҳӣ зарур аст.

47. Тақвият додани низоми логистикӣ барои таъмини интиқоли боэътимоди намунаҳо, масолах ва реагентҳо, инчунин интиқоли боэътимод ва ғаврии маълумот (натичаҳои таҳлил ва ҳисобот) байни озмоишгоҳҳо ва муассисаҳои клиникӣ зарур ва муҳим аст. Низоми интиқол бояд аз намуди воситаи нақлиёт (нақлиёти ҷамъиятӣ ё махсус), ҷанбаҳои бехатарии биологӣ, аз ҷумла қоидаҳои борпеч кардан ва бурда расонидан, арзиши интиқол ва ғайра вобастагии махсус дошта бошад. Хизматрасонӣ барои кормандони тандурустӣ ва беморон бояд ройгон бошад, механизмҳои, ки барои мушоҳида ва пайгирии интиқоли намунаҳо байни муассисаҳои тиббӣ бо истифодаи низоми ЧПС таҳия шудаанд, бояд минбаъд низ истифода шаванд. Маблағ барои интиқоли балғам бояд дар доираи буҷети барои маводи таҳлилгоҳӣ ҷудошуда таъмин карда шавад.

48. Коркарди низоми идоракунӣ ва нигоҳдории таҷҳизоти озмоишгоҳҳо самти сеюм буда, он ташхиси дақиқ, боэътимод ва саривақтиро таъмин карда, амнияти кормандони озмоишгоҳро кафолат медиҳад. Мунтазам ва бо сифати баланд нигоҳ доштан ва истифодаи эҳтиёткоронаи таҷҳизот фаъолияти муътадили шабакаи таҳлилгоҳиро таъмин намуда, хароҷоти таъмири таҷҳизотро кам мекунад. Барои таҳкими иқтисодии дохилии нигоҳдории таҷҳизоти озмоишгоҳӣ зарур аст, ки дастур оид ба идоракунии таҷҳизоти озмоишгоҳӣ зиддисилӣ таҳия гардида, ҳамаи таҳлилгоҳҳои зиддисилӣ бо таҷҳизоти мувофиқи сифаташ баланд мучаҳҳаз карда шаванд. Усули беҳтарини самаранок ва аз ҷиҳати иқтисодӣ дастрастарин ин таъсис ва таҳкими иқтисодӣ ва тавонмандии кишвар барои нигоҳдории таҷҳизоти мураккаби озмоишгоҳӣ, аз ҷумла хучраҳои бехатарии биологӣ, автоклавҳо, центрифугаҳо ва системаҳои

муҳандисӣ ба монанди вентилятсия (тахвия) ва қувваи барқ мебошад. Ҳадди ақал ду муҳандиси хизматрасон бояд дар марказҳои махсус дар хориҷи кишвар омӯзонидани шаванд. То он даме ки чунин иқтидор ба даст наояд, муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳолии аз бемории сил» бояд бо муахассисони баландхатисоси гувоҳномадошта ё ширкатҳои хизматрасонӣ шартномаи дарозмуддати ҳамкорӣ бандад.

49. Таҳияи системаи идоракунии маълумотҳои озмоишгоҳӣ барои баланд гардонидани самаранокии идоракунии маълумотҳо, дастрасӣ ва махфияти маълумотҳо дар озмоишгоҳ. Намунаҳо (варақаҳо) бояд тибқи талаботи миллии ҳисоботдиҳӣ ва бо дарназардошти усулҳо ва технологияҳои нави ҷониби Созмони умумичаҳони тандурустӣ тавсияшуда баррасӣ ва боздид карда шаванд. Намунаҳо ҳар маротиба, ки тағйирот дар алгоритми миллии оид ба ташхиси бемории сил тасдиқ мешавад, бояд таҷдид карда шаванд. Ҳар як озмоишгоҳи зиддисилӣ бояд дафтари ягонаи кории электрониро барои сабти озмоишҳои ташхисӣ дошта бошад. Шакли умумии дафтар бояд ба чамъ кардани кулли маълумоти зарурии ҳисоботӣ ва табодули маълумот дар шабакаи озмоишгоҳӣ имкон диҳад. Барои Опенемерес бахши озмоишгоҳӣ таҳия шудааст, ки метавонад, ки барои идоракунии маълумоти озмоишгоҳӣ ва мучтамаъ кардани ҳисобот оид ба санҷиши микроскопӣ, Ген Эксперт, озмоиши кишти балғам, санҷиши ҳассосияти доруҳо ва ғайра кумак кунад. Бартарияти асосии маҳзани электронӣ дар он аст, ки ҳангоми сари вақт ворид кардани маълумот ба Опенемерес кормандони клиникӣ сатҳи канорӣ аз натиҷаҳои санҷишҳои озмоишӣ бохабар мешаванд. Гурӯҳи кории озмоишгоҳӣ бо дастгирии машваратии мутахассисони озмоишгоҳи супрамиллии референсӣ чиҳатҳои мусбат ва заифи ин низомро муайян намуда, нақшаи амалро барои тақмили минбаъдаи ҷузъи озмоишгоҳии Опенемерес таҳия хоҳанд кард.

50. Вориднамоии пурраи низоми идоракунии сифат имкон хоҳад дод, ки озмоишгоҳҳо ҳам дар алоҳидагӣ ва ҳам дар шакли шабакаи озмоишгоҳӣ самаранок идора карда шаванд, ки боиси мушкилоти эҳтимолиро пешгӯӣ кунанд, хатогихоро фавран ошкор ва ислоҳ намоянд. Имконияти аккредитатсияи озмоишгоҳи миллии референсӣ тибқи меъёрҳои Созмони байналмилалӣ оид ба стандартикунонӣ (15189) на танҳо эътирофи расмӣ низоми татбиқшудаи сифатро фароҳам меорад, балки муҳимтар аз он, барои иштирок дар лоиҳаҳои байналмилалӣ ва тадқиқоти илмӣ роҳи васеъ мекушояд. Меъёрҳои тасдиқшудаи дастурамали назорати сифат дар озмоишгоҳи миллии бояд дар ҳама озмоишгоҳҳои дараҷаи бехатарии биологӣ-2 ва дараҷаи бехатарии биологӣ-3 татбиқ карда шаванд. Таъмини берунаи сифат бояд дар ҳама усулҳои ташхисӣ дар ҳар як озмоишгоҳи алоҳида истифода шавад.

51. Аккредитатсияи озмоишгоҳи миллии референсӣ бояд тибқи меъёри байналмилалӣ озмоишгоҳии тартиби амалиёти стандартии (15189) «Озмоишгоҳҳои тиббӣ. Талаботи махсус ба сифат ва салоҳият» гузаронида шавад. Гузаронидани ин амалиёт имкон медиҳад, ки озмоишгоҳи миллии референсӣ чун озмоишгоҳи дорои низоми самараноки идоракунии сифат обрӯ ва эътирофи байналмилалӣ ба даст орад. Барои иҷрои ин вазифа мақоми ваколатдореро оид ба аккредитатсияи озмоишгоҳҳо муайян кардан зарур аст, ки созишномаҳои байналмилалӣ оид ба эътирофи дучониба дар доираи ҳамкориҳои байналмилалӣ оид ба Аккредитатсияи озмоишгоҳҳо дошта бошад.

§ 4. Маблағгузориҳои кафолатнок ва устувор барои ишқишофи шабакаи озмоишгоҳҳои зиддисилӣ

52. Шабакаи озмоишгоҳии зиддисилии мавҷударо вобаста ба манбаи маблағгузорӣ аз 2 бахш - озмоишгоҳҳои муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳоли аз бемории сил» ва озмоишгоҳҳои шабакаи кумаки аввалияи тиббию санитарӣ иборат мебошад. Бучети озмоишгоҳҳои муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳоли аз бемории сил» дар сатҳи ҷумҳуриявӣ ташаккул меёбад ва ин озмоишгоҳҳо мустақиман таҳти назорати ташкилӣ ва молиявӣ, инчунин идоракунии бевоситаи муассисаи мазкур қарор доранд. Озмоишгоҳҳо, ки бо озмоишгоҳҳои клиникаи муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ якҷо шудаанд (таҳлили клиникӣ, гематологӣ, микробиологӣ ва таҳлили микроскопии балғам мегузаронанд), аз ҳисоби бучети вилоятӣ маблағгузорӣ карда мешаванд. Бучети ин озмоишгоҳҳо як қисми бучети муассисаҳои тиббӣ ба ҳисоб мераванд. муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳоли аз бемории сил» озмоишгоҳҳои кумаки аввалияи тиббию санитариро бо микроскопҳо, реагентҳо ва масолах барои микроскопия таъмин менамояд, ки иҷрои ин амал якҷанд мушкilot дорад:

- арзиши хизматрасониҳои озмоишгоҳӣ оид ба ташҳиси бемории сил номуайян аст. На арзиши воқеии имрӯзаи кишти балғам ва озмоишгоҳҳои санҷиши ҳассосияти доруҳо, на хароҷоти таҳлили алоҳида мисли микроскопияи намунаҳо ё озмоишҳои молекулярӣ ба таври дақиқ бо дарназардошти ҷузъиёт омӯхта нашудааст. Ин ба арзиши умумии шабакаи озмоишгоҳии зиддисилӣ, аз ҷумла назорат, сифат ва интиқол таъсир мерасонад;

- сарфи назар аз аҳамияти калон доштани шабакаи озмоишгоҳии зиддисилӣ бучети он на ин ки бо дарназардошти эҳтиёҷоти воқеии молиявӣ, балки ба таври ихтиёрӣ вобаста ба имкониятҳои захираҳои молиявӣ дар муассисаҳои дахлдор ҷудо карда мешавад.

53. Барои ба даст овардани натиҷаҳои боэътимоди таҳлил оид ба муайян кардани арзиши миёна ҷалб кардани мушовирони мустақили

соҳибтахассус, ки дар соҳаи тандурустӣ таҷрибаи корӣ доранд, зарур аст. Ин амал бо дарназардошти хароҷоти реагентҳо ва масолах, арзиши музди маоши кормандон, инфрасохтор, интиқоли намунаҳо, нигоҳдории таҷҳизот ва ғайраро талаб мекунад. Ҳангоми ҳисоб кардани хароҷот бояд нуқтаҳои зерин ба назар гирифта шаванд:

- арзиши ҳар як озмоиши ҷудоғона, ки барои таъхиси бемории сил гузаронида мешавад;

- арзиши хизматрасонии озмоишгоҳӣ;

- таърифи мониторингӣ, тренингу омӯзишҳо ва ғайра. Ин тадбир ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли имконият фароҳам меорад, ки буҷети шабакаи озмоишгоҳиро ба таври пурра ба нақша гирад.

5. ТАБОБАТИ БОСИФАТ

§ 1. Таъмини дастрасии ҳамаҷониба ба табобати босифат ва муосири ҳамаи намудҳои бемории сил ва дастгирии мувофиқ тавассути истифодаи беморон ва усулҳои ба онҳо нигаронидашуда

54. Табобати бемории сил на танҳо масъалаи саломатии шахсӣ, инчунин масъулияти муҳими саломатии омма мебошад. Табобати номувофиқ яке аз сабабҳои асосии пайдоиши бемории сил ба доруворӣ устувор ҳисобида мешавад. Барнома бояд татбиқи стратегияҳо ва стандартҳои муосири идоракунии ҳолатҳои бемориро барои ноил шудан ба ҳадафҳои миллӣ ва пешгирии паҳншавии минбаъдаи устуворӣ ба маводи доруворӣ идома диҳад. Стратегияи умумичаҳонии мубориза бо бемории сил (дар ҷаласаи сатҳи баланди Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид қабул шудааст) даъват менамояд, ки дастрасии умумии табобати босифат барои гирифтани ҳамаи шаклҳои бемории сил, аз ҷумла бемории сили ба доруворӣ устувор таъмин карда шавад. Вобаста ба ин, афзалияти бештар ва диққати махсус бояд ба таҷдиди усули мавҷуда оид ба хизматрасониҳои зиддисилӣ тавассути баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ, бештар кардани идораи ҳолатҳои амбулаторӣ ва амалигардонии усули ба бемор нигаронидашуда дода шавад. Доруҳои нав ва речаҳои ҷадид низоми бозғамод ва пурқуввати мониторинги беморон, дастгирии ба табобат ҳавасманд будани онҳо, назорати маводи доруворӣ ва назорати фармакологиро барои пешгирии пайдоиши устуворӣ ба доруҳои нав ва ба даст овардани натиҷаҳои бештарин талаб мекунад. Илова бар ин, чунин ҷузъҳои меъёрҳои миллии мубориза бо бемории сил, аз қабилӣ идоракунии бемориҳои ҳамрадифи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам, табобати пешгирикунандаи бемории сил ва табобати бемориҳои ҳамрадиф ба натиҷаҳои табобат таъсири калон мерасонанд ва ба таваҷҷуҳи зиёд ниёз доранд.

55. Иҷрои талаботи бахши мазкур барои расидан ба интизориҳои зерин мусоидат хоҳад кард:

- стратегияҳо оид ба табобати бемории сил ва идоракунии ҳолатҳои беморшавӣ дар асоси дастовардҳои нави аз ҷониби Созмони умумичаҳонии тандурустӣ тасдиқшуда мунтазам нав карда мешаванд;

- ҳолатҳои мураккаб, ба монанди вируси норасоии масунияти одам, бемории сил, бемории сил, норасоии ғизо, аз ҷониби гурӯҳи мутахассисон дар якҷоягӣ идора карда мешаванд;

- беморони ташхисшуда, аз ҷумла бо шаклҳои шадиди устуворӣ ба доруворӣ, тибқи тавсияҳои охиринаи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ бо табобати мувофиқ, ба монанди речаҳои кӯтоҳмуддат ё инфиродӣ фаро гирифта мешаванд;

- таъминоти мунтазами маводи доруворӣ сифатан кафолатноки зиддисилӣ, идоракунии дурусти захираҳо ва низоми мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо бо шабакаҳои мувофиқи ҳисоботдиҳӣ амалӣ мегардад;

- усули ба бемор нигаронидашудаи табобат бештар инкишоф ёфта, дар ҳамкориҳои зич бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар тамоми кишвар дастрас карда мешавад;

- барои риояи речаҳои табобат ва ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарини табобат ба ҳамаи гирифтгори беморӣ кумаки зарурии ба табобат ҳавасмандкунанда (ёрии равонию иҷтимоӣ ва молиявӣ) расонидан лозим аст. Маъракаҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ бо ҷалби шахсони машҳур ва шахсони аз бемории сил шифоёфта гузаронида мешаванд.

§2. Тибқи тавсияҳои навтарини Созмони умумичаҳонии тандурустӣ ва дастурамалҳои миллии мубориза бо бемории сил таъмин намудани табобати босифат барои ҳамаи беморони сил

56. Дар шароити рушди босуръати усулҳои табобат муҳим аст, ки тавассути барномаҳои миллӣ далелҳои нави оид ба табобати бемории сили ба доруҳои сершумор устувор ва шакли васеи мутобиқаштаи сил дастрас шаванд. Усули ҷадиди муолиҷа дар аввал барои барномаи миллии ҷимояи аҳоли аз бемории сил як қатор мушкilotро пеш меорад, зеро барои таҷдиди дастурамалҳо ва омӯзонидани мутахассисони бемории сил дар саросари кишвар вақт лозим аст. Вориднамоии дастурамалҳои возеҳ бо таълими зарурӣ ва таъминоти муттасили миқдори кофии доруҳои лозима бояд дар як радиф иҷро карда шаванд, то табобати муносибу самаранок ба беморон дастрас гардад. Дикқати махсус бояд ба гурӯҳҳои осебпазир равона карда шавад.

57. Барнома ба дастрасии оммаи мардум ба усулҳои навтарини табобат сару қор дорад, ба кӯдакони хурдсоли гирифтгори бемории сил бояд аҳамияти махсус дода шавад. Дар ҳар ҳоле, ки бемории сил дар байни калонсон паҳн гардида бошад, дар байни хурдсолон низ паҳн шудааст. Аксаран ба назар мерасад, ки нишондиҳандаҳои бемории сили ба доруҳои

сершумор устувор байни кӯдакон ва наврасон нишондиҳандаҳои умумии бемории сили ба доруҳои сершумор устуворро дар ҷомеа инъикос менамояд, аммо шумораи дақиқ ва мушкилоти воқеӣ номуайян аст. Кӯдакони гирифтори бемории сил ё ба он сироятёфта бинобар доштани аломатҳои клиникалии ба бемории сил хос набуда тариқи барномаҳои зиддисилӣ ба низоми тандурустӣ ворид намешаванд. Қаблан ба пешгирӣ ва табобати беморӣ танҳо миёни калонсолон аҳамият дода мешуд, зеро нақши кӯдакон ва наврасонро дар паҳнкунии бемории сил ночиз меҳисобиданд. Дар кӯдакони хурдсол (то 5-сола) тасдиқи бактериологӣ метавонад душвор бошад ва ташхис одатан ба таври клиникӣ бо дарназардошти хусусияти устувории нишондиҳандаҳои ҳолати индексӣ гузошта мешавад. Устуворӣ ба маводи доруворӣ дар хурдсолон аксаран дар натиҷаи сироятёбии аввалин аз шахси тамосдошта, яъне аз аъзои оилаи калонсоли гирифтори бемории сили ба доруворӣ устувор дида мешавад, аъне дар кӯдакон устуворӣ дар натиҷаи қаблан аз саргузаронидани бемории сил пайдо намешавад. Бо дарназардошти гуфтаҳои зикршуда, дарёфт ва табобати кӯдакон ва наврасон амали муҳиму ғаврӣ мебошад.

58. Дастурамал оид ба идоракунии бемории сил дар кӯдакон бо назардошти тавсияҳои нави Созмони умумичаҳонии тандурустӣ, ки дар давоми амалишавии Барномаи мазкур нашр мешаванд, боздид карда мешавад. Ҳангоми тартиб додани речаи табобати шаклҳои ба доруҳои устувори бемории сил дар байни кӯдакон бояд қабули қарорҳо дар асоси санҷишҳои ҳассосияти доруҳо, ё ин ки дар ҳолати тасдиқи клиникӣ аз рӯи натиҷаи устувории манбаи сироят (тамос) амалӣ карда шаванд. Таърихи табобати ҳам бемор ва ҳам ҳолати индексӣ ҳангоме, ки санҷиши ҳассосияти доруҳо дастрас нест ё натиҷаҳо шубҳаноканд, барои баҳодихии самаранокӣ маводи доругӣ бояд якҷоя дида баромада шаванд, ба тасдиқи бактериологӣ бемории сил диққати ҷиддӣ бояд дод. Агар ташхис бо роҳи бактериологӣ тасдиқ нашуда бошад, кӯдак бояд дар асоси ҳулосаҳои клиникӣ ва радиологӣ, инчунин санҷиши ҳассосияти доруҳои намунаи манбаи сироят табобат гирад. Ин усули табобат инчунин бояд стратегия ва механизмҳои дастгирии ба табобат ҳавасмандгардонии кӯдак ва волидайнӣ онҳоро дар бар гирад.

59. Таъминии табобати ҳаматарафаи бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам барои ҳамаи гирифтронии беморҳои ҳамрадиғ муҳим мебошад. Барнома машварат ва ташхиси вируси норасоии масунияти одамро тибқи протоколи идоракунии гирифтронии бемории сил ворид намуд. Ташхисҳои ғаврии серологии вируси норасоии масунияти одам дар муассисаҳои зиддисилӣ дастрас нестанд ва одатан намунаҳои хун ба марказҳои пешгирӣ ва мубориза бар зидди бемории вируси норасоии масунияти одам фиристода мешаванд. Ташхиси ғаврии вируси норасоии

масунияти одам бояд дар ҳамаи муассисаҳои зиддисилӣ дастрас бошанд ва аз ҷониби кормандони омӯзонидашудаи ин муассисаҳо гузаронида шаванд.

60. Дастрасӣ ба табобати зиддиретровирусӣ барои нафарони бемориҳои ҳамрадиқдошта таъмин карда мешавад. Тибқи тавсияҳои Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ гирифтори бемории сил, вируси норасоии масунияти одам дар тӯли ду ҳафта пас аз оғози муолиҷаи бемории сил ба гирифтани табобати зиддиретровирусӣ шурӯъ мекунанд. Гирифтори бемории сил, вируси норасоии масунияти одам бояд ҳарчи зудтар табобати зиддиретровирусӣ гиранд, зеро ин боиси коҳиши назарраси ғавт ва беморшавии марбут ба бемории пайдошудаи норасоии масуният буда, дараҷаи зиндамонӣ ва сифати ҳаёти шахсони сироятёфтаи вируси норасоии масунияти одамро баландтар мебардорад. Як қатор масъалаҳои муҳими марбут бо табобати яқвақта барои бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам, аз ҷумла ҳолатҳои тақрории захролудшавӣ аз доруворӣ, таъсири мутақобилаи дору бо дору ва мушкilotи эҳтимоли вобаста то охир риоя кардани речаи табобат бо истеъмоли доруҳои зиёд бояд ба назар гирифта шаванд. Аз ин рӯ, гирифтори бемориҳои ҳамрадиқ барои муайян кардани таъсири номатлуби маводи доруворӣ бояд бодикқат назорат карда шаванд. Инчунин, гирифтори бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам бояд барои пешгирии сирояти оппортунистӣ табобати пешгирикунандаро бо котримаксазол гиранд.

61. Идоракунии дурусти бемориҳои ҳамрадиқи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам робитаи мутақобила ва ҳамкориҳои самаранокро байни хизматрасонии бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам, бемории пайдошудаи норасоии масуният талаб мекунанд. Бо ин мақсад, минбаъд барномаҳои вируси норасоии масунияти одам ва зиддисилӣ дар таҳияи протоколи идоракунии ҳолатҳои беморӣ ва таъмини амалигардии он аз ҷониби хадамотҳои ҷалбшуда якҷоя фаъолият хоҳанд бурд. Ҳамгирии хадамоти бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам сатҳи ғавтро коҳиш дода, нишондиҳандаҳои табобати бобарорро баланд бардошта, инчунин бақайдгирӣ ва сари вақт оғоз кардани табобати зиддиретровирусиро беҳтар мегардонад.

62. Дар низоми шабакаи кумаки аввалияи тиббию санитарӣ низ ҳамгирии самараноки табобати бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам зарурат дорад. Тамғагузорӣ барои ҳар ду беморӣ дар дастрасии табобат монеа эҷод мекунанд ва шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда аксар вақт бо дили нохоҳам аз муоинаи бемории сил мегузаранд. Ҳамкорӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ барои кам кардани тамғагузорӣ ва расонидани ёрии равонию иҷтимоӣ ба беморон аҳамияти ҳалкунанда дорад.

63. Барои беморони вируси норасоии масунияти одам низ сари вақт ва бе монеа ташкил ва гузаронидани хизматрасониҳо оид ба ташхис ва табобати бемории сил дар заминаи марказҳои зиддисилӣ ва шабакаи кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, аз ҷумла ташхиси балғам, рентген, ташхиси пешоб бо генетики ТБ-Лам ва ғайра бояд ба таври ройгон таъмин бошанд. Ҳангоми муҳокимаи масъалаҳои марбут ба беморони сил, вируси норасоии масунияти одам барои муҳокимаи муштарақ ва интиҳоби усулҳои дурусти табобати онҳо, табибони маркази вируси норасоии масунияти одам метавонад аъзои шӯро (консилиум)-и бемории сил бошанд.

§ 3. Таъмини мунтазам бо маводи доруворӣ ва сарфшаванда, идоракунии захираҳо, нигоҳдорӣ ва тақсимот

64. Бо дарназардошти торафт мураккаб ва баланд гардидани арзиши речаҳои табобатии бемории сил таъмини мунтазами доруҳои сифатан кафолатнок барои барномаи миллии зиддисилӣ хеле мушкил, вале ҳаётан муҳим мебошад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмини бетаваккуфи маводи доруворӣ зиддисилиро барои табобати ҳамаи шаклҳои бемории сил ва барои ҳамаи гурӯҳҳои синнусолӣ кафолат медиҳад. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли аз соли 2018 инҷониб 100 фоиз доруворӣ зиддисилии қатори якумро харидорӣ мекунад ва нақша дорад, ки батадрич харидорӣ доруҳои зиддисилии қатори дуюмро зиёд кунад. Ҳадафи харидорӣ маводи доруворӣ зиддисилӣ ин ба даст овардани доруҳои босифат аз таъминкунандагони бозътимод бо нархҳои дастрас имконпазир мебошад. Харидорӣ доруҳо тавассути механизми ҷаҳонии харид, ба монанди Созмони умумиҷаҳонии маводи доруворӣ, кафолати таносуби сифат ва арзиш амалӣ карда мешавад. Маводи доруворӣ, ки Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо маблағҳои худ харидорӣ мекунад, тибқи тартиби муқарраршуда аз истехсолкунандагони дорои таҳассуси Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ буда, агар имкон бошад, бевосита аз Созмони умумиҷаҳонии маводи доруворӣ харида мешавад. Зеро талаботи асосӣ барои харидорӣ маводи доруворӣ ин таъмин намудани сифати доруҳо мебошад, новобаста ба он ки онҳо тавассути шабакаи хоричӣ ё дохилӣ харидорӣ карда мешаванд.

65. Ҳукумат барои барномаи мазкур маблағҳои иловагӣ ҷудо хоҳад кард, ки барои тадричан гузариши маблағгузорӣ аз Ҳазинаи глобалӣ тибқи нақшаи устуворӣ ва гузариш кофӣ хоҳад буд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли хариди доруҳои зиддисилии қатори дуюмро соли 2022 оғоз мекунад. Маблағгузорӣ аз бучети давлат давра ба давра, яъне 20 фоиз дар соли 2022, 30 фоиз дар солҳои 2023-2025 ва 50 фоиз дар солҳои 2026-2030 афзоиш меёбад. Маблағгузорӣ хоричӣ (тавассути Ҳазинаи глобалӣ) дар давраи амалигардонии Барномаи мазкур ханӯз

барои харидани маводи доруворӣ барои табобати бемории сили ба доруворӣ устувор лозим мешавад. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли барои интихоби роҳҳои муносиби харидорӣ, интихоби дастраскунандаи мол ва кафолати сифат масъул хоҳад буд. Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз бемории сил барои додани маълумот оид ба микдори мушаххаси зарурӣ ва эҳтиёҷот оид ба ҳар як маводи доруворӣ ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, муайян кардани воридоти мол, нигоҳдорӣ дар анбор, тақсимот ба вилоятҳо, идоракунии захираҳо дар сатҳи марказӣ, таъмини истифодаи оқилона дар ҷойҳои табобат, сабт ва гузоришдиҳӣ ва назорату арзёбӣ масъул хоҳад буд. Барои пӯшонидани хароҷоти дахлдори дастраскунӣ, идоракунии нигоҳдорӣ, захира ва тақсимот ба вилоятҳо ва муассисаҳои табобати бемории сил маблағҳои мувофиқ ҷудо карда мешавад.

66. Ҳамоҳангсоз оид ба идоракунии маводи доруворӣ минбаъд низ дар доираи низоми миллии иттилоотии бемории сил самтҳои асосии идоракунии маводи доруворӣ, аз ҷумла омӯзиши мутахассисон барои табобати бемории сил, мониторинги захираҳо, назорати истифодаи маводи доруворӣ, арзёбии эҳтиёҷот, тартиб додани фармоишҳо, бақайдгирӣ ва ҳисоботро идома медиҳад. Арзёбии эҳтиёҷот ба маводи доруворӣ зиддисилӣ дар асоси пешгӯиҳои эпидемиологӣ бо дарназардошти якҷанд омилҳо таҳия карда шудааст:

- тамоюлҳои дарёфти ҳолатҳои беморӣ;
- пешравии назаррас дар дарёфти ҳолатҳо, алалхусус дар доираи ҳадафҳои Асамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид;
- таносуби категорияҳои ҳолатҳои беморӣ (ҳолатҳои бо роҳи бактериологӣ тасдиқшуда ва бо усули клиникӣ ташхисшуда);
- сатҳи паҳншавии ҳолатҳои устуворӣ ба доруҳо дар кишвар. Натиҷаҳои пешгӯишуда барои солҳои 2021-2025 дар ҳадафи 10 оварда шудаанд, ки онҳо сектори шаҳрвандӣ ва низоми иҷроӣ ҷазоӣ ҷиноятиро бо назардошти мақсадҳои гузошташудаи Асамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид дарбар мегиранд.

67. Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз бемории сил бемории сил татбиқи усулҳои мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо ё назорати фармокологӣ дар барномаи зиддисилӣ фаъолонан васеъ менамояд. Низоми назорати фармокологӣ барои маводи доруворӣ зиддисилӣ як бахши низоми умумии назорати фармокологӣ дар кишвар мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон маҷмуи мобайнии назорати фармокологӣ оид ба табобати бемории силро интихоб кардааст, ки ин оид ба таъсири номатлуби ҷиддӣ ва тавачҷӯҳи махсус доштаре гузориш додан ба Ҳадамоти назорати фаъолияти фармокологӣ мефаҳмонад. Мониторинги мунтазам, бақайдгирӣ ва ҳисоботдиҳӣ оид ба таъсири номатлуб дар саросари кишвар тавассути низоми мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо ташкил

карда шудааст. Сифати мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо дар ноҳияҳои гуногун фарқ мекунад ва бояд дар ноҳияҳои, ки ба наздикӣ доруҳои нав ворид карда шуда буданд, беҳтар карда шавад. Усулҳо ва протоколҳои стандартишуда, ки барои мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо заруранд, дар ҳамаи муассисаҳои зиддисилӣ мавҷуданд. Гузаронидани машғулиятҳои омӯзишии иловагӣ оид ба мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо зарур аст. Барнома аз ҳисоби бучети давлатӣ барои идора кардани таъсири номатлуб речаи табобати бемории сил воситаҳои тиббиро таъмин мекунад.

68. Аз ҷониби озмоишгоҳи дорои сертификат ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли дар таҳкими низоми миллии идоракунии доруворӣ бо дарназардошти бақайдгирии доруворӣ зиддисилӣ, ташкили низоми амалкунандаи назорати сифати доруворӣ зиддисилии дастрасшуда дар дохили кишвар кумаки техникӣ расонида мешавад. Иқтидор ва тавонмандӣ дар идоракунии маводи доруворӣ тавассути омӯзонидани кулли кормандони дахлдор бо мақсади татбиқи самарабахши талаботи идоракунии маводи доруворӣ, инчунин бо тавачҷуҳи махсус ба истифодаи доруҳои нави зиддисилӣ ва идоракунии таъсири номатлуби доруворӣ ба даст оварда мешавад.

69. Феҳристи электронӣ барои лавозимоти озмоишгоҳӣ, реагентҳо ва озмоишҳои ташхисӣ таҳия карда мешавад, ки барӯйхатгирии (инвентаризатсия) захираҳо, арзёбии эҳтиётот ва тартиб додани фармоишҳо имконпазир ва осонтар мегардонад.

70. Низоми ягонаи ҳуҷҷатнигории барои харид зарурӣ ба стандартҳо ҷавобгӯ шуда, дар асоси алгоритми ягонаи расмиёти харид, ки дар дастурамали миллӣ оид ба идоракунии сифати ташхиси озмоишгоҳии бемории сил тасдиқ шудааст, татбиқ карда мешавад.

71. Механизми самарабахши барасмиятдарории гумрукии маводи озмоишгоҳӣ ташаккул ёфта, раванди воридоти маҳсулоти озмоишгоҳӣ осон карда мешавад. Барои ин тибқи тартиби муқарраршуда таҷдиди қонунгузории дахлдор зарур аст.

§ 4. Таъмини ёрии ҳаматарафа ба гирифтагони бемории сил тавассути усулҳои ба онҳо нигаронидашуда

72. Сарфи назар аз беҳтар гардидани ҷалбшавии ҷомеа ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ тақвият додани нақши онҳо дар барномаи зиддисилӣ, беҳтар ба роҳ мондани робита миёни фаъолони ҷомеа ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ бо беморони сил, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сохторҳои давлатӣ, соҳаҳои зиддисилӣ ва кумаки аввалияи тиббию санитарӣ зарур аст. Барномаи зиддисилӣ тасмим гирифтааст, ки таҷрибаи ҳамкорӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятии маҳаллиро дар расонидани дастгирӣ барои баланд гардонидани иродатмандии

беморон ба табобат, бо чалби фаълони чомеа, шабакаи ихтиёриён, ба роҳ мондани ҳамкорӣ дар байни ҷамъиятҳо, соҳаҳои сил ва кумаки аввалияи тиббию санитарии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ҷамоатҳои шаҳрак ва деҳот, аз ҷумла расонидани кумаки равонию иҷтимоӣ ба беморон, таъмини баъзе имтиёзҳо дар давоми табобати дарозмуддати онҳо давом диҳад ва пурзӯр намояд. Инчунин, адвокатсия бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба интишори санадҳои, ки масъулияти ҳар як соҳа ва ташкилотро дар гузаронидани ҷорабиниҳои ба эҳтиёҷоти бемор раवонакардашуда дар бар мегирад, давом дода мешавад. Чунин ҳуҷҷатҳо, аллақай, аз тарафи мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии баъзе шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ ва вилояти Суғд интишор шудааст. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ метавонанд барои ҷорабиниҳо оид ба адвокатсия ва мониторинги иҷрои ин санадҳо ҷалб карда шаванд.

73. Пурзӯр намудани саҳми ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар амалисозии Барнома метавонад, ки дар расонидани ёрӣ барои ҳавасмандии беморон ба табобат дар сатҳи оилавӣ ё маҳаллӣ бо истифода аз муносибатҳои инфиродӣ, бо дарбаргирии аъзои оилаи беморон, фаълони чомеа нақши муҳим бозад. Ғайр аз ин, онҳо дар беҳтар намудани муоинаи алоқамандон, хусусан дар гурӯҳҳои зери хатари баланд, баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ, аз байн бурдани тамғагузорӣ, ҳалли мушкилоти гендерӣ ва ҳуқуқи беморон саҳм мегузоранд. Дар амал ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва фаълони чомеа барои ошкоркунии бармаҳали ҳолатҳои беморӣ, дастгирии беморон барои ҳавасмандӣ ба табобат тавассути татбиқи усулҳои ҷадиди дастгирӣ, ки ба ниёзҳои беморони алоҳида муносиб аст, кумак мерасонанд. Яке аз усулҳои таъсирнок ва босамар ин ҷалби беморони шифоёфта ба ҷорабиниҳо оид ба дастгирии беморон, алалхусус дар ташкил ва роҳнамоии ҷорабиниҳои гуногун мебошад. Гарчанде ҳамкорӣ байни ташкилотҳои ҷамъиятӣ, бахши ҷамъиятӣ ва муассисаҳои давлатӣ вобаста ба мавҷудияти лоиҳаҳои бемории сил дар Тоҷикистон ба андозае шакл гирифтааст, то ҳол зарурати тақвият додани ҳамроҳсозӣ ва робита байни Барнома ва дигар барномаҳои тиббӣ ва иҷтимоӣ (масалан, қисми иҷтимоии Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли) вучуд дорад.

74. Таъсис додани эътилофҳо ва шарикӣ аз ҳисоби тарафҳои манфиатдори дахлдор барои ҳалли вазифаҳои зайл зарур аст:

- мусоидат ба пайгирии алоқамандон;
- дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ барои кӯдакон ва наврасон;
- таъмини дастрасӣ барои мурочиат ба ҳадамоти тиббӣ барои гурӯҳҳои таҳти хатари зиёд;
- дастгирии адвокатсия;

- сафарбар кардани захираҳо барои тавсеаи тадбирҳои тасдиқшуда, арзёбии рушд ва мубодилаи таҷрибаҳои беҳтарин.

75. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шарикони ихтиёрӣ бояд барои баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ ва сафарбаркунии кумак берун аз соҳаи тандурустӣ (ба монанди таълим, дастгирии иҷтимоӣ ва ғайра) ҷалб карда шаванд. Наврасон ва оилаҳои гирифтори бемории силдошта бояд дар барномаҳои огоҳонии ҷомеа оид ба бемории сил ва чорабиниҳои тарғиботию ташвиқотӣ дар сатҳи ҷомеа ҷалб карда шаванд. Аъзои омӯзонидашудаи гурӯҳҳои дастгирии ҳамсолон ва беморони шифоёфта метавонанд, ки дар пайгирии тамосҳо ва дарёфти ҳолатҳои бемории сили фаъол ёрӣ расонанд.

76. Дастгирии беморон дар давоми муҳлати табобати бемории сил барои ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарини муолиҷа нақши муҳим мебозад ва аз ин рӯ, яке аз ҷузъҳои калидии барномаи зиддисилӣ мебошад. Усули ба бемор нигаронидашуда дар табобати бемории сил барои зиёд кардани ҳавасмандӣ ба табобат, беҳтар кардани сифати зиндагӣ ва сабук кардани азият аҳамияти зиёд дорад.

77. Таъмини риояи дурусти речаи табобат ин табобати бевосита назоратшаванда аз ҷониби шахси кумакрасон дар назар дошта шудааст. Табобати бевосита назоратшаванда имкон медиҳад, ки ҳодисаҳои номатлуб ва дигар оризаҳо сари вақт ошкор гарданд ва барои роҳи ҳалли онҳо чораҳои мувофиқ қабул карда шаванд. Инчунин, муайян кардани ниёзмандӣ ба дастгирии иловагӣ иҷтимоӣ мумкин аст. Усули ба бемор нигаронидашудаи инфиродӣ барои дастгирии ҳавасмандӣ ба табобат ин табобати бевосита назоратшавандаи мутобиқ дар заминаи муассисаҳои тиббӣ ва ҷамоат, инчунин истифодаи технологияҳои рақамӣ (барои беморони дорой хавфи камтарини ихлосмандӣ) ва таъмини назорати видеоӣ, табобати бевоситаи назорат аз ҷониби аҳли оила (одатан барои кӯдакон қобили истифода аст) ва ғайраро дар бар мегирад.

78. Таҷрибаи ҷалби масҷидҳои маҳаллӣ ва соҳибкорон, ташкилотҳои ҷамъиятӣ барои расонидани кумак ба беморон дар пардохти хароҷоти онҳо дар давраи табобат, инчунин баланд гардонидани сатҳи маърифати онҳо, паст кардани доғғузурӣ, ҳуқуқпоймолкунӣ, баробарии гендерӣ дар гирифтани хизматрасониҳои зиддисилӣ мумкин аст, ки таҳлил карда, дар ҳама ҷойҳо истифода бурда шавад. Табобати амбулаторӣ, ки дар Тоҷикистон ба таври самаранок роҳандозӣ мешавад, чораҳои қатъии дастгирии ҳамаҷонибаи беморонро, аз ҷумла таъмини ҳавасмандкунӣ ва додани имтиёзҳо ба беморонро тақозо мекунад, то ки беморон ин усулро қабул ва риоя кунанд. Хеле муҳим аст, ки беморон барои риояи речаи табобат маҳз бо мақсади ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарини муолиҷа ҳавасманд карда шаванд. То моҳи март соли 2019 Ҳазинаи глобалӣ

пештар ба беморони сили ба доруҳои сершумор устувор ҳамасмандгардонии пулӣ дар шакли сомони тоҷикӣ, баробар ба 33 доллари ИМА дар як моҳ меод. Мутаассифона, Хазионаи глобалӣ ин дастгирӣ қатъ кард ва бо вучуди кӯшишҳои Маркази ҷумҳуриявӣ химояи аҳоли аз бемории сил, як доноре ёфт нашуд, ки ин фаъолиятро дар давраи то ҳалли масъалаи мазкур аз тарафи Ҳукумат, ба зиммаи худ гирад.

79. Бидуни истеъмоли ғизои мукамал унсурҳои фаъоли доруҳои навро аз худ кардани организм нокифоя мегардад ва ин омил хавфро барои тақвияти устуворӣ ба ин доруҳо ба вучуд меорад.

80. Ташкилотҳои ҷамъиятии миллӣ ва ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ барои амалисозии ҷузъҳои зиёди дастгирии беморон, бахусус дар таҳияи замимаҳои рақамӣ барои ёдрас кардани истеъмоли саривактӣ доруворӣ ё назорати фосилавии табобат, имкониятҳои хеле хуб доранд. Онҳо метавонанд дар дарёфти ҳолатҳои фаъоли беморӣ, таъмини муоинаи шахсонӣ тамосдошта, баланд бардоштани маълумотнокӣ ва расонидани кӯмак барои беҳтар кардани мурочиат нақши хеле муҳим дошта бошанд. Баъзе вазифаҳои маъмурӣ ва ғайритиббӣ, аз ҷумла тарғибот ва мурочиат барои ташҳиси бемории сил, пешниҳоди кумаки равонӣ иҷтимоӣ ба гирифтори бемории сил, машварат ва маълумоти тиббӣ, кумак дар пайгирии тамосҳо ва бурдани табобати бевосита назоратшаванда, назорати видеоии табобатро барои иҷро ба бахши ташкилотҳои ҷамъиятӣ вогузор кардан мумкин аст. Ҳукумат бояд васеънамоии фаъолони ташкилотҳои ҷамъиятиро барои мубориза бо бемории сил дастгирӣ намояд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути ташкилотҳои ҷамъиятии маҳаллӣ бояд ҳарчи бештар барномаҳои иҷтимоиро амалӣ намояд ва шартномаҳои фармоишҳои иҷтимоӣ амалӣ гардонад ва хароҷоти фаъолият оид ба дастгирии беморон бояд ба таври устувор аз ҳисоби захираҳои дохилӣ пушонанда шавад.

81. Ба беморони сил бояд дастгирӣ аз бучети давлат - ҳавасмандгардонии пулӣ, инчунин дигар намуди дастгирӣ, масалан ҷуброни хароҷоти роҳ ва маҷмуҳои ғизоӣ, хусусан барои беморони гирифтори шаклҳои ба доруҳо устувори бемории сил таъмин карда шавад. Ба ҷунин беморон вобаста ба шароити тиббӣ ва иҷтимоии бемори алоҳида ва дар қадом шароит ба ӯ кӯмаки тиббӣ расонида мешавад, бояд дастгирӣ расонида шавад. Ҳамаи хароҷоти зимни муоинаи тамосҳо пайдошаванда бояд ҷуброн карда шавад.

82. Дар маҳалҳои мувофиқ гурӯҳҳои дастгирии беморон ташкил мешаванд, ки мушовирон, кормандони иҷтимоӣ ва тарафдорону ҳамтоёнро дар бар гирифта метавонанд. То ки онҳо таъмини пешниҳоди маълумот, ёрии маърифатӣ ва равонӣ иҷтимоиро бо мақсади ҳавасманд

кардани гирифторми бемории сил барои ба анҷом расонидани муҳлати табобат ва бартарафкунии омилҳои эҳтимолии хатари канда кардани речаи муқарраршуда бо таваччуи махсус ба ҳолатҳои бемории сили ба доруворӣ устувор ва нафарони аз гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазир ва таҳти хавф қарордошта амалӣ намоянд. Инчунин, маводи таблиғотӣ оид ба тандурустӣ ва воситаҳои аёни барои риояи талабот таҳия ва истифода бояд шаванд.

83. Барои банақшагирии стратегияи ҷузъи равонию иҷтимоӣ дар сатҳи милли зарур аст, ки замина барои ҳамроҳангсозии фаъолият байни шарикони гуногун фароҳам оварда шавад. Ба шарикони Барнома бояд ҷонибҳои манфиатдори берун аз соҳаи тандурустӣ (масалан, маориф, иҷтимоӣ, рушд ва ғайра) шомил карда шаванд ва инчунин барои густариши шарикӣ байни бахшҳои давлативу хусусӣ мусоидат карда шавад.

84. Амалҳои мақсаднок дар сатҳи ҷомеа барои пешгирии таъбиз ва тамғагузорӣ тавассути стратегияҳои дахлдори коммуникатсионӣ, бартараф кардани монеаҳои ҳуқуқӣ дар роҳи табобати бемории сил, хусусан миёни кӯдакон бояд таъмин карда шавад.

85. Лоихаҳои мавҷуда, ки технологияҳои телефони мобилиро барои таҳкими ҳавасмандӣ барои табобати бемории сил - тавассути машваратҳо, ёдраскуниҳо (барои истеъмоли дору ва ташрифи нақшавӣ ба назди мутахассисони тандурустӣ), назорати истеъмоли дору, пешниҳоди мукофот ба беморони речаро риоякунанда ва ғайра истифода мебаранд, тавсеа меёбанд. Барнома барои сафарбар кардани захираҳои иловагӣ тавассути фармоишҳои иҷтимоӣ бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, ҳамкорӣ бо шарикони миллию байналмилалӣ ва таъминкунандагони хизматрасонии телефонҳои мобилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон амал хоҳад кард.

6. ҶОРАБИНИҲОИ ПЕШГИРИКУНАНДАИ БЕМОРИИ СИЛ

§ 1. Амалисозии маҷмӯи ҷораҳои самараноки пешгирикунанда барои ҳимояи шахси осебпазир ва кулли шахрвандон аз сироятёбии бемории сил ва паст кардани сатҳи беморӣ дар

кишвар

86. Барои коҳиш додани шумораи ҳолатҳои бемории сил дар кишвар сатҳи дарёфт ва табобати самаранок барои ҳамаи ҳолатҳои ошкоршуда кифоя нест. Идоракунии барномавии сирояти ниҳонии сил дар гурӯҳи аҳолие, ки зери хатари инкишофи бемории сил қарор дорад, то ҳол барои қатъ кардани интиқоли микобактерияи бемории сил тадбири муҳим ба ҳисоб меравад. Тахминан аз се як ҳиссаи аҳолии ҷаҳон аз микобактерияи бемории сил сироят ёфтаанд ва ба ҳисоби миёна дар 5-10 фоизи сироятшудагон вобаста ба вазъи масунияти буняи онҳо дар давоми

умрашон бемории сили фаъол инкишоф меёбад. Мувофиқи маълумоти Созмони умумичаҳони тандурустӣ, паҳншавии сирояти ниҳонии сил дар тамоми чаҳон байни кӯдакони то 5-сола тақрибан 35 фоиз, аз 5 то 15-солаҳо 53 фоиз ва байни гурӯҳи синну соли аз 15-сола боло 63 фоизро ташкил медиҳад. Яке аз 10 вазифаи муҳимтарини стратегияи интиҳои бемории сил ин фаро гирифтани зиёда аз 90 фоизи аҳолии дахлдор бо табобати сирояти ниҳонии сил то соли 2025 мебошад. Ҳаддимкон кам кардани хатари сироятёбӣ ба кормандони тиб мавзӯи дигари муҳимтарин ба ҳисоб меравад, аз ин рӯ чора ва воситаҳои баландсифати назорати сироят дар ҳамаи муассисаҳои, ки бо гирифтани бемории сил сару кордоранд, бояд истифода шаванд, ки ба натиҷаи зерин хоҳад расонд:

- муқаррароти миллӣ оид ба ошкорсозӣ ва идоракунии сирояти ниҳонии сил ба андозаи зарурӣ ва мувофиқи тавсияҳои Созмони умумичаҳони тандурустӣ мутобиқ карда мешавад;

- таъмини мунтазами вакцинаҳои (Бацилла Калмет-Жерен), санҷишҳои муоинавии сирояти ниҳонии сил ва маводи доруворӣ барои табобати пешгирикунандаи бемории сил;

- фарогирии ҳамаи нафарони эҳтимолиятдошта бо ташҳиси сирояти ниҳонии сил ва табобати пешгирикунандаи бемории сил;

- фарогирии оммавӣ бо вакцинаҳои (Бацилла Калмет-Жерен) ҳангоми таваллуд;

- таъмини кафолатноки шароити мусоиди назорати сироятёбӣ аз бемории сил дар ҳама нуқтаҳои табобати статсионарӣ ва амбулатории бемории сил;

- бартарарф кардани хатари истехсолӣ барои пизишкони силшинос.

§ 2. Тадбирҳои босифат ва самараноки пешгирии бемории сил, ки ба коҳиши паҳншавии бемории сил таъсири муҳим мерасонад.

87. Сирояти ниҳонии сил ҳамчун ҳолати воқуниши устувори масуният ба барангезандагони микобактерияи бемории сил бидуни нишонаҳои клиникӣ бемории сили фаъол муайян карда мешавад. Соли 2018 меъёрҳои фарогирӣ бо табобати сирояти ниҳонии сил аз кӯдакони то 5-сола ва шахсони бо вирусҳои норасоии масунияти одам зиндагикунанда то наврасон ва калонсолон, ки тамосҳои оилавии шахсони дорои бемории сили шуши бо усули бактериологӣ тасдиқшуда (дар кишварҳои мушкilotи вазнини бемории силдошта) мебошанд, васеъ гардидааст. Айни замон намудҳои табобати сирояти ниҳонии сил бо истифодаи дурударози доруи изониазид маҳдуд нестанд. Вариантҳои алтернативии истифодааш осон риояшаванда бо истифодаи изониазид ва рифампитсин, рифапентин (ҳар рӯз тӯли як моҳ ё ҳар ҳафта дар давоми 3 моҳ) ҳамон самаранокиро доранд, ки речаи алҳол истифодашаванда бо изониазид дорад. Беҳтар кардани пайгирии тамосҳо ва пешниҳод кардани речаи

табобати ба осонӣ риояшаванда ба коҳиш додани ҳолатҳои бемории сил таъсири назарраси мусбӣ мерасонад. Дар чунин ҳолатҳо бояд мониторингӣ чиддӣ таъсироти номатлуби доруҳо гузаронида шавад ва назорати бодикқати раванди табобати беморони сирояти ниҳонии сил анҷом дода шавад.

88. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли диққати махсусро ба тақвият додани пешгирии бемории сил, аз ҷумла дохил кардани он ба барномаи умумии тандурустӣ ва ҷудо кардани захираҳои молиявӣ медиҳад. Идоракунии сирояти ниҳонии сил маҷмӯи тадбирҳои ҳамаҷониба, аз ҷумла дарёфт ва аз озмоиш гузаронидани шахсоне, ки бояд озмоиш карда шаванд, истифодаи усули табобати самаранок ва беҳатар, ки осон ба анҷом мерасад, идоракунии саривақтии ҳолатҳои номатлуб, инчунин мониторинг ва баҳогузориҳои раванди амалишавиро дарбар мегирад. Маркази ҷумҳуриявӣи ҳимояи аҳоли аз бемории сил маводи дорувории табобати пешгирикунандаи бемории силро ба марказҳои бемориҳои пайдошудаи норасоии масуният барои фарогирии шахсони бо вирусҳои норасоии масуният зиндагикунанда тибқи дастурамали навгоншудаи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ оид ба сирояти ниҳонии сил аз соли 2018 таъмин менамояд. Барнома инчунин, фарогирии табобати сирояти ниҳонии силро бо дохил кардани гурӯҳҳои зерин, ки дар онҳо на вирусҳои норасоии масунияти одам ва на бемории сили фаъол дар натиҷаи муоинаҳо дарёфт нагардидаанд, васеъ менамояд:

- кӯдакони синнашон то 5-сола, ки тамосҳои хонаводагии шахсони гирифтори бемории сили шушии бо усули бактериологӣ тасдиқшуда мебошанд;

- кӯдакони аз 5-сола боло, наврасон ва калонсолон, ки тамоси хонаводагии шахсони гирифтори бемории сили шушии бо усули бактериологӣ тасдиқшуда мебошанд;

- шахсони гирифтори бемориҳои ҳолатҳои зерин – диабет қанд, гирандагони диализи гурда, тайёрӣ ба трансплантатсияи узв ё узви гематологӣ, табобат бо ингибиторҳои омилҳои некрози омосҳо, силикоз;

- истифодабарандагони маводҳои нашъадори тазриқӣ;

- маҳбусон дар низоми иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ;

- кормандони тиб;

- муҳочирони баргашта.

89. Барои санҷиши сирояти ниҳонии сил санҷиши туберкулини пӯст ё таҳлили озодкунии интерферон-гамма (квантиферон) истифода хоҳад шуд. Санҷиши туберкулини пӯст ё таҳлили озодкунии интерферон-гамма талаботи зарурӣ барои оғоз кардани табобати пешгирикунанда барои шахсони бо вирусҳои норасоии масунияти одам зиндагикунанда ё кӯдакони то 5-солаи тамосҳои оилавидошта нест. Монотерапияи изониазид дар тӯли

6 моҳ речаи маъмули табобати пешгирикунандаи бемории сил мебошад. Роҳҳои алтернативӣ ин истифодаи рифампитсин ва изониазид (РИ) ҳар рӯз дар тӯли 3-4 моҳ ё рифапентин ва изониазид (ЗИР) ҳар ҳафта дар тӯли 3 моҳ мебошад. 3-4 моҳ истеъмом намудани танҳо худӣ рифампитсин барои тамосҳои беморони моноресистии изониазид ҷоиз аст, ки онҳо тақрибан 8 фоизро дар Тоҷикистон ташкил медиҳанд ва ин ба нишондиҳандаи ҷаҳонӣ монанд аст. Инчунин рифапентин ва изониазид ҳамарӯза дар як моҳ (1ИР) дар ҳолати зерӣ таҳқиқ қарор доштан истифода шуданаш мумкин аст. Азбаски табобати ба далелҳо асосёфтаи пешгирикунандаи самаранок барои тамосҳои бемории сили ба доруворӣ устувор вучуд надорад, аҳамияти асосӣ ба озмоиши ҷамаҷонибаи клиникӣ ин тамосҳо ва арзёбии минбаъдаи инкишофи бемории сили ғаъол дар онҳо дар тӯли на камтар аз ду сол дода мешавад.

90. Хавфи сар задани ҳолатҳои номатлуб ҳангоми табобати пешгирикунандаи бемории сил тавассути назорати доимӣ, хусусан назорати онҳое, ки аз рӯи речаи алтернативии кӯтоҳтар табобати пешгирикунандаи бемории сил мегиранд, бояд то ҳадди охири кам карда шавад. Риояи дурусти муҳлати табобати пешгирикунандаи бемории сил ва ба охир расонидани муолиҷа ҳам барои шахси алоҳида ва ҳам барои муваффақияти барнома омилҳои муҳими муайянкунандаи манфиати клиникӣ мебошанд. Чорабиниҳо бояд ба ниёзҳои мушаххаси гурӯҳҳои зерӣ хавф қарордошта мувофиқ бошанд, то ҳавасмандӣ ба риояи речаи табобат хуб таъмин карда шавад. Падару модар ё парасторони кӯдакони хурдсоли табобати пешгирикунандаи бемории силгиранда бояд омӯзонида шаванд ва машварат гиранд.

91. Муассисаҳои махсусгардонидашудаи ҳадамоти зиддисилӣ барои гузаронидани табобати пешгирикунандаи бемории сил ҳамкориҳои зич бо дигар воҳидҳо масъулияти умумӣ доранд. Ҳадамоти тандурустии ҷамъиятӣ - барои пайгирии тамосҳо, Барномаи миллии вируси норасоии масунияти одамбемории пайдошудаи норасоии масуният - барои шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда ва истифодабарандагони тазриқӣ тавассути чорабиниҳои тарғиботию ташвиқотӣ барои кам кардани зарар ва ҳадамоти иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ - барои маҳбусон.

92. Таъсири вакцинаҳои (Бацилла Калмет-Жерен) ба интиқоли микобактерияи бемории сил маҳдуд аст, зеро он сирояти аввалия ё дубора ғаъол шудани сирояти пинҳонии шушро манъ намекунад, аммо ин вакцина паҳншавии бемории сил, аз ҷумла менингит ва сили милиариро, ки бо ғавти баланди навзодон ва кӯдакони хурдсол алоқаманд аст, пешгирӣ мекунад. Эмкунии такрорӣ вакцинаҳои (Басилла Калмет-Жерен) дар кӯдакон ва калонсолон ягон ғоидаи исботшуда надорад, аз ин рӯ, бояд дар Тоҷикистон қатъ карда шавад. То вақти пайдоиши

вакцинаҳои нав ва пуртаъсиртар як вояи вакцинаи зиддисилӣ (вакцинаҳои Басилла Калмет-Жерен) ба ҳамаи навзодон ҳарчи зудтар пас аз таваллуд гузаронида мешавад. Истисно, танҳо навзодоне мебошанд, ки чун сироятёфта аз вируси норасоии масунияти одам маълум гардидаанд, ё онҳое, ки аз модарони дорои вируси норасоии масунияти одам таваллуд шудаанд ва ҳолати номаълуми вируси норасоии масунияти одамро доранд. Дар ҳолатҳое, ки тифлон дар муддати кӯтоҳи пас аз таваллуд ба бемории сил дучор шудаанд, эмгузаронии вакцинаҳои (Бацилла Калмет-Жерен) то анҷом ёфтани табобати пешгирикунандаи изониазид бояд мавқуф гузошта шавад.

93. Дастурамали миллӣ бо тавсияҳои навтарини Созмони умумичаҳонии тандурустӣ мувофиқ гардонида шудааст ва дар оянда низ тибқи зарурат боздид карда мешавад. Дастурамал бо нақшаи амалиномаӣ пайваст карда мешавад, ки , ондар худ муайян кардани гурӯҳҳои афзалиятноки дорои хатари баланд, ҳуччатҳои меъёрӣ ва расмиёти амалиёти стандартӣ, омӯзиши кормандони соҳаи сил дар бахшҳои шаҳрвандӣ ва иҷроӣ чазои ҷиноятӣ, инчунин кормандони кумаки аввалияи тиббӣ санитарӣ ва вируси норасоии масунияти одамро дарбар мегирад. Низомии мониторинг ва баҳодихӣ бо дарбаргирии унсурҳои мониторинг ва назорат аз болои дарёфт ва табобати ҳолатҳои мешавад, сирояти ниҳонии сил мутобиқ гардонида мешавад. Тими мутахассисон оид ба мониторинг ва баҳодихӣ бо воситаҳои дахлдори бақайдгирӣ ва ҳисобот таъмин хоҳанд шуд. Табобати пешгирикунандаи шахсони мувофиқ дар зерин назорати клиникӣ ва мониторинг барои таъмини садоқатмандӣ ва назорати ҳолатҳои номатлуб гузаронида мешаванд.

94. Харидорини тестҳои ташхисӣ сирояти ниҳонии сил (озмоиши туберкулинии пӯст ва квантеферон ва маводҳои доруворӣ барои табобати пешгирикунанда ба нақшаи умумии харид ворид карда мешавад. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии доруҳои изониазид ва рифампитсинро таъмин менамояд, рифапентин бошад тавассути Ташкилоти умумичаҳонии маводи доруворӣ бо тахфифи арзон харидорӣ карда мешавад.

95. Барнома бо мақсади пешгирии шаклҳои шадиди сил дар навзодон ва кӯдакони хурдсол таъмин намудани фарогирии ҳаматарафа ва истифодаи саривактӣи вакцинаҳои (Бацилла Калмет-Жерен) барои навзодон ҳамкориро бо ҳадамоти эмкунӣ ва ёрӣ ба модару кӯдак идома медиҳад.

96. Нишондиҳандаҳои баланди бемории сил ба доруҳои сершумор устувор байни ҳолатҳои нави беморӣ дар Тоҷикистон аз он далолат медиҳад, ки намудҳои ба доруворӣ устувори бемории сил дар байни ҷомеа паҳн мешаванд. Интиқоли штаммҳои ба доруҳо устувор бештар дар муассисаҳои тиббӣ (алалхусус дар беморхонаҳо) ва маконҳои ҷамъшавии

одамон мисли маҳбасҳо ба назар мерасанд. Назорати дуруст ва пешгирии сирояти дохилибеморхонавии бемории сил ба беморон, аъзои хонавода, инчунин ба кормандони тиббӣ вазифаи муҳимтарини барнома, хусусан бо дарназардошти зарурати беҳтар кардани ҳаҷм ва сифати идоракунии бемории сил ба доруворӣ устувор мебошад. Чораҳои силсилавии назорати сирояти бемории сил ба низоми расонидани кумак ва табобати бемории сил ҳамбаста гардидаанд. Муоинаи бодикқати гумонбаршудагон ба беморӣ ва ташҳиси саривактӣ гирифтори бемории сил зарурати асосӣ дорад. Сари вақт муайян кардани профилҳои устуворӣ ба доруворӣ имкон медиҳад, ки оғози бармаҳали речаи дурусти табобат амалӣ гардад, ки ин ба коҳиши назарраси минбаъдаи сирояти беморӣ оварда мерасонад.

97. Гирифтори бемории сил дар беморхона тибқи меъёрҳои дақиқ ва возеҳ муайянгардидаи речаи қабули доруворӣ ва муҳлати муолиҷа дар беморхона ба табобатгирӣ оғоз менамоянд. Табобати дурудароз дар беморхона тавсия намешавад, то сироятёбии дохилибеморхонавии бемории сил ва инкишофи минбаъдаи устуворӣ ба маводи доруворӣ пешгирӣ карда шавад. Бемороне, ки ба талаботи оғоз кардани муолиҷа дар шароити амбулаторӣ ҷавобгӯ мебошанд, дар муассисаҳои табобати амбулаторӣ бо истифодаи усулҳои ба бемор нигаронидашуда муолиҷа мегиранд. Чунин усул дар якҷоягӣ бо чораҳои қатъии назорати сирояти беморӣ хатари интиқоли бемории силро кам мекунад ва ҳамчун шартӣ калидии кам кардани бори гарони бемории сили ба доруворӣ устувор доништа мешавад. Ҳар як муассисаи тиббӣ, ки бо табобати бемории сил сару кор дорад, бояд нақшаи мувофиқи назорати сирояти бемории силро барои то ҳадди ниҳой кам кардани эҳтимолияти интиқоли бемории сили ба доруворӣ устуворро ба беморон ва кормандони тиб иҷро намояд. Тадбири мазкур амалҳои дар бар мегирад, ки ҳадафи он таҳкими ҳама сатҳҳо барои татбиқи самарабахши усулҳои се категорияи мубориза бар зидди бемории сил (назорати маъмурӣ, назорати муҳити зист ва чораҳои муҳофизати инфиродӣ) мебошад.

98. Назорати маъмурӣ бо роҳи ҷудокунии қатъӣ ва тақсимои гумонбаршудагони бемории сил аз дигар беморон дар муассисаҳои тиббӣ амбулатории шабакаи табобати умумӣ пурзӯр карда мешавад, аз ҷумла ба таври ҷисмонӣ ҷудо кардани шуъбаҳои бемории сил дар муассисаҳои табобати стационарӣ (яъне беморони паҳнкунандаи беморӣ аз бемороне, ки микобактерияи бемории сил хориҷ намекунанд, гирифтори бемории сили бо доруҳои сершумор ва васеи устувор аз беморони сили ҳассос), аз як шуъба ба шуъбаи дигар гузаронидаи беморон тибқи натиҷаи табобат, ҷудо кардани беморони сили бо вирусҳои норасоии масунияти одам сироятёфта аз дигар беморони сил, машғулиятҳои омӯзишӣ ба беморон оид ба риоя кардани одоби сулфа ва дигар тадбирҳо, пешниҳоди маълумоти зарурӣ оид ба бемории сил ба кормандони

тандурустӣ ва таъмини мунтазами дастрасии онҳо ба муоинаи бемории сил.

99. Истифодаи мунтазами вентилятсияи (шамолдиҳӣ) табиӣ дар муассисаҳои хадамоти амбулаторӣ ва статсионари бемории сил яке аз чораҳои афзалиятноки назорати сироятии муҳитӣ мебошад. Вентилятсияи механикии фишори манфӣ дар ҳудудҳои махсуси озмоишгоҳҳои референсӣ истифода бурда мешавад. Ғайр аз он, дастгоҳҳои нурпошии фаробунафши зиддибактериявӣ сатҳи болоӣ бояд дар утоқҳои беморон, утоқҳои корӣ ва дигар ҷойҳои, ки хатари сирояти бемории сил мавҷуд аст, ба таври дуруст ҷойгир карда шаванд.

100. Чораҳои муҳофизати инфиродӣ тавассути назорати истифодаи респираторҳои махсуси якдафъаина (стандартҳои тасдиқшудаи N95 аз ҷониби кормандони соҳаи тандурустӣ дар минтақаҳои дорой хатари сирояти бемории сил тақвият дода мешаванд. Респираторҳо барои ҳар як корманди тиббӣ дар асоси натиҷаҳои санҷиши дахлдор интихоб карда хоҳад шуд. Инчунин беморони сулфакунанда дар ҳама муассисаҳои мунтазам ниқобҳои ҷарроҳӣ истифода мебаранд ва ин тадбир тақвият меёбад. Таъмини респираторҳои муҳофизати инфиродӣ ва ниқобҳо ба кормандони тиб, ки хатари баланди сироятёбӣ дар муассисаҳои табобати бемории сил доранд, инчунин барои беморон бо мақсади коҳиш додани хатари дар дохили беморхона паҳн шудани штаммҳои бемории сил аз шахсони сироятӣ кафолат хоҳад дода шуд.

101. Ҷамоҳангсозии миллии назорати сироятӣ дар барнома барои бозсозӣ ва аз нав кардани стандартҳои милли, инчунин нақшаи амалӣ оид ба назорати сирояти бемории сил бо дарназардошти талаботи муосири байналмилалӣ дар фаъолияти хадамоти зиддисилӣ масъул аст. Ҳар як муассисаи зиддисилӣ бояд кумитаи амалкунандаи назорати сироятӣ ва нақшаи назорати сироятӣ дошта бошад. Ҷамоҳангсозии миллии назорати сироятӣ кумитаҳои назорати сироятиро дар татбиқи пурраи нақшаи назорати сироятӣ дар сатҳи институтсионалӣ (барои муассисаҳои статсионарӣ ва амбулаторӣ), ташкили омӯзишҳои зарурӣ ва назорати иҷроӣ онҳо дастгирӣ мекунад. Кумитаи хубамалкунандаи назорати сироятӣ барои таҳияи нақшаи дақиқи назорати сироятии муассиса, иҷроӣ ин нақша, назорати доимӣ ва санҷиши он масъул хоҳад буд. Нақша ҳама ҷанбаҳои назорати сироятиро бо дарназардошти тақсимбандии дурусти беморони сулфакунанда, беҳтарсозии инфрасохтор дар ҳолати имконпазирӣ ва фаъолияти дастгоҳҳои нурпошии фаробунафши зиддибактериявӣ дар ҷойҳои муайяншудаи дорой хавф дар бар мегирад. Сифати иҷроӣ назорати сироятӣ назорат бурда хоҳад шуд ва дар ҳолати зарурат худӣ нақша аз нав баррасӣ карда шуда, тақмил дода мешавад.

7. ФАРОҲАМ ОВАРДАНИ ШАРОИТИ МУСОИД БАРОИ АМАЛИГАРДОНИИ БАРНОМА

§ 1. Ташкили шароити мусоид ва бунёди низоми самараноки назорати бемории сил

102. Рушди Барномаҳо бо инкишофи умумии иқтисодии кишвар, паст кардани сатҳи камбизоатӣ, тақвияти иқтидор оид ба ҳифзи иҷтимоӣ ва аз байн бурдани нобаробарӣ дар ҷомеа алоқаи зич дорад. Ҳалли масъалаҳои калони иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар ниҳояти қор ба мушкилоти бемории сил таъсири ҳалкунанда мерасонад. Аз ин рӯ зарур аст, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳо ва вазифаҳои Барномаи миллии ҷимояи аҳоли аз бемории сил барои солҳои 2021-2025 шароити мусоид ва низомҳои мушаххас бештар фароҳам оварда шаванд. Ин, пеш аз ҳама, таъмини кофии захираҳо, системаи муташаккил ва ҳамоҳангшудаи соҳаи тандурустиро талаб мекунад. Соҳаҳои зиддисилӣ ҷузъи ҷудонашавандаи низоми миллии тандурустӣ мебошад ва аз ин рӯ, муваффақияти устувор дар мубориза бар зидди бемории сил ҳамгироии мувофиқро бо ҷараёни ислоҳоти умумӣ ва тақвияти вазифаҳои асосии низоми тандурустӣ талаб мекунад. Ғайр аз низоми тандурустӣ дар татбиқи усулҳои ба бемор нигаронидашуда ва қонунӣ кардани ниёзҳои гурӯҳҳои аҳолии зерӣ хатар, саҳми мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ (ҳукуматҳо, ҷамоатҳо), ҷамъиятҳо ташкилотҳои ҷамъиятии ғайридавлатӣ аҳамияти бузург дорад. Барномаи миллии дар амалисозии ҷораҳои мушаххаси зиддисилӣ бояд аз ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва салоҳияти мушаххаси онҳо истифода барад. Стратегияҳои мубориза бар зидди бемории сил ва соҳаи зиддисилӣ бояд ҳатман масъалаҳои ҳуқуқи инсон, меъёрҳои ахлоқӣ, гендер ва баробарҳуқуқиро ба назар гиранд. Таҳқиқоти марбут ба бемории сил ҷузъи дигари таъмини муҳити мусоид мебошад, ки ба шарофати он имконияти ба даст омадани далелҳои эътимоднок барои қабули қарорҳои мувофиқ дар ҳама сатҳҳо пайдо мешавад. Барои баҳодиҳии раванди татбиқи ҷорабиниҳо оид ба мубориза бар зидди бемории сил таъсис додани низомҳои ба талабот ҷавобгӯи мониторинг ва баҳогузорӣ зарур аст, ки бояд ҳамаи ҷанбаҳои дахлдори низоми тандурустиро дарбар гирад, ки имконияти ба натиҷаҳои зайл ноил шуданро медиҳанд:

- барнома, ки дорои иқтидори самараноки идоракунӣ ва аз ҷониби давлат маблағгузоришаванда аст, вазифаҳои асосии татбиқи вазифаҳои барномаро иҷро мекунад;

- маблағгузориҳои давлатии ҷорабиниҳо оид ба мубориза бар зидди бемории сил барои пӯшонидани эҳтиёҷот, аз ҷумла масъулият аз болои лоиҳаҳо бо мӯҳлатҳои анҷомёбӣ бо маблағгузориҳои берунаи донорҳо кифоя хоҳад буд;

- тартиб ва меъёрҳои хизматрасониҳои тиббӣ татбиқи усули ҳамачонибаи ба бемор нигаронидашудаи кӯмаки зиддисилро дастгирӣ

менамояд, ки он идоракунии беморони амбулаторӣ бо иштироки фаъолонаи кӯмаки аввалияи тиббию санитариро дарбар гирифта, беҳтар шудани фаъолияти муассисаҳои зиддисилро нишон медиҳад ва сифати зарурии хизматрасониҳоро таъмин мекунад;

- саҳми ҷомеаи шахрвандӣ дар мубориза бар зидди бемории сил бо шарофати иштироки фаъолонаи онҳо дар чорабиниҳои ҷадид дар сатҳи ҷамъиятҳо, ки торафт бештар аз ҳисоби сарчашмаҳои маҳаллӣ маблағгузорӣ мешавад, зиёд мегардад;

- заминаи қонунгузори миллии марбут ба бемории сил таҳким ёфта, бо санадҳои стандартӣ байналмилалӣ мутобиқ гардонида шуда, иҷрои дурусти ухдадорихои давлат, инчунин ҳукуку ухдадорихои беморон ва кормандони тибро таъмин мекунад.

§ 2. Ухдадорихои сиёсӣ оид ба дастгирӣ ва ҷудо кардани сарчашмаҳо барои амалигардони Барнома

103. Ҳайати миллии Тоҷикистон яке аз 117-умин ҳайатҳои давлатҳои гуногун буд, ки моҳи ноябри соли 2017 дар шаҳри Москва дар Конфронси якуми умумиҷаҳонии вазирони Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ оид ба мубориза бар зидди бемории сил иштирок намуд ва Эълomia оид ба хотима додани сил бо истифодаи воқуниши бисёрсоҳавиро қабул кард. Ба ин васила, Ҷумҳурии Тоҷикистон ухдадор шудааст, ки инкишофи низоми ҳисоботдиҳии бисёрсоҳавиро барои суръат бахшидан ба раванди хотима додани бемории сил дастгирӣ кунад. Баъдан, моҳи сентябри соли 2018 ҳайати миллии Тоҷикистон дар ҷаласаи сатҳи баланди Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид оид ба мубориза алайҳи бемории сил иштирок намуда, Эълomiaи сиёсиро оид ба такмил додани низоми ҳисоботдиҳии бисёрсоҳавӣ ва таъмини саривақтии иҷрои он аз соли 2019 имзо кард. Асоси ин ҳуҷҷат тақвият додани ҳисоботдиҳӣ дар чорабиниҳои оид ба мубориза бар зидди бемории сил дар сатҳи миллий ва глобалӣ бо мақсади суръат бахшидан ба пешрафт дар самти ноил шудан ба ҳадафҳо ва вазифаҳои Стратегияи «Боздошти сил» ва Ҳадафҳои рушди устувори сил мебошад. Ухдадорихо бояд бо амалҳои мушаххас иҷро карда шаванд ва раванди иҷроиши амалҳои андешидашуда бояд назорат карда шавад.

104. Муносибати бисёрсоҳавӣ бахшҳои гуногуни иқтисодиёт ва сохторҳои давлатии дахлдор (масалан, тандурустӣ, маориф, адлия, ҳадамоти иҷтимоӣ, молия, воситаҳои ахбори омма, варзиш, фароғат, технологияҳои иттилоотӣ, телекоммуникатсия, бахши давлатӣ, хусусӣ ва ғайра)-ро дар бар гирифта, ҳадафи он дастгирии ҳисоботдиҳии самараноки ҳама ҷонибҳои манфиатдор дар сатҳи умумиҷаҳонӣ, минтақавӣ ва ҷумҳуриявӣ бо мақсади суръат бахшидан ба раванди интиҳои бемории сил мебошад. Ҳисоботдиҳӣ аз чор ҷузъ (ухдадорихо, амалҳо, назорату ҳисобот ва механизмҳои азнавдидабароӣ) иборат аст, ки

дар кишвар татбиқшаванда мебошанд. Тоҷикистон, ба монанди дигар кишварҳо, ки ин эъломияро ба имзо расонида, унсурҳои ҳар як ҷузъро қабул карда, ба фаъолияти ҳоси кишвар дар доираи ҷаҳорҷӯбаи танзимкунандаи конститусионӣ, ҳуқуқӣ ва меъёрӣ, инчунин меъёрҳои сиёсӣ иҷтимоӣ, касбӣ, маънавию ахлоқии рафтор мутобиқ менамояд.

105. Ҳукумати Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо шарикон тақсимои бучет ва дастгирии молиявиро барои маблағгузориҳои кофии мубориза бо бемориҳои сил ба воситаи устуворона зиёд кардани маблағгузориҳои соҳаи тандурустӣ аз ҳисоби сарчашмаҳои дохилӣ таъмин менамояд.

106. Механизми миллии бисёрсоҳавии доиравӣ (масалан, комиссияи байнимақомотӣ) барои таъмини назорат, ҳамоҳангсозӣ ва баррасии сатҳи баланди ҷорабиниҳои миллии мубориза бо бемориҳои сил бояд таъсис дода шавад. Он бояд ҷонибҳои манфиатдори дахлдор, аз қабилҳои вазорату идораҳои давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ, ҷомеаҳои аз бемориҳои сил таъсирдида, гурӯҳҳои беморон, парламент, бахши хусусӣ, шарикҳои давлативу хусусиро ба дастгирии воқуниши зиддисилӣ ҷалб кунад. Нақшаи стратегии тандурустӣ, Барномаи миллии ғимояи аҳоли аз бемориҳои сил ва дигар ҳуҷҷатҳои стратегӣ ва амалӣ, ки ба хотимадиҳии бемориҳои сил марбутанд ё таъсир мерасонанд, бояд дурномаи бисёрсоҳавӣ дошта, Ҳукумат ва шарикони берун аз соҳаи назорати силро ҷалб кунанд.

107. Усули баррасӣ ва шарҳи ҳарсолаи барнома бо механизмҳои баррасии сатҳи миллии, ба монанди кумитаи байнимақомотӣ бо роҳбарии сатҳи баланд тавсия меёбад. Баъд аз ҳар як шарҳ нақшаҳо, муқаррарот ва фаъолият дар асоси тавсияҳо аз нав дида баромада мешаванд.

108. Таҳия ва таҳкими қонунгузориҳои дахлдор тавассути таҷдиди санадҳои миллии меъёриҳои ҳуқуқии соҳаи мубориза бо бемориҳои сил бо мақсади аз байн бурдани монеаҳо барои иҷрои босамар ва дастгирии ислоҳоти тандурустӣ, инчунин ҷорӣ намудани сиёсати суғуртаи умумии тиббӣ амалӣ карда мешавад.

109. Бо дастгирии молиявии Ҳазинаи глобалӣ, коршиносони фонди байналмилалӣ дар Гурҷистон омодагии кишварро ба гузариши тадриҷӣ аз маблағгузориҳои Ҳазинаи глобалӣ (дар маҷмӯъ аз барномаҳои аз ҷониби донорҳо дастгиришаванда) ба маблағгузориҳои давлатии барномаҳо дар самти мубориза бо бемориҳои сил ва вируси норасоии масунияти одам баҳогузори карданд. Баҳогузориҳои омодагӣ ба гузариш имкон дод, ки дастовардҳо ва мушкилоти барномаҳои миллии вируси норасоии масунияти одам ва бемориҳои сил дар Тоҷикистон дар робита ба гузариш муайян кард, инчунин омилҳои мураккаб, ки ба татбиқи барномаҳо мусоидат мекунанд ё монеъ мешаванд, инчунин ба устувории он хатар эҷод мекунанд, дақиқ карда шуданд. Маълумот дар асоси машварат бо ҷонибҳои манфиатдори асосӣ ҷамъоварӣ карда шуд. Дар натиҷаи баҳогузориҳои ба омодагии гузариш нақшаи гузариш ва рушди устувор ва

тахия карда шуд. Раванди фарогирӣ бо истифода аз усули бисёрсоҳавӣ сурат гирифт. Тоҷикистон дар самти раванди гузариши қудрат қадамҳои муайян гузоштааст, аммо мушкилоти макроиктисодӣ, системавӣ ва барномавӣ кишварро дар марҳилаи хеле аввали ин раванд қарор медиҳанд. Тоҷикистон дар ояндаи наздик барои устувории барномаҳои миллӣ оид ба бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам ба маблағгузори назарраси беруна ниёз дорад. Барои дастгирии татбиқи барномаҳои миллии сил ва вируси норасоии масунияти одам ба кумаки беруна ниёз дорад.

110. Бо вучуди афзоишҳои нақшавӣ, ҳаҷми умумии маблағгузори давлатии барномаҳои зиддисилӣ кофӣ нест. Нақшаи устуворӣ ва гузариш норасоии назаррасро дар фарогирӣ эҳтиёҷот барои ҳафт соли оянда нишон медиҳад. Барои он, ки ухдадорҳои молиявии ҳукумат оид ба назорати бемории сил бо дарназардошти зарурати давом додани маҷмӯи чорабиниҳо вобаста ба роҳҳои нави ташхис, речаи таъобат ва дастгирии беморон кӯшиши зиёд ба харҷ бояд диҳад. Хеле муҳим аст, ки агентҳои донорӣ нақшаи худро қаблан таҳия кунанд ва барои ба оҳистагӣ супоридани ухдадорҳои гузариши тадриҷии иқтисодии техникӣ шурӯъ созанд. Дастгирии мақсадноки пас аз гузариш, ба монанди ёрии техникӣ барои мустаҳкамкунии низоми тандурустӣ зарур аст, то хатарҳои ин раванд ба ҳадди ақал расонида шаванд.

111. Ҳукумати Тоҷикистон маблағгузори устувор ва то рафт зиёдшавандаи ҳама тадбирҳои асосии мубориза бар зидди бемории силро, ки дар нақшаи устуворӣ ва гузариш оварда шудааст, таъмин менамояд. Давраи панҷсола, ки аз ҷониби Барномаи миллии Ҳимояи аҳоли аз бемории сил барои солҳои 2021-2025 ва нақшаи устуворӣ ва гузариш фаро гирифта шудааст, барои воқуниши миллӣ дар мубориза бо бемории сил дар самти ба давлат гузаштани сарпарастии молиявӣ аз Ҳазинаи глобалӣ ва дигар донорҳои беруна хеле муҳим аст. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли фаъолияти дахлдори табиғотиро бо Ҳукумат бо мақсади таъмин намудани сатҳи кофӣ хароҷот барои соҳаи бемории сил ва механизмҳои боэътимоди тақсимот дар ҳама сатҳҳои тандурустӣ анҷом медиҳад. Дар доираи чараҳои кунунии гузариш ба сиёсати суғуртаи умумии тиббӣ Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли ба нақша мегирад, ки тадбирҳои назорати бемории сил низ бо ин низом бо дарназардошти аҳамияти назорати бемории сил ҳамчун масъулияти асосии тандурустии оммавӣ ва осебпазирии аксарияти мизочон фаро гирифта мешавад, зеро аксарияти беморонро хароҷоти беандоза зиёд таҳдид мекунад, агар онҳо водор шаванд, ки қисми зиёди арзиши муолиҷаро аз ҳисоби худ пӯшонанд. Аз ин рӯ, тибқи нақшае, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои наздик таҳия ва пешниҳод менамояд, чорабиниҳо оид ба ташхис ва таъобати ҳама шаклҳои бемории сил (аз

ҷумла бемории сили бо доруҳои сершумор ва васеи устувор), инчунин дастгирии ҳавасмандии беморон, пайгирии тамос бо гирифтори бемории сил, амалҳои пешгирикунандаи бемории сил ва чораҳои дастгирии барнома (омӯзиш, назорат, низоми иттилоотӣ ва ғайра) тадричан аз буҷети давлатӣ маблағгузорӣ мешаванд.

112. Маҷмӯи хизматрасониҳои зиддисилӣ қадам ба қадам афзоиш хоҳад ёфт ва дар интиҳои давраи амалигардонии ин барнома ва нақшаи устуворӣ ва гузариш то соли 2025 он ҳама эҳтиёҷоти заруриро дар бар хоҳад гирифт. Маълумоти муфассал оид ба сатҳи маблағгузорию тадбирҳои мубориза бо бемории сил (бо арзёбии эҳтиёҷоти умумии маблағгузорӣ ва камбудии молиявӣ) дар нақшаи устуворӣ ва гузариш оварда шудааст. Саҳми молиявии давлат бояд афзоянда бошад ва бо маблағгузорию самараноки ҳадафманд ва механизмҳои дурусти пардохти хизматрасонии тиббӣ, ки таъмини эҳтиёҷоти воқеии беморонро бо ин маблағ кафолат медиҳанд, роҳандозӣ гардад. Нақшаи тақсимои маблағҳои давлатӣ муқаррароти мувофиқро барои мутавозинии буҷет ва субсидияҳо дар бар мегирад, то ки маблағгузорию кофиро барои минтақаҳо ва ноҳияҳо, ки бори гарони беморӣ ва ё мушкилоти дастрасӣ ба хизматрасонӣ доранд (масалан, сатҳи баланди ҳисобшудаи ҳолатҳои ошкорнашуда), таъмин намояд.

113. Дар Тоҷикистон новобаста ба кумаки донорҳо дар хизматрасонии зиддисилӣ афзоиши паҳншавии бемории сили ба доруворӣ устувор идома дорад. Ин ҳолат ба саломатии мардум таҳдид ба миён меорад. Давом ёфтани паҳншавии бемории сили ба доруворӣ устувор феврал баланд бардоштани қобилияти чандирии низомро барои воқуниши феврал ба бӯхрон талаб мекунад. Дар дурнамои кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат имкониятҳои вучуд доранд, ки бояд истифода шаванд. Тоҷикистон дар дурнамои кӯтоҳ метавонад, ки чораҳои амалии исботшудаи илочи воқеаро, ки дар кишварҳои муҳиташон ба Тоҷикистон монанд барои дарёфт, муоина ва табобати бобарори бемории сил ба кор бурда мешаванд, истифода барад. Дар дурнамои дарозмуддат омилҳои муҳими муваффақият, ба монанди захираҳои инсонӣ, маблағгузорӣ ва инфрасохтор бояд тақвият ёбанд ва омилҳои таҳрикдиҳанда мисли чамъ кардани маълумот барои қабули қарорҳо ва қонунгузорӣ ба таври назаррас пурзӯр карда шаванд.

114. Дастгирии донорҳо барои табобати бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон кам шуда истодааст. Сарчашмаҳои нокифоя дар баробари ба миён овардани маҳдудиятҳо инчунин барои гузариш ба маблағгузорӣ ва амалиёти муносиби оптималӣ имконият фароҳам меоранд. Аз нуқтаи назари молиявӣ дар асоси қоидаҳои стратегияи харид чорӣ кардани пардохти хизматрасонии тиббӣ зарур аст. Яъне маблағгузорию бо натиҷаҳои бомуваффақияти табобат ҳам дар сатҳи кумаки аввалияи

тиббӣю санитарӣ ва ҳам дар беморхонаҳо вобаста кардан, инчунин ҳавасмандкунӣ ва фаро овардани заминаи мусоид барои табобати бемории сили ба доруворӣ устувор дар сатҳи кумаки аввалияи тиббӣю санитарӣ лозим аст. Аз нуқтаи назари амалӣ хизматрасонии тиббӣ бояд мустақилияти бештарро барои идоракунии захираҳояшон бо роҳе, ки ба онҳо имкони воқуниши бехтар ба ҳавасмандиҳо ва омилҳои ҳалалдиҳандаи хариди стратегӣ медиҳад, дошта бошанд. Пасандозҳои аз беҳсозии зернизомии бемории сил бадастомада бояд барои тақвияти механизми стратегии харидорӣ дар табобати бемории сил истифода шаванд. Дар соҳаи идоракунии захираҳои инсонӣ вазифагузорӣ барои маҳсулноқӣ, андозаи маҳсулноқӣ ва масъулият барои маҳсулноқӣ (яъне самарабахшии фаъолият, натиҷаи хуб доштани кор) бояд бидуни таъхир роҳандозӣ гарданд.

115. Барои бомуваффақият расонидани кумаки тиббӣ аз нишондиҳандаҳо, ҳавасмандкунии назаррас ва омилҳои ҳалалдиҳанда вобаста буда, масъулияти самаранокии кори таъминкунандагонро бо маблағгузорӣ алоқаманд месозад. Робитаи хизматрасонии тиббӣ ва самаранокии пардохт тавассути низомии идоракунии маълумот мисли e-NR таъмин мегардад, ки маълумотро оид ба бемор, таъминкунандагон, хизматрасонӣ оид ба табобати бемории сил, биллинг ва чубронкуниро бо истифодаи стандарти байналмилалӣ кодгузории маълумот ба ҳам мепайвандад. Низомии маълумотӣ, ки зернизомии самарабахши бемории силро таҳриқ медиҳад, дар сатҳи баробар сабти муомилоти марбут ба расондани кумак ба бемории сил, инчунин хариди стратегӣ ва эҳтиёҷоти таҳлили қабули қарор оид ба идоракунии низомро дастгирӣ мекунад.

116. Барои мутахассисон омилҳои аҳамиятнок барои ҳавасмандкунӣ ба ворид кардани маълумот ва омилҳои монешаванда барои ворид накардани маълумот ё ворид кардани маълумоти пастсифат қорӣ карда мешаванд. Мутахассисон аз ворид кардани маълумот манфиатдор ҳоҳанд буд, зеро онҳо метавонанд ин маълумотро барои пайгирии нишондиҳандаҳои худ дар муқоиса бо дигарон ва таҳлилу тақмили қору фаъолияти худ истифода баранд. Рушди идоракунии электронии тамоми низомии иттилоотии тандурустӣ метавонад тавассути ворид кардани суғуртаи тиббӣ дар Тоҷикистон пешбинӣ шавад. Дар ин ҳолат, зернизомии бемории сил бояд дар раванди таҳияи низомии маълумот иштирок кунад, то эҳтиёҷот ба маълумот дар марҳилаи тарроҳӣ таъмин карда шавад.

117. Табобати муваффақонаи бемории сил аксар вақт на танҳо натиҷаи таъсири омилҳои дохилӣ, балки таъсири омилҳои берун аз низомии тандурустӣ низ ба даст меояд. Ҳамин тариқ, дарёфт кардани ҳолатҳои фаъоли бемории сил, интиқоли намунаҳои бемории сил, дастгирии табобати беморон ва кумаки иҷтимоӣ ба шахсони гирифтори бемории сил ҳамчун ҷузъҳои зарурии натиҷаи мусбати муолиҷа дар сатҳи

байналмилалӣ эътироф шудааст. Ҳарчанд ин хизматрасонӣ одатан аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва сохторҳои хусусӣ бо маблағгузорӣ аз ҷониби давлат пешниҳод карда мешавад. Ин омилҳо бояд ҳамчун як ҷузъи ҷудоинопазири низоми мубориза бо бемории сил пазируфта шуда, ҳавасмандкунӣ, бучет, механизмҳои дурусти харид, маълумот ва дастгирии техникӣ ба кадрҳои кофӣ баррасӣ бояд шаванд. Вазифа ва масъулияти ҳар як хизматрасонандаро дар соҳаи табобати бемории сил (кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, маркази бемории сил, беморхонаи зиддисилӣ, озмоишгоҳҳо ва ҷамоатҳо) дақиқ муайян кардан зарур аст. Дигар самти ислоҳот ин мустақилияти муассисаҳои тиббӣ мебошад, зеро роҳбарони соҳаи тандурустӣ бояд иқтисодии қабул кардани қарорро дар самтҳои зерин дошта бошанд:

- тақсимоли бучетҳо барои соҳаҳои афзалиятнок (масалан, низоми амалии интиқоли балғам дар маҳал, хариди доруворӣ барои бартараф кардани таъсири номатлуби дорувори зиддисилӣ, пӯшонидани хароҷоти пайгирӣ ва муоинаи тамосҳо, таҳлилҳои иловагии озмоишгоҳӣ, хизматрасониҳои коммуналӣ ва ғайра);

- қабул кардани қарор дар бораи шумораи кормандони тиббӣ (ихтисор кардани кормандон ё кушодани ҷойҳои нави корӣ);

- ҷудо кардани маблағ барои пардохтҳои ҳавасмандкунӣ барои кормандони соҳаи тиб (дар асоси натиҷа ва нишондиҳандаҳои корӣ).

118. Зернизомии ояндаи бемории сил ба ҳама ҷузъҳои соҳа аз дарёфти ҳолати фаъол ва ғайрифаволи бемории сил сар карда, то озмоиш ва интиқоли намуна, речаҳои табобат, доруҳои босифат ва ҳавасмандии табобат ва кумаки иҷтимоӣ диққати зарурӣ медиҳад. Табобати бомуваффақияти бемории сил ҳамаи ин ҷузъиётро бо маблағгузориҳои фаъолият ва маълумот, ки нишондиҳандаҳоро баҳо медиҳад ва замина фароҳам меорад, хоҳад дошт. Хизматрасонӣ аз ҷониби дастраскунандагонӣ салоҳиятдор чи давлатӣ ва чи хусусӣ амалӣ мегардад. Қоидаҳои низоми стратегияи харид ва муқаррароти самараноки татбиқшуда онҳоро барои расонидани хизматҳои босифати ташхисӣ ва табобатӣ масъул нигоҳ медорад. Мутахассисони бомуваффақият сатҳи зарурии маҳорат ва қарорҳои худро бо доштани шаҳодатномаҳои дар сатҳи байналмилалӣ эътирофшуда ва кормандоне, ки тавассути тренингиҳои тақмили табибон омӯзонида шуда, тақмили ихтисос гузаштаанд, нишон медиҳанд.

119. Банақшагирӣ ва амалисозии ҷорабиниҳое, ки имкон медиҳанд оид ба масъалаҳои зерин қарор қабул карда шаванд:

- ҷӣ харидан (аз ҷумла хизматрасонӣ), муайян кардани бастаи имтиёзнок, харидорӣ доруворӣ, хизматрасониҳои ташхисӣ, интиқоли

дорухо, реактивхо ва намунахо, дастгирии иҷтимоию иқтисодӣ, стандартҳои сифат, хизматрасонӣ;

- аз қӣ харидан, интихоби мутахассисон барои бастанӣ шартнома, аз қабили беморхонаҳои зиддисилӣ, беморхонаҳои умумӣ, клиникаҳои амбулатории бемории сил, муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, интихоби мутахассисони доруворӣ, бастанӣ шартнома бо мутахассисони хусусӣ;

- бо кадом роҳ харидорӣ кардан - муқаррар кардани шартҳои шартнома, интихоби усулҳои пардохт ба мутахассис, муқаррар кардани дараҷаи арзиши пардохт, назорати амали мутахассис.

120. Гузаронидани оптимизатсияи минбаъдаи шабакаи тандурустӣ зарур аст. Ин метавонад оптимизатсия / ҷойивазкунии кормандонро дар байни филиалҳо ва шӯъбаҳо, аз ҷумла хизматрасонии паллиативӣ дар бар гирад. Оптимизатсияи шумораи кормандони тиб дар соҳаи лабораторӣ (оптимизатсияи лабораторияҳои микроскопӣ, Ген Эксперт барои муайян кардани бемориҳои гуногун). Ҳангоми оптимизатсия муҳим аст, ки маблағҳои дар натиҷаи ин раванд бадастомада дар бучаи хадамоти бемории сил боқӣ монанд. Ҳангоми амалисозии раванди оптимизатсия муҳим аст, ки маблағҳои дар натиҷаи ин раванд озодшуда дар бучети соҳаи зиддисилӣ боқӣ монанд.

121. Нақш ва уҳдадорӣҳои кормандони тиб, кормандони соҳаи тандурустӣ, ки дар таъмини табобати бемории сил иштирок мекунанд, бо дарназардошти усули ба бемор нигаронидашудаи табобат бояд дақиқ карда шаванд. Нақши ташкилотҳои ҷамъиятӣ бояд таъкид карда шавад ва ба усули дар боло зикргардида фаро гирифта шавад.

122. Низомии иттилоотӣ бояд зимни ҷамъоварии маълумот дар бораи хизматрасонӣҳо, ки харидорӣ мешаванд, ба самаранокӣ ва сифати онҳо нигаронида шавад. Низомҳо бояд ба таҳлил ва истифодаи иттилоот барои амалиёт бештар тавачҷуҳ диҳанд, на ин ки барои пешниҳоди маълумот дар зинаҳои силсиламаротиб (иерархия) истифода шаванд.

123. Барои таъмини иҷрои бомуваффақияти барномаи мазкури мубориза бо бемории сил ва доимо ба даст овардани натиҷаҳои мусбат зарур аст, ки як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ аз сари нав мувофиқ гардонида шаванд. Барнома аз ҷониби санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки истифодаи самарабахши захираҳои молиявӣ ва инсонӣ, кумаки иҷтимоӣ ва дастгирии беморон (фармоишҳои иҷтимоӣ) аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятӣ, назорати сифати доруворӣ зиддисилӣ, такмили раванди бақайдгирии доруворӣ (усули суръатноки бақайдгирӣ барои дорувори қаблан аз ҷониби Созмони умумичаҳонии тандурустӣ нишони сифат гирифта), усулҳои артернативии харидориро (тендери байналмилалӣ ва усули хариди мустақим) таъмин мекунад, дастгирӣ ёбад. Масъалаҳои зерин бояд аз сари нав ҳамоҳанг карда шаванд:

- истифодаи маблағҳои пулии дар натиҷаи ислоҳоти соҳаи тандурустӣ озодшуда барои беҳтаргардонии ҳама намуди ҳаизматрасониҳо, мисли аз нав ташкил додани шабакаи муассисаҳои амбулаторӣ ва беморхонаҳо, аз ҷумла кам кардан ё аз нав тақсим кардани катҳо барои ёриҳои паллиативӣ дар доираи хизматрасониҳои бемории сил, таҳкими кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, зиёд кардани маоши кормандони тандурустӣ, тақвияти инфрасохтор ва таҷҳизоти муассисаҳои тиббӣ, таъмини доруворӣ ва озуқа ва ғайра. Дар айни замон, беморхонаҳо аз маблағҳои дар натиҷаи оптимизатсияи катҳо ва кадрҳо сарфашударо истифода бурда наметавонанд;

- маҷмуи имтиёзҳои асосӣ (шакл, ҳаҷм ва шартҳои расондани ёриҳои тиббӣ дар муассисаҳои тиббии давлатии ноҳияҳои пилотӣ ба таври ройгон ва қисман пардохткунӣ муайян карда мешавад). Дақиқан муайян кардан зарур аст, ки ба гирифтори бемории сил ва шахсони тамосии онҳо чи гуна хизматрасониҳо ройгон ва чи гуна хизматрасониҳо бо нархи пасттар расонида мешавад (тибқи фармоиш).

124. Дигар ҳуҷҷатҳои меъёрӣ, аз қабili супориши техникӣ, уҳдадорихои вазифавии мутахассисони соҳаи тиб, меъёри ҳаҷми кор, раванди аккредитатсия, қоидаҳои санҷиш, барасмиятдарории гумрукии маводи доруворӣ ва молҳои озмоишгоҳӣ ва ғайра ниёз ба таҷдид ва мутобиқгардонӣ ба ҳадафҳои Барномаи миллии мубориза бо бемории сил доранд. Илова бар ин, чорабиниҳои барнома бояд бо меъёрҳо ва стандартҳои дар дигар санадҳои меъёрии соҳавӣ овардашуда ба монанди Стратегияи миллии тандурустӣ барои солҳои 2020-2030, стратегия дар самти захираҳои инсонӣ барои тандурустӣ (аз ҷумла таълими давомдори тиббии мутахассисони тиббӣ), маҷмуи имтиёзҳои асосӣ, Системаи иттилоотии тандурустӣ, нақшаи стратегӣ, Системаи миллии таъмини сифат, Бақайдгирии маводҳои доруворӣ, Системаи идоракунии харид ва таъминот (бо дарбаргирии харидории дорувории баландсифат (пешакӣ аз ҷониби Созмони умумичаҳони тандурусти тахассусёфта) аз таъминкунандагони байналмилалии ғайритиҷоратӣ), Амалҳои хуби паҳнкунӣ ва заминаи меъёрӣ-ҳуқуқии соҳаи зиддисилӣ аз қабili Нақшаи Гузариши Устувор (аз ҷумла тақсимои иловагии бучети давлатӣ) мувофиқат кунад ё аз ҷониби онҳо дастгирӣ ёбад.

125. Барнома бояд қодир бошад, ки тавассути таъботи дурусти гирифтори бемории сил ва шахсони аз он сироятёфта, инчунин пешгирии ҳолатҳои нави сироятёбӣ шахсони алоҳида ва ҷамоаҳо аз гирифтор шудан ба бемории сил ҳимоя кунад. Ин риояи арзишҳо ва қоидаҳои асосии одоб, аз ҷумла адолати иҷтимоӣ ва баробарӣ, шаффофият ва ҳисоботдиҳиро талаб мекунад. Давлат уҳдадор аст, ки таъмини хизматрасониҳои зидди бемории сил мутобиқи стандартҳои

байналмилалии эътирофшудаи сифат танзим намояд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз бемории сил дар раванди ҷамоҳангсозии қонунгузории Тоҷикистон ва санадҳои зерқонунӣ мутобиқи стандартҳои байналмилалии ҳуқуқҳои беморон ва одоби бемории сил ташаббус нишон медиҳад. Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз бемории сил, инчунин ворид кардани масоили ҳуқуқӣ ва ахлоқиро ба дастурамалҳо ва муқаррарот таъмин мекунад.

126. Набудани усули хуби амалкунандаи ёрии паллиативӣ дар Тоҷикистон яке аз камбудҳои асосии барнома мебошад. Барномаи мазкур пешниҳод мекунад, ки тавассути кумаки техникий беруна ва маҳаллӣ таҳия ва татбиқи сиёсати ёрии паллиативӣ ва усули ба далелҳо асосёфтаи амалия дастгирӣ карда шавад. Расонидани кумаки паллиативӣ усулест, ки бо роҳи пешгирӣ ва сабукгардони дарду азобҳо тавассути ташҳиси бармаҳал ва табобати дард ва дигар душворихҳои тандурустӣ сифати зиндагии беморон ва оилаҳои онҳоро беҳтар мекунад. Он набояд чунин маънидод карда шавад, ки гирифтори бемории сил бо мақсади ҳифзи ҷомеа аз сирояти сил алоҳида ва ҷудо нигоҳ дошта шаванд, балки бояд тамоми ҷанбаҳои «ёрии паллиативӣ»-ро тавре, ки Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ муайян кардааст, дар бар гирад. Аз ин рӯ, ин усул бояд ба беморон аз дард ва ранҷ таскин бахшад ва низоми дастгириеро пешниҳод кунад, ки ба беморон ва оилаҳои онҳо дар бартараф кардани душворихо мадад расонад.

127. Бояд платформаи устувори бисёрсамтаи ҷамъиятӣ бо истифода аз иқтидори мавҷудаи кумитаҳои маҳаллии ҳифзи саломатӣ, ҷамоатҳои осебдида, шабакаи ташкилотҳои ҷамъиятии маҳаллии ба бемории сил ҷалбшуда ва гурӯҳи ихтиёриён, гурӯҳҳои дастгирии беморон ва намояндагони мақомоти маҳаллӣ таъсис дода шавад. Низоми тандурустии ҷамъиятӣ бояд тақвият ёбад ва ба сатҳи баландтари фаъолият дар таъмини маълумот оид ба пайгирии тамосҳо, риоя кардани речаи муолиҷаи бемории сил, табобати пешгирикунандаи бемории сил ва дигар омилҳои аҳамиятнок ҷалб карда шавад. Ҳар як фаъолият бояд хабардоркунии кӯдакону наврасонро оид ба бемории сил, муоина, пешгирӣ ва дарёфти ҳолатҳои бемории сил дар бар гирад, онҳо метавонанд дар ташкили кумаки иҷтимоӣ ба оилаҳои осебпазир нақши муҳим дошта бошанд. Ба ҷомеа дар паст кардани сатҳи доғузори ва таъъиз вобаста ба ин беморӣ таъсир расонанд. Монеаҳои марбут ба ҳуқуқи инсон ва монеаҳои гендериро дар роҳи дастрасӣ ба хизматрасониҳо оид ба пешгирӣ, ташҳис ва табобати бемории сил бартараф кунанд. Онҳо аксар вақт метавонанд, ки оилаҳои бемории силдоштаро ба меҳнати мувофиқтарини даромаднок ҷалб кунанд.

128. Дастгирии шабакаҳои ҳамсолон (аз ҷумла гурӯҳҳои наврасон) дар ҳама беморхонаҳои зиддисилӣ ва ба онҳо ҳамроҳ кардани беморони нав чун роҳи самараноки ҳавасмандкунӣ ба риояи речаи табобат собит шудааст. Дар Тоҷикистон ҷалби одамони машҳур ба маъракаҳои тарғиботӣ дар сатҳи миллӣ таҷрибаи мусбат ба даст овардааст. Ин таҷриба бояд васеътар ба қор бурда шавад. Қормандони иҷтимоӣ дар якҷоягӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ метавонанд, ки дар тавсеаи истифодаи усулҳои мавҷудаи маълумоти муттасили тиббӣ, ки ба шароит ва талаботи ҳар як оилаи алоҳида нигаронида шудааст (назорати видеои табобат, табобати бевосита назоратшавандаи оилавӣ, табобат дар сатҳи маҳал ва ғайра), инчунин барои ҷалби беморони табобатёфта ва аъзои оилаи онҳо ба дастгирии дигар гирифтагони бемории сил ёрӣ расонанд.

129. Дар Тоҷикистон ҳуқуқи чун табиби амалкунанда фаъолият бурдан дар асоси дипломи донишгоҳи эътирофшудаи тиббӣ (ё дигар муассисаи ваколатдор) ва шаҳодатномаи ихтисоси таҷрибаомӯзӣ дода мешавад. Тибқи қонунгузориҳои миллӣ табиби амалкунанда бояд ҳар панҷ сол як маротиба дар курсҳои тақмили ихтисоси Донишкадаи тақмили ихтисоси баъдидипломии қормандони тибии Тоҷикистон иштирок кунад ва аз аттестатсия (санҷиш) гузарад. Ин шакли ҳозираи тақмили муттасили касбӣ мебошад. Донорҳои байналмилалӣ ва дигар созмонҳо барои мутахассисони соҳаи тиб модулиҳои гуногуни омӯзиш ва курсҳои таълимиро пешниҳод мекунанд. Модулиҳои омӯзишӣ ба тавсияҳои охири Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ ва таҷрибаи байналмилалӣ асос ёфтаанд. Ғайр аз ин, бисёр омӯзгорони ватанӣ метавонанд, ки ба қормандони тандурустӣ омӯзиши баландсифати тиббиро пешниҳод намоянд. Дар Тоҷикистон бисёр протоколҳо ва дастурҳои клиникӣ қабул карда шудаанд, ки дар ҷараёни таълим истифода мешаванд. Аммо бояд таъкид кард, ки модулиҳои омӯзишӣ барои таҷрибаомӯзон аккредитатсия нагардидаанд ва кредити (баҳо, ҳол) дахлдори тақмили муттасили касбиро намедиханд. Ин ҳавасмандии қормандони соҳаи тибро барои иштирок дар омӯзишҳои тақмили муттасили касбӣ коҳиш медиҳад. Тадбирҳои, ки дар барномаи пешниҳод мешаванд, ба стратегияи идоракунии кадрҳо мутобиқ шудаанд, ки ба бунёди низоме, ки таҷдиди мунтазам ва устуворонаи барномаҳои таълимии мактабҳои тиббӣ ва донишгоҳҳоро таъмин мекунад, равона карда шудаанд. Дар ин раванд се сатҳи таҳсилот баррасӣ хоҳанд шуд:

- таҳсили асосии тиббӣ (бакалавриат ва магистратура). Аз нав дида баромадани вазифаҳои омӯзишии мавҷудбуда оид ба табобати бемории сил ва таҳияи роҳҳои нав зарур аст, зеро аз он вақте ки барномаи таълимии мактабҳои тиббӣ таҷдид ёфта буданд, усулҳои идоракунии ҳолатҳои бемории сил тағйир ёфтанд. Барои муассисаҳои таълимии тиббӣ

барномаи таълимии таҷдидшуда оид ба бемории сил ва модулҳои дахлдори таълимӣ таҳия карда мешаванд. Ҳамкориҳои барнома бо донишгоҳҳо ва коллеҷҳои тиббӣ таҳким ёфта, мутахассисони барнома дар тарҳрезии модулҳои таълимӣ барои донишҷӯён ҷалб карда мешаванд. Илова бар ин, омӯзгорон аз донишгоҳҳо тавассути ба ҳайси тренерҳо ҷалб кардан ба конференсҳои илмӣ дар соҳаи бемории сил рӯҳбаланд карда мешаванд. Китобҳои дарсии донишгоҳ бо дарназардошти дастовардҳои нав дар соҳаи мубориза бар зидди бемории сил нав карда мешаванд;

- таҳсили ихтисосии баъдидипломӣ (тахассусгирӣ). Машқҳои ихтисосӣ дар заминаи муассисаҳои клиникӣ гузаронида мешаванд. Барнома итминон ҳосил мекунад, ки омӯзгорон аз маълумоти ҷадид дар бораи бемории сил огоҳ ҳастанд, модулҳои таълимии такмилёфтаре истифода мебаранд ва ба донишҷӯён иҷозат дода мешавад, ки дар машварати табибон иштирок кунанд. Ғайр аз он, устодони муассисаҳои таълимии тиббӣ барои тартиб додани модулҳои таълимӣ барои пизишкони амалкунанда ва гузаронидани тренингҳо барои мутахассисони соҳаи тиб ҷалб карда мешаванд. Маркази миллии таълимии ихтисоси бемории сил ҳамчун як пойгоҳи таълимии клиникӣ барои таъмини таълими тахассусӣ барои донишҷӯён истифода мешавад;

- таҳсилоти касбии бетанаффус. Донишкадаи тақмили ихтисоси баъдидипломии кормандони тибии Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли аккредитатсия шудани модулҳои таълимӣ ва ба кормандони омӯзонидашудаи соҳаи тиб додани кредитҳоро таъмин мекунад. Кредитҳои додашуда ҳангоми имтиҳонҳои аттестатсионӣ ба назар гирифта мешаванд. Барнома ҳам бо муассисаҳои таълимие, ки ба гузаронидани тақмили касбии баъдидипломӣ ҷалб мешаванд ва ҳам бо шарикони байналмилалӣ, ки таълим ва омӯзишро оид ба бемории сил пешниҳод мекунад, ҳамкорӣ хоҳад кард. Барнома аз шарикон талаб мекунад, ки омӯзишҳоро бо нақшаи таҳкими иқтисодии миллӣ мутобиқ созанд.

130. Барнома бо шариконе, ки дар ислоҳоти таҳсилоти тиббӣ ҷалб шудаанд, фаъолон ҳамкорӣ мекунад ва онҳоро дастгирӣ месозад, то мунтазам аз нав шудани раванди таълим бо дарназардошти дастовардҳои охири дар самти ташхис, табобат ва нигоҳубини умумии бемории сил таъмин карда шавад.

131. Бо мақсади дастгирӣ кардани барномаи муборизаи алайҳи бемории сил бо тавсияҳои таҳлилий барои қабули қарорҳои амалӣ ё пешниҳоди маълумот дар бораи самаранокии усулҳои муайяни инноватсионӣ ва дар маҷмӯъ саҳмгузори дар таҳқиқоти умумичаҳони бемории сил, барномаи таҳқиқотҳои фаврӣ бо мавзӯҳои афзалиятноки тадқиқот таҳия карда мешаванд. Тадқиқоти амалии вобаста ба бемории

сил бояд барои ҳалли вазифаҳои низоми тандурустӣ дар робита бо назорати бемории сил ва хизматрасонӣ (ба монанди хароҷоти молиявӣ оила вобаста ба табобати бемории сил, мушкilotи дастрасӣ ба хизматрасониҳо, монеа ва таъхир дар роҳи беморон, фаъолияти беморхона ва омилҳои хатарноки марбут ба хизматрасонӣ барои бемории сили бо доруҳои сершумор ва васеи устувор ва ғайра) нигаронида шавад. Истифодаи далелҳои бозғатимодӣ таҳлилий барои қабули қарори дуруст дар роҳи беҳтар шудани иҷрои барномаи миллии мубориза бо бемории сил мусоидат мекунад. Тадқиқоти хуб тархрезӣшуда ва мақсадноки амалӣ воситаи пураарзиши ҷамъоварии маълумот ва далелҳо мебошад, хусусан вақте ки роҳандозии ҷорабиниҳои инноватсионӣ ва ё бисёрсилсилаб талаб карда мешаванд. Ин барнома ба таҳкими минбаъдаи иқтисодии миллий ва андӯхтани таҷриба дар таҳқиқоти муосир ва мураккабу натиҷабаро оид ба бемории сил нигаронида шудааст. Барнома дастгирии ду навъи тадқиқотиро пешбинӣ менамояд:

- тадқиқоти клиникӣ, аз ҷумла иштирок дар таҳқиқоти байналмилалӣ тиббӣ;

- таҳқиқоти амалиётӣ дар ҷанбаҳои афзалиятноки марбут ба роҳандозии тадбирҳои зиддисилӣ дар Тоҷикистон.

§ 3. Баҳодиҳии мунтазами амалисозии Барномаи миллии ҷимояи аҳоли аз бемории сил барои солҳои 2021-2025

132. Назорат, баҳогузори ва арзёбии барнома вазифаҳои муҳими ҳифзи тандурустии аҳоли буда, қисми ҷудонопазири роҳандозӣ ва идоракунии барномаи миллий мебошад. Хеле муҳим аст, ки назорати натиҷабаро ва дастгирикунандаи барнома ҳамчун воситаи калидии баҳогузори идома дода шавад. Назорат тамоми паҳлӯҳои марбут ба татбиқи ҷораҳои мубориза бар зидди бемории сил, ки дар барнома дар сатҳи вилоятӣ, ноҳиявӣ ва институтсионалӣ пешбинӣ шудааст, фаро мегирад, аз ҷумла дарёфти ҳолатҳои беморӣ, фаъолияти ташхисӣ ва дастгирии озмоишгоҳӣ, муоинаи бемории сил дар байни тамосҳо ва дигар гурӯҳҳои зерӣ хавф қарордошта, табобату идоракунии ҳолатҳо, кумак барои ҳавасмандии бемор ба риояи речаи табобат, пайгирии тамосҳо ва нафарони табобатро кандакарда, идоракунии маводи доруворӣ, аз ҷумла идоракунии фармакологӣ ва идоракунии таъсироти номатлуб ва бемориҳои ҳамрадиф, озмоиш ва пешгирии сирояти ниҳонии сил, амалиёт оид ба бемории сил, вируси норасоии масунияти одам, бақайдгирӣ ва ҳисоботдиҳӣ ва ғайра. Ташрифи назоратӣ на танҳо барои ҷамъоварӣ ва санҷиши маълумот истифода бурда мешавад, балки имконият медиҳад, ки камбудии муайян карда шаванд ва дар маҳалҳо вобаста ба онҳо омӯзиш гузаронида шавад (мутобиқи замимаи 5).

133. Дар сатҳи марказӣ гурӯҳи корӣ оид ба мониторинг ва баҳодихӣ ташкил карда мешавад, ки аз намояндагони мақомоти давлатӣ ва созмонҳои байналмилалию ҷамъиятӣ иборат мебошад. Гурӯҳ дар ҳар се моҳ як маротиба ҷамъ мешавад. Ташрифҳои назоратии муфид ва ёридиҳанда ба вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ тибқи нақшаи солона амалӣ карда мешавад. Баъд аз анҷоми ташрифҳои назоратӣ ва санҷиш гурӯҳи корӣ дар ҳар вилоят ва шаҳру ноҳияҳо машғулиятҳо ташкил карда, камбудӣ ва дастовардҳои муҳокима мекунад. Маълумоти дар натиҷаи назорат бадастомада ҳам бо гурӯҳи идоракунии барнома дар сатҳи вилоят ва мақомоти давлатии тандурустӣ дар вилоятҳо муҳокима карда мешаванд. Дар сатҳи марказӣ бо иштироки кормандони вилоятӣ барнома воҳӯриҳои мунтазам баргузор мешаванд, то ки натиҷаҳои назоратро баррасӣ ва мушкилоти асосиро дар маҳалҳо дақиқ карда, барои андешидани чораҳои ислоҳӣ ва қадамҳои минбаъдаи созанда нақшаи самаранок тартиб диҳанд.

134. Шарҳи ҳамаҷонибаи барнома аз ҷониби дафтари минтақавии Созмони умумичаҳонии тандурустӣ барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ дар ҳамкорӣ бо дигар шарикон гузаронида шуда, тамоми соҳаҳои назорати бемории сил дар кишварро дар бар мегирад.

135. Ташрифҳои назоратии вилоятӣ ба ҳамаи ноҳияҳои вилоят дар се моҳ як маротиба ба нақша гирифта шудаанд. Бо мақсади самарабахшӣ ва мубрамияти назорат рӯйхатҳои санҷишӣ ва шаклҳои ҳисоботӣ нав карда мешаванд, то ки ҳама шартҳо, аз ҷумла тадбирҳои нав, пешниҳоди далелҳо барои қабули қарорҳо оид ба хубтар кардани хизматрасонӣ дар маҳал ба назар гирифта шаванд ва таҳлили самараноки нишондиҳандаҳо ва ҷамъоварии далелҳо барои қабули қарор дар сатҳи миллий таъмин гардад.

136. Ҳуҷҷатҳои бақайдгирӣ ва ҳисоботдиҳӣ ба меъёрҳо мувофиқ мешаванд ва мунтазам аз рӯи талаботи ҳисоботии кишвар ба тавсияҳои Созмони умумичаҳонии тандурустӣ мутобиқ карда мешаванд. Бақайдгирии миллии электронии бемории сил дар заминаи барномаи Опенемерес асос ёфтааст ва дар 76 нуқтаи воридкунии маълумот, аз ҷумла раёсати тиббии Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ роҳандозӣ шудааст. Маркази ҷумҳуриявии Ҷимояи аҳоли аз бемории сил аз ин 6 нуқтаи вилоятӣ назоратӣ маълумотро ҷамъ карда, омори ҷумҳуриявиро тартиб медиҳад. Маълумот ҳангоми ташрифҳои назоратӣ санҷида мешавад.

8. НАТИҶАҲОИ АМАЛИСОЗИИ БАРНОМА

137. Принсипи асосии татбиқи барнома таъминӣ иштироки васеъ ва муносибати бисёрсоҳавӣ дар банақшагирӣ, татбиқ, назорат ва арзёбии барномаҳо мебошад. Мувофиқи тавсияҳои глобалӣ ва минтақавӣ барнома иштироки ҳамаҷонибаи муассисаҳои гуногуни ҳукуматӣ, ташкилотҳои

гайридавлатӣ, инчунин шарикони байналмилалиро дар ин раванд пешбинӣ менамояд. Татбиқи даҳолатҳои стратегӣ, ки дар боло оварда шудаанд, ба таҷрибаи пешқадам таъя намуда, кӯшиш ба харҷ медиҳанд, ки бунёди шарикони нав ва тақвият додани шарикони мавҷударо барои муборизаи самаранок бар зидди бемории сил мустаҳкам кунанд. Барои иҷрои вазифаҳои гузошташуда ҳамкорӣ бо шарикони зерин тақвият дода мешавад:

- Ҳазинаи глобалии мубориза бо бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа (Ҳазинаи глобалӣ). Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид гирандаи асосии гранти сил барои давраи 3 сола мебошад. Моҳи март соли 2020 Кумитаи миллии ҳамроҳангсозӣ барои гирифтани гранти нави 3-сола дархост кард, ки аз моҳи январи соли 2021 то декабри соли 2023 амалӣ карда мешавад ва ба бартараф кардани камбудии нигаронида шудааст, ки маблағгузориҳои дохилӣ барои он кофӣ нест;

- Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмиллалӣ. Тӯли 25 соли охир дар таҳкими муборизаи зиддисилӣ Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмиллалӣ шарикони асосии Ҳукумати Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Алҳол Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмиллалӣ барои ворид намудани механизмҳои васеи дарёфти ҳолатҳои бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устувор тавассути тақвият додани системаи пайгирии тамосҳо миёни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли ва гурӯҳҳои хавфи баланд нисбати бемории сил кумак мерасонад. Самтҳои асосии фаъолияти лоиҳаи мазкур ин вориднамоии нақшаи миллии стратегияи рушди соҳаи озмоишгоҳҳои зиддисилӣ, тақвият бахшидани сифати хизматрасониҳои тиббӣ оид ба идоракунии ҳолатҳои бемории сили ба доруворӣ устувор, беҳтар намудани расонидани кумак ба беморон барои риояи таъобати зиддисилӣ, даст намудани тамбагузорӣ ва ҳуқуқпоймолкунӣ, дастгирӣ намудани системаи эътимодноки чамъоварӣ, таҳлил ва мубодилаи мутақобили маълумот, баланд гардонидани иқтисоди кормандони соҳаи зиддисилӣ ва кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, ворид намудани механизмҳои нави маблағгузориҳои соҳаи зиддисилӣ, беҳтар гардонидани шароитҳои мусоид ва маблағгузориҳои устувори барномаҳо оид ба бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устувор, пурзӯр намудани системаи мониторинг ва баҳодихии барномаи зиддисилӣ ба шумор мераванд;

- бахши Ассотсиатсияи Шоҳигарии Нидерландия оид ба назорати бемории сил ба Барнома кумаки дарозмуддати техникӣ, аз ҷумла дар соҳаи таъобати бемории сили ба доруворӣ устувор бо истифодаи усулҳои нави таъобат, алалҳусус речаҳои кӯтоҳмуддат ва таъобат бо доруҳои нав мерасонад;

- Созмони умумичаҳонии тандурустӣ тавассути дафтари минтақавиаш

дар Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ, аз ҷумла дар Тоҷикистон барои дастгирии коркарди лоиҳаҳои афзалиятнок ва ташаббусҳои нав кумак мекунад.

9. МАБЛАҒГУЗОРИИ БАҲНОМА

138. Арзиши умумии Барнома дар давоми панҷ сол 551235033 (панҷсаду панҷоҳу як миллиону дусаду сию панҷ ҳазору сию се) сомонӣ мебошад. Талаботи солонаи Барнома аз 88350016 (ҳаштоду ҳашт миллиону сесаду панҷоҳ ҳазору шонздаҳ) сомонӣ барои соли 2021 то 184768536 (яксаду ҳаштоду чор миллиону ҳафтсаду шасту ҳашт ҳазору панҷсаду сию шаш) сомонӣ барои соли 2025 ташкил медиҳад. Афзоиши буҷет бо тадриҷан васеъ шудани хизматрасониҳо оид ба пешгирӣ ва таъботи бемории сил алоқаманд аст (мутобиқи замимаи 6).

Замимаи 1
ба қарори Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз 27 феввали соли 2020,49

Нақшаи
амалигардонии Барномаи миллии Ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

№	Номгӯи чорабиниҳо	Солҳо (бо сомони)					Манбаи маблағгузорӣ	Масъули иҷро
		2021	2022	2023	2024	2025		
1. ТАЪМИН НАМУДАНИ ДАСТРАСИИ ОММА БА ТАШХИСИ САРИВАҚТӢ ВА БОСИФАТИ ҲАМАИ НАМУДҲОИ БЕМОРИИ СИЛ БО АҲАМИЯТИ МАХСУС БА САНҶИШИ АЛОҚАМАНДОН ВА АҲОЛИИ ХАТАРИ БАЛАНДИ ОСЕБПАЗИРИДОШТА								
§1. Пурзӯр намудани дарёфти фаёли ҳолатҳо								
1	Таҳия ва тасдиқи дастурамал оид ба пайгирии алоқамандон (чоп ва тақсмоти он ба марказҳои зиддисилӣ)	24000	0	0	24000	0	Шарикон оид ба рушд: Хазинаяи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
2	Гузaronидани омӯзишҳо оид ба пайгирии алоқамандон барои кормандони кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, намояндагон ва ихтиёриёни ташкилотҳои ҷамъиятӣ, кормандони муассисаҳои ислоҳӣ ва дигарон	51760	51760	51760	51760	51760		
3	Таъмин намудани муоинаҳои тиббии	0	2179926	2249604	2317291	0	Вазорати	Вазорати

	ройгон барои ҳамаи алоқамандони беморони сил						тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
4	Васеъ намудани фарогирии скрининги бемории сил дар байни кӯдакон, таъмини ташҳиси бармаҳал ва босифат	465960	481800	497200	512160	526240	Шарикони рушд: Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
5	Насб намудани 8 маҷмӯи иловагии дастгоҳ барои индуксияи балғам дар ноҳияҳои дорои сарбории баланди бемории сил	203686	8390	0	0	0		
6	Вориднамоии усули ТВ LAM (ташҳиси пешоб) барои скрининги бемории сил дар байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда	33950	33950	33950	33950	33950		
7	Расонидани кумак ба барнома дар васеъ намудани скрининги бемории сил дар байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда тавассути омӯзишҳо оид ба усули ТВ LAM ва тафсири натиҷаҳо	51760	51760	0	51760	0		
8	Вориднамоӣ ва таъмини қайди ҳамаи шахсони эҳтимолияти бемории сил дошта (дар дафтари ТБ015) дар ҳамаи муассисаҳои кумаки аввалияи тиббӣ-санитарӣ	76500	800	800	800	800		
§2. Беҳтар кардани дастрасӣ ба хизматрасонии озмоишгоҳҳои зиддисилӣ								
9	Таъмин намудани системаи самаранокии интиколи намунаҳои балғам дар саросари кишвар	1481184	1531536	1580489	1628044	1672801	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии

							аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
10	Насб намудани 12 дастгоҳи GeneXpert барои санҷиши устуворӣ ба фторхиналонҳо	483887	1501010	0	0	0	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
11	Истифодабарии дастгоҳи GeneXpert барои ташҳиси якҷанд бемориҳо	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
12	Боздиди системаи амалкунандаи интиқоли намунаҳои балғам	4565188	0	0	0	0	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
13	Харидорӣ ва насб кардани озмоишгоҳи модуль дар шаҳри Бохтар	0	5578704	0	0	0		
14	Харидорӣ ва насб кардани озмоишгоҳи модуль дар шаҳри Кулоб	410378	0	0	0	0		
15	Вориднамоии технологияи усули кишти балғам дар муҳити моеъ (MGIT) дар озмоишгоҳи минтақаи Кӯлоб	52950	54750	0	0	0		
16	Таъмин намудани озмоишгоҳҳои сатҳи хатари миёна ва хатари баланд бо манбаи эҳтиётии қувваи барқ (генераторҳо)	395484	32172	33201	34199	35140		
17	Таъмини барномаи (эписентр) барои	331733	0	0	0	0		

	дастгоҳҳои Бактек MGIT							
18	Интиқоли штаммҳо барои назорати берунии сифат ва секвеникунӣ (EQA & WGS)	908071	938941	968952	998107	1025546		
19	Дастгирии техникии озмоишгоҳи референсии супрамиллӣ (мониторинг ва омӯзиши ҳарсолаи мутахассисони озмоишгоҳи миллии референсӣ (ОМР) барои бехтар намудани сифати санчиши ҳассосият ба доруҳо (СХД) барои доруҳои қатори 1 ва 2, сертификатсияи ҷевонҳои ламинарӣ, санчиши такрорӣ натиҷаҳои санчиши ҳассосият ба доруҳо)	343116	354780	366120	377136	387504		
§3. Таҳия намудани система оид ба хизматрасонии техникии таҷҳизоти лабораторӣ ва идоракунии он								
20	Таҳияи дастурамал оид ба идоракунии таҷҳизоти лабораторӣ (чоп ва тақсимот ба марказҳои соҳавӣ)	24000	0	0	24000	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
21	Таъин намудани 2 нафар муҳандисон оид ба идоракунии ва таъмири таҷҳизоти лабораторӣ ва омӯзонидани онҳо дар хориҷа	0	219000	0	0	0		
22	Таъсис додани маҳзани маълумоти оид ба таҷҳизоти лабораторӣ бо харитасозӣ ва ҷадвали хизматрасонии техникӣ	10000	10000	10000	10000	10000		
23	Шартномаи дарозмӯҳлат байни барнома ва муҳандисони сертификатдор ва ширкатҳои хизматрасон	1280068	1323583	5966391	6145911	1445667	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

§4. Таҳияи системаи идоракунии маълумоти лабораторӣ								
24	Таҳияи системаи идоракунии маълумоти лабораторӣ	0	50000	0	50000	0	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
25	Ба роҳ мондани системаи иттилоотӣ оид ба озмоишгоҳ (СИО)	50000	0	50000	0	50000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
26	Таҳияи дафтари электронӣ барои бақайдгирии маводҳои сарфшавандаи лабораторӣ, реагентҳо ва санчишҳои таҳлилӣ барои инвентаризатсияи захираҳо ва тартиб додани дархост барои харид	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
§5. Вориднамоии системаи идоракунии босифат дар шабакаи озмоишгоҳҳои силӣ								
27	Ворид намудани системаи идоракунии босифат дар ҳамаи шабакаҳои озмоишгоҳӣ (QMS)	79425	82125	84750	87300	89700	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният,	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

							бемории сил ва варача, шарикон	
§6. Муайян кардани бучети миёна барои ҳамаи шабакаи озмоишгоҳӣ дар давоми 1 сол барои маблағгузории мувофиқ								
28	Таҳия ва вориднамоии восита барои ҳисоб кардани бучети соҳаи озмоишгоҳии сил (реагентҳо, маводи сарфшаванда, таҷҳизот, супервизия ва омӯзишҳо, хизматрасонӣ, инфрасохтор ва ғайра)	75000	0	30000	0	50000	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
29	Баҳодиҳӣ ва бозиди меъёри сарборӣ барои мутахассисони соҳаи озмоишгоҳии сил	0	30000	0	0	30000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳамагӣ		11398100	14514987	11923217	12346418	5409108		
2. ТАЪМИН НАМУДАНИ ДАСТРАСИИ УМУМ БА ТАБОБАТИ БОСИФАТ ВА МУОСИРИ ҲАМАИ НАМУДҲОИ БЕМОРИИ СИЛ, АЗ ҶУМЛА БЕМОРИИ СИЛИ БА ДОРУВОРӢ УСТУВОР БО ДАСТГИРИИ МУВОФИҚИ БЕМОРОН ВА БО УСУЛҲОИ БА БЕМОР НИГАРОНИДАШУДА								
§1. Таъмин намудани табобати босифат барои ҳамаи беморони сил тибқи тавсияҳои навтарини Созмони умумичаҳонии тандурустӣ ва дастурамалҳои миллии мубориза бо бемории сил								
30	Бозиди протоколҳои клиникӣ мувофиқи тавсияҳои байналмилалӣ собитшудаи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ	24000	24000	24000	24000	24000	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
31	Мутобиқ гардонидани речаҳо ва вояҳо дар дастурамал оид ба бемории сил дар кӯдакон, бо мурури пайдоиши тавсияҳои нави байналмилалӣ дар давраи	0	24000	0		24000		

	амалисозии Барнома						вараҷа, шарикон	
32	Омӯзонидани ҳамаи силшиносон мувофиқ оид ба речаҳои нави табобати бемории сил ва идоракунии таъсири номатлуб	103520	51760	51760	103520	51760		
§2. Таъмин намудани табобати пурраи бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам барои ҳамаи беморони гирифтори сирояти ҳамрадиф								
33	Гузaronидани омӯзишҳо оид ба машваратдиҳӣ ва ташҳиси вируси норасоии масунияти одам барои кормандони соҳаи зиддисилӣ	51760	0	51760	0	51760	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
34	Таъмини мунтазами тестҳои очилӣ барои муассисаҳои зиддисилӣ (аз ҳисоби барномаи вируси норасоии масунияти одам)	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
35	Дохил намудани табибони соҳаи вируси норасоии масунияти одам ба ҳайати комиссияи марказии машварати табибон ва пешбурди беморони гирифтори сирояти ҳамрадиф (сил/ вируси норасоии масунияти одам)	0	0	0	0	0		
36	Таҳия намудани протоколҳои яққояи мувофиқ оид ба идоракунии ҳолатҳо барои беморони ҳамрадиф ва таъмини амалисозии онҳо бо роҳи ҷалби ҳамаи соҳаҳои манфиатдор	48000	0	48000	48000	0	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии

							масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Тоҷикистон
37	Ворид намудани системаи босифати Мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо (МфБД) бо дар бар гирифтани мониторинг ва идоракунии таъсироти номатлуб	339500	169750	169750	169750	169750	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
38	Мониторинги клиникаю биокимёвии таъсироти номатлуб дар давраи табобати бемории сили ба доруворӣ устувор	1694400	1752000	1808000	1862400	1913600	Ҷумҳурии Тоҷикистон	Ҷумҳурии Тоҷикистон
§3. Таъмини мунтазам бо маводи дорувор, идоракунии захираҳо, нигоҳдорӣ ва тақсимои маводи дорувор ва реагентҳо								
39	Аз ҳисоби буҷети давлат харидорӣ намудани доруҳои қатори якум, ки сифати кафолатнок доранд ва аз тарафи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ бозомӯзӣ карда шудаанд (аз ҷумла намудҳо ва вояҳои кӯдакона)	2882860	2868978	2863452	2949609	3030697	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
40	Аз ҳисоби буҷети давлат харидорӣ намудани миқдори зиёдшавандаи доруҳои қатори 2, ки сифати кафолатнок доранд ва аз тарафи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ бозомӯзӣ карда шудаанд (аз ҷумла намудҳо ва вояҳои кӯдакона)	23284381	24841506	25488252	22649901	88043684	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
		0	2760168	4497927	5662475	29347895	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии

							Тоҷикистон	Ҷумҳурии Тоҷикистон
41	Харочот барои идоракунии харид ва таъмини дорувориҳои қатори дуюм	2798444	3316521	3602661	3401804	14091310	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
42	Пурзӯр кардани иқтисодии барнома бо роҳи ворид намудани воҳиди кории иловагӣ барои ҳамроҳсозии миллӣ оид ба идоракунии доруворӣ	36000	36000	36000	36000	36000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон,	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
43	Таъмини бетавақуфи маводҳои таҳлили масрафӣ барои таҳлил ва идоракунии бемории сил	12866214	12998966	13197304	13420308	13624543	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
44	Харочот барои идоракунии хариди реагентҳои лабораторӣ ва маводҳои сарфшаванда	1295769	1305822	1334297	1344986	1375062		
45	Таъмини бемайлоии дорувориҳои кӯмакрасон аз бучети давлатӣ	4314366	4461030	4603620	4742136	4872504	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
46	Таъсис додани алгоритми ягонаи амалҳои харидорӣ, ки дар Дастурамали миллӣ оид ба идоракунии босифати таҳлили лаборатории бемории сил	75000	0	30000	0	50000		

	тасдиқ карда шудаанд							Тоҷикистон
47	Таъсис додани системаи эътимодноки идоракунии таъминот дар дохили кишвар, нигоҳдорӣ, идоракунии захираҳо ва тақсимот ба вилоятҳо ва муассисаҳои зиддисилӣ	1250000	300000	300000	300000	300000	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
48	Тақвият додани системаи миллии идоракунии доруворӣ дар нисбати бақайдгирии дорувориҳои зиддисилӣ, таъсис додани системаи фаъолияткунандаи назорати сифати доруҳои зиддисилӣ дастрасшаванда аз ҷониби озмоишгоҳҳои сертификатдор	264961	260961	260961	260961	260961		
49	Таъмини сифати доруҳои зиддисилӣ	281750	281750	281750	281750	281750	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
50	Дастгирии техникӣ ба мақомоти давлатӣ оид ба назорати сифатии доруҳо ва маснуот	30000	30000	30000	30000	30000		
§4. Таъмини нигоҳубини ҳаматарафаи гирифтори бемории сил тавассути усулҳои ба бемор нигаронидашуда								
51	Дар доираи дархости иҷтимоӣ таъмин намудани шартномабандӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятии милли оид ба расонидани дастгирии иҷтимоӣ ва равонӣ, риояи таъбот ва дигарҳо барои беморони сил	1500000	1500000	1500000	1500000	1500000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
52	Таъмини дастгирии молиявӣ барои пушонидани хароҷотҳо ва хавасмандкунии беморон барои риоя намудани таъбот ва дар таъбот нигоҳ	4236000	4380000	4520000	4656000	4784000		

	доштани онҳо							
53	Дастгирӣ бо маводҳои озӯка барои беморони сил бо диққати махсус ба бемории сили ба доруворӣ устувор дар давоми табобат	5559750	5748750	5932500	6111000	6279000		
54	Чалби кормандони иҷтимоӣ ба муассисаҳои зиддисилӣ бо мақсади муайян намудани эҳтиёҷоти беморон ва таъмин намудани шароит барои гирифтани кӯмак	185460	185460	185460	185460	185460	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
55	Пурзӯр намудани адвокатсия дар ҳамаи сатҳҳо	24250	24250	24250	24250	24250		
56	Ташкил кардани гурӯҳи дастгирии беморон ва дохил кардани машваратчиён ва беморони шифоёфта ба гурӯҳҳо, барои расонидани кумаки иттилоотӣ, маърифатӣ ва равонӣ	51760	51760	51760	51760	51760		
57	Таҳия намудани маводҳои иттилоотӣ, маърифатӣ ва таблиғотӣ дар мавзӯи ихлосмандӣ ба табобат	2000	2000	2000	2000	2000		
58	Таҳия намудани хизматрасониҳои стандартӣ барои ташкилотҳои тичоратӣ дар доираи шартномаҳои дарҳости иҷтимоӣ	45582	45582	0	0	0		
59	Таъмин намудани амалҳои мушаххас дар сатҳи ҷомеа бо мақсади барҳам додани доғузурӣ ва ҳуқуқпоймолкунӣ, бардоштани масъалаҳои монеаҳои гендерӣ ҳуқуқӣ барои гирифтани хизматрасониҳои зиддисилӣ, хусусан дар байни кӯдакон ва гурӯҳҳои осебпазири (маргинали) ҷомеа	51760	51760	51760	51760	51760	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
60	Истифодаи технологияҳои рақамӣ (асосан телефонҳои мобилӣ) бо мақсади	169440	65700	79100	81480	71760		

	таквият додани ихлосмандӣ ва риояи табобати бемории сил							
61	Хариди таҷҳизоти электронӣ барои мустаҳкам кардани риояи табобати бемории сил	84720	87600	90400	93120	95680		
62	Ташкил кардани шароити ҳамаҷониба оид ба расонидани кумаки паллиативӣ (як шубҳа дар ҳар як вилоят)	900000	450000	250000	250000	250000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
63	Чалби фаъолонаи ҷомеа дар мубориза бо бемории сил ва пурзӯр намудани механизми ҷавобгари иҷтимоӣ	0	0	0	0	0		
Ҳамагӣ		64451647	68076074	71366724	70294430	170874945		
3. ВОРИДНАМОИИ МАҚМУИ ЧОРАҲОИ САМАРАНОК ОИД БА ПЕШГИРИИ БЕМОРИИ СИЛ БО МАҚСАДИ ҲИМОЯИ ШАҲСОНИ ОСЕБПАЗИР ВА КУЛЛИ ШАҲРВАНДОН АЗ СИРОЯТҒБӢ БА БЕМОРИИ СИЛ ВА ПАСТ КАРДАНИ ЭПИДЕМИЯИ БЕМОРИИ СИЛ ДАР КИШВАР								
§1. Таъмин намудани тадбирҳои босифат ва самараноки пешгирии бемории сил, ки ба коҳиши паҳншавии бемории сил таъсири муҳим мерасонад								
64	Боздид намудани Дастурамал оид ба идоракунии сирояти ниҳонии сил (СНС) мувофиқи тавсияҳои охиринаи Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ	24000	24000	0	24000	0	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
65	Таъмини тренинг оид ба идоракунии сирояти ниҳонии сил барои кормандони тиб	51760	51760	51760	0	51760		
66	Дарёфт ва аз санҷиш гузаронидани шахсони барои сирояти ниҳонии сил мувофиқ ва таъини табобат дар зерин назорати клиникӣ ва мониторинг	695320	860913	1326609	1526679	1760366		
67	Харидории доруворӣ барои табобати пешгирикунанда	297000	297000	297000	0	0		
		2332593	2329174	2332459	2708576	2783038	Вазорати тандурустӣ ва	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи

68	Таквият додан ва нигоҳдории ҳамкориҳои зич бо маркази иммунопрофилактика	0	0	0	0	0	хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
§2. Ворид намудани назорати сироятии мувофиқ дар муассисаҳои тиббӣ								
69	Ташкил намудани кумитаҳо оид ба назорати сироятӣ (НС) дар ҳар як муассисаи зиддисилӣ	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
70	Таҳия намудани нақшаи сирояти ниҳонии сил аз тарафи кумита оид ба сирояти ниҳонии сил барои муассисаҳои зиддисилии муайян ва назорати иҷроиши нақша	0	0	0	0	0		
71	Ислоҳ намудани шароитҳои сирояти ниҳонии сил дар ҳар як муассисае, ки таобати бемории сил гузаронида мешавад	5000	5000	5000	5000	5000	Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
72	Ворид намудани чораҳои босифат оид ба назорати сироятии муҳити атроф (лампаҳои ултрабунафш) дар муассисаҳои зиддисилӣ	4291623	0	4579352	0	0		
73	Таъмини чораҳои фардии назорати сироят (хариди респираторҳо)	1139585	1178324	1215988	1252574	1287010		
74	Гузаронидани скрининги мунтазами кормандони тиббии соҳаи зиддисилӣ (ҳар 6 моҳ)	1138346	1177043	1214665	1251213	1285610	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳамагӣ		9975227	5923214	11022833	6768042	7172784		
4. ФАРОҶАМ ОВАРДАНИ ШАРОИТИ МУСОИД ВА БУНЁДИ НИЗОМИ САМАРАНОКИ НАЗОРАТИ БЕМОРИИ СИЛ								
§1. Уҳдадорӣ оид ба дастгирӣ ва ҷудо кардани сарчашмаҳо барои амалисозии муваффақонаи барнома								
75	Ташкил намудани механизми миллии	200000	86000	86000	86000	86000	Вазорати	Вазорати

	бисёрсоҳавӣ (комиссияи байниидоравӣ) оид ба таъмини назорат, ҳамоҳангсозӣ ва баҳодиҳии даврии барнома						тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон	тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
76	Барномаи миллии солимии аҳоли, Барномаи миллии ҳимояи аҳоли аз бемории сил ва дигар хуччатҳои стратегӣ ва амалиётӣ мутобиқ гардонида шудаанд	0	0	0	0	0		
77	Таъсис додани комиссияи миллии байниидоравӣ барои таъмини назорат, ҳамоҳангсозӣ ва баррасии даврии чорабиниҳои миллии оид ба назорат ва мониторинги сарҳадӣ дар сатҳи болоӣ	200000	86000	86000	86000	86000		
78	Пурзӯр кардани назорати сарҳадӣ ва табобати бемории сил барои амалисозии маҷмӯи хизматрасониҳо оид ба бемории сил, ки дар Волфхез эълон шудааст	73000	73000	73000	73000	73000		
79	Гузaronидани баррасии миллии барномаи миллии зиддисилӣ дар сатҳи баланд бо иштироки кумитаи байниидоравӣ	30000	30000	30000	30000	30000		
80	Баъди ҳар пешниҳод дар асоси тавсияҳо таносубан сиёсат, нақша ва чорабиниҳо боздид карда шудаанд	0	0	0	0	0		
81	Расонидани дастгирӣ барои ворид намудан ва мониторинг оид ба нақшаи гузариш ба маблағгузори давлатӣ	51760	51760	51760	51760	51760		
§2. Дастгирии барнома дар таъмини заминаи дахлдори қонунгузорӣ тавассути боздиди мунтазами хуччатҳо								
82	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузори хариди давлатӣ, ки имконияти харидории доруҳои босифатро тавассути механизмҳои байналмилалӣ харид медиҳад	30384	0	30384	0	30384	Шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
83	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузори фаъолияти тиббӣ ва	30384	0	30384	0	30384		

	фармасевтӣ, ки имконияти бо усули осон бақайдгирии дорувориҳои пешакӣ бозомӯзишударо медиҳад							Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
84	Таҳия намудани маҷмӯи стандартии имтиёзҳо барои беморони сил	0	0	0	0	0		Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
85	Такмил додани формулаи меъёри сарикасӣ	0	0	0	0	0		Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
86	Ворид намудани механизми маблағгузорӣ барои ҳар як бемор дар беморхонаҳои зиддисилӣ	51550	51550	51560	0	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
87	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузорӣ оид ба дархости иҷтимоӣ/шартнома, аз рӯи зарурат	30384	0	30384	0	30384		Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
88	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба дигар масъалаҳои Барнома, аз рӯи зарурат	30384	0	30384	0	30384		Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
§3. Амалисозии нақшаи гузариш ва устуворӣ								
89	Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёдшавии устувори ҳамаи даҳлатҳои асосиро оид ба назорати бемории сил тибқи нақшаи гузариш ва устуворият таъмин мекунад	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати

							Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон	адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон
§4. Таҳкими соҳаи тандурустӣ								
90	Қойивазкунии кормандони тиббӣ байни филиалҳо ва шуъбаҳо	10000	10000	10000	10000	10000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон
91	Тақсимои маблағҳое, ки аз ҳисоби оптимизатсияи шабакаҳои соҳаи зиддисилӣ ба даст омадаанд, ба дигар бахшҳои бо соҳаи зиддисилӣ алоқаманд	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон
§5. Ташкил кардани шароити мусоид ба ҷомеаи шахрвандӣ оид ба масъалаҳои беморони сил								
92	Ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар ҷорабиниҳо оид ба дастгирии беморон фаъолона иштирок мекунанд ва ба ҳуқуқи инсон ва принципҳои баробарии гендерӣ мусоидат менамоянд	51760	51760	51760	51760	51760	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Хазинаяи глобалӣ,	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Хазинаяи

							шарикон	глобалӣ, шарикон
93	Таҳияи барномаҳои таҳлилӣ ва шарҳу гузоришҳо вобаста ба пешгирии бемории сил дар шабакаҳои давлатии телевизион ва радио	0	0	0	0	0	Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон,	Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон,
94	Инъикоси чорабиниҳои сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ доир ба пешгирӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шабакаҳои давлатии телевизион ва радио	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
§6. Тақвият бахшидани системаи идоракунии захираҳои кадрӣ барои соҳаи зиддисилӣ								
95	Бозиди вазифаҳои мавҷуда дар барномаҳои омӯзишӣ (нисбати бемории сил) ва таҳияи усулҳои нави пешбурди ҳолатҳои бемории сил	266490	266490	266490	266490	266490	Шарикони рушд: Созмони умумичаҳонии тандурустӣ, ЮСАИД/Этика ва ТБМ	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
96	Бозиди вазифаҳои мавҷудаи маориф дар барномаи таълимии омӯзишҳо (нисбати бемории сил) ва таҳияи нави дар асоси усулҳои охиринаи байналмилалӣ қабулшуда оид ба пешбурди ҳолатҳои бемории сил	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон

								Тоҷикистон
97	Таҷдиди барномаҳои таълимӣ оид ба бемории сил ва модулҳои мувофиқи тренингиҳо барои муассисаҳои таълимии тиббӣ	77750	77750	77750	77750	77750	Шарикони рушд: Созмони умумичаҳонии тандурустӣ, ЮСАИД/Этика ва ТБМ	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
98	Васеъ намудани имкониятҳои истифодабарии маркази омӯзишӣ ҳамчун заминаи клиникӣ оид ба машғулиятҳои махсус барои донишҷӯён	120215	2000	2000	2000	2000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
99	Гузaronидани тадқиқоти амалиётӣ аз рӯи мавзӯҳои афзалиятнок мувофиқи нақша ва барнома	323577	451414	54805	124199	0	Шарикони рушд: Созмони умумичаҳонии тандурустӣ, ЮСАИД/Этика ва ТБМ	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
5. БАҲОДИҲИИ МУНТАЗАМИ САТҲ ВА СИФАТИ АМАЛИСОЗИИ БАРНОМАИ МИЛЛИИ ҲИМОЯИ АҲОЛӢ АЗ БЕМОРИИ СИЛ БАРОИ СОЛҲОИ 2021-2025								
100	Таъсис додани гурӯҳи кории бисёрсоҳавӣ оид ба мониторинг ва баҳодихӣ. Гурӯҳ дар як сол як маротиба вохурӣ мегузаронад.	30384	30384	30384	30384	30384	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии

							Тоҷикистон	Ҷумҳурии Тоҷикистон
101	Таҳияи нақшаи солона оид ба мониторинг ва баҳодихӣ дар охири ҳар сол барои соли оянда	27000	20000	20000	20000	20000	Ҳазинаи глобалӣ, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
102	Таҷдиди дафтари электроники бемории сил аз рӯи зарурат	750944	750944	750944	750944	265944		
103	Боздиди варақаҳои баҳодихӣ ва шакли ҳисобот ҳангоми зарурати иҷрои ҳамаи талабот	15000	15000	15000	15000	15000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
104	Мунтазам гузаронидани мониторингҳо дар сатҳи вилоятӣ мувофиқи нақша	99075	99075	99075	99075	99075	Ҳазинаи глобалӣ, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
105	Пурзӯр кардани супервизия ва мониторингҳо дар сатҳи муассисаҳои тиббӣ	25000	25000	25000	25000	25000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳамагӣ		2525041	2178127	1903054	1799362	1311699		
Аз ҳисоби буҷети давлатӣ		27164608	32050049	35575160	36325187	58461589		
Ҳамагӣ буҷети умумии Барнома		88350015	90692402	96215828	91208252	184768536		

Замимаи 1
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳоли аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Маълумоти муқоисавӣ оид ба бемории сил дар байни кӯдакон

Кӯдакон (0-15)	Соли 2014	Соли 2019
Кулли ҳолатҳои ҳамаи намуди бемории сил	334	406
Бемории сили кӯдакона ба 100000 кӯдак	11,4	11,6
Ҷисми бемории сили кӯдакона дар байни ҳамаи бемории сил	5,3%	6,8%
Ҳолатҳои нав байни тамоми ҳолатҳои бемории сили кӯдакона	321 (96,1%)	399 (98,3%)
Бемории сили шуш байни ҳамаи бемории сили кӯдакона	119 (35,6%)	122 (30%)
Бемории сили ғайришушӣ байни ҳамаи бемории сили кӯдакона	215 (64%)	284 (70%)
Бемории сили пардаи мағзи сар	3	1
Шумораи кӯдакони бо бемории сили ба доруворӣ устувор, ҳолатҳои нав ва такрорӣ	16 (4,8%)	48 (11,8%)
Шумораи ҳолатҳои нави бемории сили ба доруворӣ устувор	10	45
Бемории сили ба доруворӣ устувори шуш байни ҳамаи бемории сили ба доруворӣ устувори кӯдакона	12	15
Бемории сили ба доруворӣ устувори ғайришушӣ байни ҳамаи бемории сили ба доруворӣ устувори кӯдакона	4	33
Шакли васеи мутобиқгаштаи сил	0	2

Замимаи 2
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳоли аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Маълумоти муқоисавӣ оид ба вируси норасоии масунияти одам

Солҳо	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ҳолатҳои нав дар як сол	986	1149	1038	1205	1421	1320
Ҳолатҳои аз ҷониби Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ арзёбишуда	11000	12000	12000	13000	13000	14000
Ҳолатҳои санҷиш ба вируси норасоии масунияти одам	534791	597426	509092	612123	780688	1062509
Шумораи умумии шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда	4452	5285	6002	6749	7720	8756
Аз байни онҳо						
Занҳо	1580	1984	2313	2673	3110	3590
Мардҳо	2872	3301	3689	4076	4610	5166
Занони ҳомила	167	174	185	178	226	194
Кӯдакони то 14-сола	433	543	641	740	846	914
Маҳбусон	378	424	443	469	503	504
Истифодабарандагони маводи муҳаддир бо роҳи тазриқӣ	1244	1294	1343	1349	1343	1382
Шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда, ки аз санҷиши бемории сил гузаштаанд	1641	2063	3043	3618	4624	3580
Муоинаи бемории сил (бо фоиз) байни шахсони бо вируси норасоии	50.7%	57.9%	67.1%	72.7%	76.7%	95,8%

масунияти одам зиндагикунанда						
Сирояти якҷояи бемории сил/вируси норасоии масунияти одам	95	95	149	138	121	154
Гирифторони бемориҳои хамрадифи бемории сил-вируси норасоии масунияти одам, ки табобати зиддиретровирусӣ мегиранд	86	92	143	129	119	151
Шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда, ки табобати пешгирикунанда бо иониазид мегиранд	297	578	1109	1353	1644	1008
Фавт аз вируси норасоии масунияти одам	227	211	235	356	348	309
Фавт аз бемории сил байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда	91	90	89	102	95	75

Замимаи 3
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳоли аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

**Шумораи пешбинишудаи
ҳолатҳои бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, солҳои 2021-2025**

Категорияи ҳолатҳо	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025
Ҳолатҳои нави сили шум МБС(+) (бемории сили наварёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ)	2544	2523	2480	2441	2441
Ҳолатҳои нави сили шум МБС(-) (бемории сили наварёфтшудаи олудаи балғамаш манфӣ)	1180	1152	1161	1142	1142
Ҳолатҳои нави сили ғайришумӣ	1476	1441	1447	1424	1424
Ҳамаи ҳолатҳои нав	5200	5116	5088	5007	5007
Ҳолатҳои такрории шум МБС(+) (бемории сили наварёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ)	567	557	549	540	540
Ҳолатҳои такрории шум МБС(-) (бемории сили наварёфтшудаи олудаи балғамаш манфӣ)	164	161	159	156	156
Ҳолатҳои такрории сили ғайришумӣ	169	166	164	161	161
Ҳамаи ҳолатҳои такрорӣ	900	884	872	857	857
Шумораи пешгӯишудаи бемории сили ба доруворӣ устувор, ки ба табобат дар солҳои 2021-2025 фаро гирифта мешаванд					
Речаҳои табобат	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025
Ба фторхинолонҳо ҳассос	630	685	720	660	600
Ба фторхинолонҳо устувор	420	455	480	440	400
Ҳамагӣ ҳолатҳои бемории сил	420	455	480	440	400

Замимаи 4
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳоли аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Нишондиҳандаҳои мақсадноки
Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид барои Тоҷикистон

	Соли 2018	Соли 2019	Соли 2020	Соли 2021	Соли 2022	Ҷамағӣ
Сили ҳассос	6300 нафар	6300 нафар	6300 нафар	6100 нафар	6000 нафар	31000 нафар
Бемории сили ба доруворӣ устувор	550 нафар	607 нафар	1000 нафар	1900 нафар	2200 нафар	6257 нафар
Бемории сили бачагона	400 нафар	500 нафар	500 нафар	600 нафар	700 нафар	2700 нафар

Замимаи 5
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳоли аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Нишондиҳандаҳои Барнома барои солҳои 2021-2025

Нишондиҳанда	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025
1. НИШОНДИҲАНДАҶО ВА МАҚСАДҶО ОИД БА ДАСТРАСИИ ТАШХИСИ БЕМОРОН ВА АЛОҚАМАНДОНИ БЕМОРИИ СИЛ					
Ҳолатҳои нав ва хуруҷҳо ба 100 ҳазор аҳоли	55,5	52,3	50,5	49,7	47,8
Шумораи ҳама намудҳои беморони сили (тасдиқи бактериологӣ, ташҳиси клиникий ҳолатҳои нав ва хуруҷи беморӣ) аз байни онҳо 10 фоиз кӯдакони то 15-сола	6100	6000	5900	5800	5700
Шумораи бемории сили рифампитсин устувор/ё бемории сили ба доруҳои сершумор устувор дар байни ҳолатҳои нави ба қайд гирифташуда	1050	1140	1200	1100	1000
Шумораи беморони сили (ҳамаи намудҳо) дар байни маҳбусон	130	140	145	140	130
Шумораи алоқамандоне, ки аз муоинаи тиббӣ гузаронида шуданд	61000	60000	59000	58000	57000
Шумораи беморони сил (ҳама намудҳо), ки аз байни гурӯҳҳои дорои хатари баланд (вируси норасоии масунияти одам, муҳочирон, алоқамандон, занони қобили таваллуд)	1800	1900	1800	1700	1600

ба қайд гирифта шудаанд						
Фоизи ҳолатҳои нав ва хуруҷи бемории сил, ки бо истифодаи усулҳои санҷиши фаврии аз ҷониби Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ тавсияшуда дарёфт гардидаанд	95%	97%	97%	98%	98%	
Фоизи бемории сил, ки натиҷаи санҷиши ҳассосияти доруҳо ҳадди ақал ба рифампитсин доранд, аз шумораи умумии беморон (ҳолатҳои нав ва такрорӣ)	97%	98%	100%	100%	100%	
Фоизи беморони ба қайд гирифташудаи рифампитсин устувор ва бемории сили ба доруҳои сершумор устувор, ки тибқи алгоритми ташхисӣ натиҷаи санҷиши ҳассосияти доруҳо ба фторхинолонҳо ва доруҳои нав доранд (усулҳои фенотипӣ ва генотипӣ)	80%	85%	90%	95%	100%	
Фоизи ҳолатҳои нав ва хуруҷи бемории сил, ки бо усули бактериологӣ тасдиқ шудаанд	60%	65%	70%	75%	80%	
Фоизи озмоишгоҳҳои назорати берунаи сифатро ҳамчун қаноатбахш гузаштаанд	80%	85%	90%	95%	100%	
2. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲОИ АСОСӢ ОИД БА ТАБОБАТИ БОСИФАТИ БЕМОРИИ СИЛ (бо фоиз)						
Табобати босамари ҳамаи намудҳои бемории сил (ҳолатҳои нав ва хуруҷи бемории сил), ки бо усули тасдиқи		93	94	95	95	95

бактериологӣ ва клиникӣ ташхисшуда					
Таботати босамари ҳолатҳои бемории сили бо рифампитсин устувор ва/ё бемории сили ба доруҳои сершумор устувор	70	75	75	80	80
Ҳолатҳои бемории сили бо рифампитсин устувор ва/ё бемории сил ба доруҳои сершумор устувор, ки табобатро аз рӯзи аввал дар шароити амбулаторӣ оғоз кардаанд	45	47	50	55	60
Шумора ва фоизи беморони сили ба доруҳои сершумор устувор, ки табобатро бо дастгирии ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар давраи муҳлати табобат оғоз кардаанд	30	35	40	45	50
Шумора ва фоизи бемории сил, ки табобатро бо истифода аз технологияҳои рақамӣ қабул кардаанд	15	20	25	30	35
Фоизи беморони сили ба доруҳои сершумор устувор, ки дастрасӣ ба спектри пурраи мониторинги клиникӣ табобатдоранд (таҳлилҳои клиникӣ-биохимиявӣ)	80	85	90	95	100
Таносуби беморони дорои таъсири номатлуби ҷиддӣ ва таъсири номатлуби диққати махсусро талабкунанда, ки аз рӯи онҳо корти мониторинги фаъоли беҳатарии доруҳо (корти зард) пур карда, ба шубҳаҳои дахлдор хабар дода шудаанд	90	95	100	100	100
Фоизи муассасаҳои зиддисилӣ, ки дар онҳо захираи сифрии доруҳои зиддисилӣ мушоҳида нашуд	95	96	97	98	100
3. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲОИ АСОСӢ ОИД БА ФАРОГИРӢ БА ТАБОБАТ					
Ҳамаи ҳолатҳои сил	6100	6000	5900	5800	5700
Аз онҳо бемории сили бо доруҳо ҳассос	5050	4860	4700	4700	4700
Муоинаи дар тамос будагон (10 ба як бемор)	50500	48600	47000	47000	47000

Ба табобати сирояти ниҳонии сил эҳтиёҷ доранд (тақрибан 50 фоиз)	25250	24300	23500	23500	23500
Аз онҳо то 5-сола (30 фоиз)	7575	7290	7050	7050	7050
Аз 5-сола боло (70 фоиз)	17675	17010	16450	16450	16450
4. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲО ОИД БА ЧОРАБИНИҲОИ ПЕШГИРИКУНАНДАИ БЕМОРИИ СИЛ					
Шумораи шахсони дорои хавфи баланди бемории сил, аз ҷумла алоқамандон, ки дар давоми сол аз ташхиси сил гузаштанд	61000	60000	59000	58000	57000
Шумораи шахсоне, ки табобати пешгирикунандаро қабул кардаанд (аз байни шахсони аз ташхис гузашта)	25250	24300	23500	23500	23500
Шумораи шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда, ки табобати пешгирикунанда мегиранд	1800	1900	1950	1950	1950
Шумораи кӯдакони то 5-сола, ки бо бемории сил дар тамосанд ва табобати пешгирикунандаро мувофиқи тавсияҳои Созмони умумичаҳонии тандурустӣ оғоз кардаанд	7575	7290	7050	7050	7050
Фоизи муассисаҳои зиддисилӣ, ки ба талаботи назорати сироятӣ ҷавобгӯ ҳастанд	70%	75%	80%	85%	90%
Шумораи беморони сил дар байни кормандони тиб дар давоми сол	25	15	10	5	0
5. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲО ОИД БА ФАРОҲАМ ОВАРДАНИ ШАРОИТИ МУСОИД БАРОИ АМАЛИСОЗИИ БАРНОМА					
Зиёдшавии ҳиссаи маблағгузории давлатӣ барои амалисозии Барнома (фоиз аз маблағгузории умумӣ)		10%	15%	20%	25%
Таҳияи санадҳои меъёрие, ки барои харидории доруҳои қатори 1 ва 2 аз истеҳсолкунандагон аз тарафи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ такмилёфта имконият медиҳанд		X			
Ҳамаи дорувориҳои қатори 1 ва 2 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бақайдгирифташуда	X (дору- ҳои зидди-	X (дору- ҳои зидди-			

	силии қатори якум)	силии қатори дуюм)			
Технологияи GX барои фарогирии ҳамрадифи 3 беморӣ (бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ва гепатит) васеъ карда шуданд	X (бемории сил, вируси норасоии масунияти одам)	X (бемории сил, вируси норасоии масунияти одам, гепатит)			
Шумораи ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки аз буҷети давлатӣ шартномаҳои иҷтимоӣ мегиранд	5	10	15	20	20
Барномаҳои омӯзишӣ дар мавзӯи бемории сил барои коллечҳои тиббӣ ва донишгоҳҳо мунтазам бо дарназардошти тавсияҳои ҷадиди амалияи байналмилалӣ боздид карда мешаванд	X	X	X	X	X
Модулҳо оид ба таҳсилоти давомдори тиббӣ (рушди касбӣ) дар кишвар боздид ва аккредитатсия карда шудаанд	X	X	X	X	X
Зиёдшавии ҳиссаи маблағгузории давлатӣ барои амалисозии Барнома (фоиз аз маблағгузории умумӣ)	5	10	15	20	20

Замимаи 6
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳоли аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Маблағгузорӣ ва манбаъҳои норасоии он

Вазифаҳо	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025	Ҳамагӣ	фоиз
1. Бучети умумии Барномаи миллии ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 (бо сомони)							
Дастрасии умумӣ ба ташхиси саривактӣ ва босифати беморон ва алоқамандон	11398100	14514987	11923217	12346418	5409108	55591830	10
Дастрасии умум ба табобати босифат ва муосири ҳамаи намудҳои бемории сил	64451647	68076074	71366724	70294430	170874945	445063820	81
Чорабиниҳои пешгирикунандаи бемории сил	9975227	5923214	11022833	6768042	7172784	40862100	7
Фароҳам овардани шароити мусоид барои амалисозии Барнома	2525041	2178127	1903054	1799362	1311699	9717283	2
Ҳамагӣ	88350015	90692402	96215828	91208252	184768536	551235033	
2. Манбаъҳо ва норасоии маблағгузорӣ барои амалисозии Барномаи миллии ҳимояи аҳоли аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 (бо сомони)							
Захираҳои зарурӣ	88350015	90692402	96215828	91208252	184768536	551235033	100
Мавҷудияти захираҳо:							
Давлатӣ	11087927	11864084	12694570	13583189	14534012	63763783	11,6
Ҳазинаи глобалӣ	20956098	39428552	43168535	0	0	103553185	18,8
ЮСАИД ЭТИКА	23661450	24602400	25589250	35496000	0	109349100	19,8
ЮСАИД ЛОН	1619050	1749805	1745212	1735817	0	6849884	1,2
Созмони умумичаҳонии тандурустӣ	1419687	1476144	1535355	1597320	0	6028506	1,1
КНСВ	670408	0	0	0	0	670408	0,1

ДБМ	4618880	4802560	5396600	0	0	14818040	2,7
Норасоии бучет	24316515	6768857	6086306	38795926	170234524	246202127	44,7
Норасоии бучет (фоиз)	27,5%	7,5%	6,3%	42,5%	92,1%	44,7%	